

Ай сайын шығатын республикалық әдістемелік журнал
Ежемесячный республиканский методический журнал

ISSN 1819-2564

№7 2010

МЕКТЕПТЕГІ ТЕХНОЛОГИЯ В ШКОЛЕ

Обладатель диплома в республиканском конкурсе
«Наследие наших предков сохраним и приумножим»
Касымова Айгерим ученица 8 класса
БАЙДОЛДАКЫЗЫ Акбал,
учитель технологии СШ № 16 имени Толегена Айбергенова

ТЕХНОЛОГИЯ - ШЕБЕРЛІК, ІСКЕРЛІК, БІЛГІРЛІК МЕКТЕБІ
ТЕХНОЛОГИЯ - ШКОЛА МАСТЕРСТВА, ИСКУССТВА И УМЕНИЯ

ТЕХНОЛОГИЯ

Жамал ПШУКОВА,
Алматы қаласының №9
жалпы білім беретін орта мектебінің
технология пәнінің мұғалімі
Дүкенбаева Айжан, 9 сынып оқушысы

Әзербаева Гүлмира
Қадырова Айгерім

Журнал Қазақстан Республикасы
Мәдениет, ақпарат және қоғамдық
келісім министрлігінде
2002 жылы 3 шілдеде есепке
тіркеліп,
№3069-Ж куәлігі берілген.
Журнал поставлен на учет в
Министерстве культуры,
информации и общественного
согласия
Республики Казахстан Свидетельство
№3069-Ж от 3 июля 2002 года.

АЙ САЙЫН ШЫҒАТЫН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

МЕКТЕПТЕГІ ТЕХНОЛОГИЯ В ШКОЛЕ

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ РЕСПУБЛИКАНСКИЙ МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

№7 (91) 2010
ШІЛДЕ - ИЮЛЬ

Ақылдастар алқасы Редакционный совет
Б.А. Әлмұхамбетов – педагогика ғылымының докторы
Л.А. Вильданова - Теміртау қаласындағы №27 орта мектептің технология пәнінің жоғарғы санатты мұғалімі
К.А. Дүйсенбаев – педагогика ғылымдарының докторы, профессор
М.М. Жалелов – Алматы облыстық мамандар кәсібін дамыту институтының технология білім саласының бас маманы
Н.С. Зұрманғалиева – Жаркент гуманитарлық-техникалық колледжінің жоғарғы санатты технология пәні әдіскер-оқытушысы
Б. Қалназаров – ҚР білім беру ісінің үздігі
К.Ө. Өстеміров – педагогика ғылымдарының докторы, профессор
Ж. Пшукова – Алматы қаласының №93 жалпы білім беретін мектептің технология пәні мұғалімі
Д.И. Үркінбаева – Алматы идустириалды-педагогикалық академиясының «Кәсіптік педагогика және психология» кафедрасының меңгерушісі
Н.Р. Шаметов – Алматы идустириалды-педагогикалық академиясының ректоры
Бас редакторы – Әбиева Фарида Бейбітқызы
8 7016770738
Редакцияның телефоны – 8 727 397 73 64

Құрылтайшысы:
«НҰР» өндірістік – мәдени дизайн орталығы ЖШС
Учредитель: ТОО ПКДЦ «НҰР»
Көшіріп басуда «Мектептегі технология. Технология в школе» журналына сілтеме жасаңыз. Редакция жарнамалық материалдардың мазмұны мен дұрыстығына жауап бермейді, қолжазба мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Редакцияға арналған хаттар мен мақаланы мына адреске жолдаңыздар:
050010, Алматы қаласы 010, абонент жәшігі №62 «Мектептегі технология. Технология в школе» журналының редакциясына
E-mail: tehnokaz@rambler.ru
Мөншік иесі: «НҰР» өндірістік – мәдени дизайн орталығы ЖШС

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:
Алматы қаласы, Л. Хамиди көшесі (М.Мақатаев көшесімен қиылысында)

2003 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН
ШЫҒА БАСТАДЫ
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 2003 ГОДА

Қ. Көмекұлы	
Оқушыларды кәсіпке баулу – заман талабы.....	2
М. Махамедиева	
Технология пәнін жаңаша оқытудағы әдістер.....	4
Г. Қапарова	
Оқушыларды еңбекке тәрбиелеудегі еңбек сабағының алатын орыны.....	5
Р.К. Сейтбекова Ұлттық басқим – кимешек.....	6
Л. Казенова Қазақтың ұлттық киімдерінің сырлары.....	8
Д.Ө. Өтекеева Түксіз кілем – gobelen.....	10
Н.Ш. Зарубекова Өрнек салып шым ши тоқу.....	11
Г. Серикбаева Түнгі көйлекті сызбасын жасау. Масштабы 1:4 Түнгі көйлекті модельдеу.....	12
Н.Ж. Алжапбарова Сән ұғымы. Стилль.....	14
Г.Е. Абил Костюмдер композициясы.....	15
Р.Н. Бекенова Бұйымдар конструкциясы. Көйлек сызбасын жасау үшін қажетті өлшемдер.....	16
Э.Т. Жардекова Жиһазға арналған жастықша тігу.....	17
С. Саркеева Үй бұйымын безендіру.....	19
Ү.Е. Казизова Су моншақпен алқа тоқу.....	20
З.Ө. Наргелова Құрақтың жасалу жолдары.....	20
К.Р. Мизамбаева "Керемет жетілік".....	21
Қ.А. Даутбекова "Қонақ күту – салтымыз".....	22
Н.К. Шалғымбаева	
Үгілмелі қамырдан өнімдер пісіру, дайындау.....	23
Г.С. Актурин	
Еттен қырыққабат орамасын дайындау.....	24
Ж.Ө. Смағұл 5-6 сыныптарға арналған «Қолданбалы өнер курсының» бағдарламасы.....	26
А.Т. Шайхин Қамшы өру.....	32
Е. Байдрахманов Металды көркемдеп өңдеу.....	33
М. Жаңабек Технология сабағында сызба жұмыстарының маңызы.....	35
Н.Ө. Үмбетбеков Қаңылтыр бетіне ою сызып, оны шекіме әдісімен оюлау.....	36
С. Рокитенев Обеспечение организационно-педагогических условий для осуществления предпрофильной подготовки и профильного образования школьников в условиях новой модели школы.....	38
Б.И. Маманов Сохранить и привить традиции декоративно-прикладного искусства как из ведущих задач на уроках технологии.....	43
Т.П. Калинина	
Здоровый образ жизни на уроках технологии.....	44
Э.Д. Бекбаева Выбор профессии.....	45
А. Байдопдакызы	
Что в жизни не достается без труда.....	48
Баймагамбетова	
олнение плоской аппликации.....	50
курс «ЮНАЯ ХОЗЯЮШКА» среди 6 классов.....	51
Сейтбекова Ұлттық киімдер.....	52
Наренов Выпиливание лобзиком.....	54
Гиматулинов	
Бражение фигуры человека в скульптуре.....	56

Оқушыларды кәсіпке баулу – заман талабы

**Құралбай КӨМЕКҰЛЫ,
Қазақстан Республикасының
білім беру ісінің үздігі,
№ 2 Мектепаралық оқу-өндірістік
комбинатының директоры
Шымкент қаласы**

Еліміздің білім беру мен ғылымды дамыту жоспарларын Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев әрдайым өзінің басты назарында ұстап келеді. Білім саласында еліміз тәуелсіздік алғалы бері көптеген ауқымды жұмыстар атқарылды. 2007 жылы қабылданған «Білім туралы» заң білім берудің қалыпты жұмыс істеуіне оң ықпал етті. Дегенмен, бұл салада осы реформа кезеңдеріндегі міндеттер толыққанды жүзеге асқан жоқ, шешімін табуды қажет етіп отырған бірталай өзекті мәселелер әлі де жетерлік.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы толық іске асқан жоқ. Сондықтан 12 жылдық жалпы орта білім беруге көшу кейінге шегерілді, яғни 2020-жылға қарай іске асу жоспарланып отыр. Мәжілістің әлеуметтік-мәдени даму комитетінің төрайымы Динар Нөкетаева 12 жылдық оқытуға көшуді кейінге қалдыруға себеп болған жағдайларға мұқият талдау жасап, осы мәселелердің оңтайлы шешімін жасау үшін кешенді шаралар белгілеу қажет дейді. Қазірден бастап балаларды сыныптан кейін қабілеттеріне қарай гуманитарлық жаратылыстану-математикалық оқуға бейімдеп, гимназия, лицейлерге оқытуды, ал техникалық кәсіптік білім алуға бейімдерін бейіндік (профильді) білім беруді бастаған жөн деп санайды, ол үшін мектепаралық оқу-өндірістік орталықтарын ашса деген ұсыныс пікір айтады. Сонда балалар 11-сыныпты бітіргенде белгілі бір мамандық иесі болады, яғни 12 жылдық оқытуға көшуді жоғары сыныптардан бастаған жөн дегенді білдірді. Бұл 12 жылдық жалпы орта білім беруге көшудің көшпелі кезеңінің базасын құрып, аталған бағдарламаны тезірек жүзеге асыруға септігін тигізер деген оймен тұжырымдайды. Осындай ойды ОҚО облыстың білім департаментінің басшысы Балқия Көмекбайқызы да журналистерге берген сұхбатында мектептердің материалдық техникалық базасын нығайтып, оларды заманауи техникалармен қамтамасыз ету жоспарланғанын, сала мамандарының пікірлерін

ескеріп, мектептердің жанынан оқу-өндірістік орталықтарын ашып, балаларды белгілі бір кәсіпке бейімдеу шараларын қазірден бастап қолға алу керектігін, ал бұл өз орайында 12 жылдық жалпы білім беру бағдарламасының тезірек жүзеге асырылуына септігін тигізетінін алға тартты.

Кәсіптік білім берудің бағдарламасы да 2015-жылға қарай бекітіледі деп күтілуде.

12 жылдық оқыту жүйесі қолданысқа енгізілгенде жастар белгілі бір кәсіпті мектеп табалдырығында жүріп-ақ меңгеретін болады.

Осы мәселелерге байланысты Шымкент қаласының оқу бөліміне қарасты № 2 мектепаралық оқу-өндірістік комбинатының қазіргі таңда атқарып отырған іс-тәжірибелерімізбен таныстыруды жөн санадым. Оқу-өндірістік комбинатымызда 1985-жылдан бері жоғары сынып оқушылары мына кәсіптер бойынша білім алады:

1. «Көлік ісі» мамандығы «В», «ВС» білікті жүргізушісі;
2. «Автоэлектрик» мамандығы «В» білікті жүргізушісімен бірге;
3. «Киім дизайны» мамандығы;
4. «Тігінші-модельер» мамандығы;
5. «Кіші медбике» мамандығы;
6. «Тәрбиеші педагог» мамандығы;
7. «Қолданбалы қолөнер дизайны» мамандығы;
8. «Көлік жөндеуші» мамандығы;
9. «ЭЕМ операторы» мамандығы;
10. «Маркетинг және менеджмент» мамандығы шағын бизнес бойынша;
11. «Бухгалтерлік есеп» мамандығы;
12. «Мал шаруашылығының механизаторы» мамандығы;
13. «Көкөніс шаруашылығының механизаторы» мамандығы;
14. «Тракторша-машинист» мамандығы.

Кейінгі үш мамандық жергілікті совхоздың таралуына байланысты жабылып қалды.

Оқушыларды мамандыққа оқыта отырып оларға кәсіптік бағдар беріледі. Кәсіби білім беру соңы біліктілік сынақтарын тапсырып мамандық туралы куәлік берумен аяқталады. Кәсіптік бағдардың маңызы туралы мақалам "Мектептері технология" журналдарының 2005-жылғы №1 санында жарық көрген, сондағы ұсыныс, пікір,

кезқарас қазіргі таңда өз өміршеңдігін көрсетіп отыр. Алайда айта кететін жайт, Қазақстандағы кеңестер өкіметінің тұсында өркендеп тұрған мектепаралық оқу-өндірістік комбинаттарының біразы жабылып, біразы басқа мақсаттарға пайдалануда. Оған себеп "Атамұра" баспасы қабылдаған пәндерде бұрынғы еңбек қазіргі технология пәніне берілген жүктеменің төмендеп 2 сағатпен шектелуі, ал 2 сағат кәсіптік білім беруге жеткіліксіз. Бұған қоса, қабылданған білім заңдарында мектепаралық оқу-өндірістік комбинаттарының атқарып отырған жұмыстарының кәсіптік білім беруде маңыздылығына айтарлықтай мән бермей мектеп категориясымен бірге аталмауы. Ал жанымыздағы Ресейде осындай мектепаралық оқу-өндірістік комбинатына аса мән беріп, олардың материалдық техникалық базаларын заманауи жаңа технологиялық оқу құралдармен толықтырылуда. Ал Батыс Еуропа елдерінде бұрынғы еңбек пәні жаңа оқу пәні технологиямен біріктіріле жасаған жаңа әдістемемен жұмыс істеуде. Кәсіптік бағдар жұмыстары оқушының жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуына бағытталған. Аталған кәсіптердің түрлерін нарық сұранысына қарай бейімдеп басқа кәсіптерді ашуға мүмкіндік бар. Оған мектептің техникалық базасын нығайта отырып жетуге әбден болады.

Комбинатымыз қазіргі таңда Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым министрлігінің Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында көлік құралдарын жүргізушілерді даярлау туралы министр Ж.Түймебаевтың бұйырығын нақтылы іске асырып отырған бірден бір оқу орны. Бұл бұйрықта мемлекет басшысының Қазақстан Республикасы қауіпсіздік кеңесінің 2006-жылғы 13-қарашадағы отырысында берген тапсырмасын орындау үшін шыққан, онда:

1. Білім және Ғылым министрінің 2002-жылғы 24-қыркүйектегі №693 бұйырығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартындағы типтік оқу жоспарының 10-11 сыныптарға арналған технология пәні және «Таңдау курстары» варианттивті бөлігі сағаттарының есебінен 2009-2010 оқу жылынан бастап жалпы орта білім беру ұйымдарында көлік құралдарын жүргізушілерді даярлау курстары енгізілсін.

2. Облыстық, Астана және Алматы қалаларының білім басқармалары Қазақстан

Республикасының Ішкі істер министрінің 2006 жылғы 10-шілдедегі № 341 бұйырығымен бекітілген көлік құралдарын жүргізушілерді даярлау ережесіне сәйкес оқытуды жүзеге асырсын – делінген.

Қазіргі таңда комбинатымыз аудандағы 10 мектептің оқушыларына көлік құралдарын осы ережелерге сәйкес оқытудың мемлекеттік стандартын жүзеге асырып отыр.

Қорыта айтқанда, сала мамандарының сараптауларына сүйене отырып мынадай ұсыныстарды айтуды жөн көрдім:

1. Мектепаралық оқу-өндірістік бірлестіктерін мектептер көп шоғырланған қалада, ал ауылдық жағдайда мектеп жанынан ашса болады. Бұл экономикалық тұрғысына да кәсіптік білімнің берілу сапасына да оңтайлы;

2. Кәсіптік білімдердің іс-тәжірибелерін жергілікті түрлі базалық шаруашылықтар мен өндіріс орындарына, аудан, қала әкімдерінің шешімдерімен өткізу туралы шараларын қаулымен бекіту. Бұл іс «бала тәрбиесі – баршамызға ортақ» - деген аталы сөзіміздің іспен жалғасқан өнегесі болар еді;

3. Қазіргі жоғарғы оқу орындарынан келіп жатқан еңбек пәнінің мұғалімдері тәжірибесіз және мамандықтың егжей-тегжейін біле бермейді. Сондықтан педагогикалық қабілеті бар инженер, т.б. маман иелерін арнаулы курстардан өткізіп тәлімгер ретінде жұмысқа тарту;

4. Білім және Ғылым министрлігінің типтік оқу жоспарының 10-11 сыныптарға арналған технология пәні және «Таңдау курстары» варианттивті бөлігі сағаттары кәсіптік мамандықтардың ерекшеліктерін ескере отырып қайта қаралса.

5. Материалдық-техникалық базаны нығайта отырып, жаңа бағдарлама мен оқулықтар әзірлеу, нарық жағдайына бейімделіп өзге де сұранысқа ие кәсіптерді ашуды игеру.

Өз басым сөзден іске көшіп жаңа жүйемен қадам басу жас – шәкірттердің еліміздің ертеңіне деген сенімдерін арттырады деп ойлаймын. Мектеп қабырғасында білім ала отырып, оқушының бір кәсіпке ие болуы дамыған елдермен тең болып, жаһандану баспалдақтарында бәсекеге қабілеттілігімізді қалыптастырады. Аталған ұсыныс пікірлер тиісті мекемелерге жетіп, оң шешімін тауып жатса, оқушыларға берілген білім мазмұнының сапасы артары сөзсіз.

Технология пәнін жаңаша оқытудағы әдістер

Мадина МАХАМАДИЕВА,

Б. Қосынов атындағы орта мектептің
технология пәні мұғалімі.
Әйтей ауылы, Қарасай ауданы

Технология пәнін оқытуда – еңбек етудің алғышарттарын үйрету арқылы оқушыны жеке тұлға ретінде тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Осы мақсатты жүзеге асыру барысында, оқушыларға берілетін тәлім-тәрбие үрдісін жетілдіру, жұмыс мәдениетін, адамдар арасындағы адамгершілік қарым-қатынастарды жаңарту, еңбек біліктілігін қалыптастыру арқылы еңбекке қызығушылығын ояту, еңбек өнімділігін арттыруға ынталандыру міндеттерін мұғалімге жүктейді.

XXI ғасырда Қазақстанның білім беру жүйесіндегі жалпы және орта 12 жылдық білім беру жүйесінің енгізілуі заман талабы болып отыр. Сондықтан, жас ұрпақты қоғамдық өмірге, отбасындағы қызметке, кәсіпке даярлау, үнемі өзгеріп отыратын әлемде өмір сүретіні туралы түсінікті қалыптастыруды міндеттейді. Бұған жету үшін басқаруды дамытуға бағытталған жаңа модель керек. Елдің даму деңгейі де, білім берумен өлшенеді.

Елбасы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында: «Негізгі мақсатымыз – Қазақстанның әлемнің елу дамыған елдерінің қатарына енуі» делінген. Сол себепті, әр оқушыға оның қабілеттеріне сәйкес келетін білім беру өрісі қажет. Бүкіл дүниежүзіндегі дамыған елдер сияқты Қазақстан Республикасы да егеменді ел болғанша қиындықтарды бастан кешірді. Өндіріс орындарын қайта жаңарту, ауылшаруашылық өнімдерін молайту жолында келелі өзгерістер болды.

Адамға ең бірінші өмірлік қажеті – еңбек екенін уақыт дәлелдеуде.

Адам өмірі үшін аса қажетті, әрі өмір бойы тоқтаусыз білім беретін пән «Еңбекке баулу», бүгінгі технология оқу пәні үнемі жетілдірілуде.

Бұл пәнге Англия мен Ресейде бір жылғы оқу уақытының 10-15 пайызы бөлінген Дания, Жапония, Швеция, Чехия, Италия елдерінің тәжірибесінен кәсіпке баулу жолдарын көруге болады.

Біздің елде еңбекке үйрету – Ы. Алтынсарин 1887-1888 жылдары орыс-қазақ мектебін алғаш ашқанда басталған. Оқушыларды кәсіпкерлікке,

қазіргі заман талабына сай басқару, білу, ұйымдастыру, іске асыру жұмыстарына бейімдеу басшылыққа негіз болады.

Бір-бірімен жалғасып келе жатқан еңбекке баулу, технология оқу пәнінің білім стандартындағы басты мақсаты – оқушыларды белгілі бір кәсіпке бағдарлау, оқыту болып табылады. Болашақ кәсіпкер:

- өз өндірісінен түскен қаржыны жұмсай алатын жеке меншік иесі;

- азаматтық нарыққа қатыса алады;

- өз өндірісінде жұмыс беруші, ұйымдастырушы;

- жұмыстың сапасына жауап беруші.

Ұжымның жұмыс нәтижесінде өзіне пайда келтіретін әдіс-тәсілдерді қамтамасыз етуді шешу – мектептің материалдық-технологиялық базасына, аймақ ерекшелігіне байланысты. Сонымен бірге, оқушыларды кәсіби еңбекке баулу мүмкіншіліктерін зерттеу арқылы іске асыру технологиясын жасау.

Ата-ана, ауыл әкімшілігі мектеп ұжымымен бірігіп, жастарды кәсіпкерлікке баулуға бағытталған оқу-тәрбиелік шығармашылық орта құруы қажет.

Ұлттық кәсіби еңбекке байланысты мағлұматтарын оқу-тәрбие үрдісінде тиімді пайдалану

1-сыныптан бастап еңбекке баулу сабақтарын оқушылардың ойын дамытатын, талғамын және іскерлігін арттырып, алға қойған мақсатын орындауға барлық жігерін жұмсайтындай дәрежеде жүргізу керек. Баланың бойындағы сапалық қасиеттері, еңбекке қызығушылығы, табиғатты қорғауы, ұқыптылығы арқылы еңбек адамын көру. Бастауыш мектептен бастап малды, өсімдікті күту, қорғау, кәсіби іскерлік туралы ауылдағы кәсіп иелері алғашқы ғылыми-тәжірибелік мағлұматтар алады. Жоғары сыныптарда Конституцияда кәсіпкерлік пен еңбектің еркін дамуына кепілдік беретін құқық қаралғаны, Президенттің жолдауында бәсекелестікке сай Қазақстанға, ұлтқа және экономикаға жоғары мақсат қойылғанын жеткізумен бірге, нақты білім беру қаралған жөн.

Оқушылар отбасында да тұрмыстың өртүрлі өнімді еңбегіне қатысады. Сабақтан тыс уақытта «Шебер қолдар», «Ата кәсіп» үйірмелеріне қатысу арқылы өздерінің өнерге, еңбекке, түрлі кәсіптерге танымдық қызығушылықтарын арттырады. Жеке адамның шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту барысында оқытудың жаңа технологияларын қашықтықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларын енгізу және тиімді пайдалану, білім беруді ақпараттандыру мәселесі қойылып отыр. Қазіргі кезде білім беру кеңістігінде инновациялық үрдістердің бағыттарының бірі – мектепке

бағдарлау болып келеді. Оқушылардың қызығушылықтары, қабілеттері толық ескеріліп, сол қажеттілікке сай тиімді жағдайлар жасалып, білім беріледі. Оқу үрдісін оқушылардың ерекшеліктеріне бейімдеп, шығармашылығының дамуына ықпал жасау қажет. Әр оқушының өмірлік қажеттіліктерінен туындап жатса, құптарлық жайт.

Оқыту мәселесін бастамас бұрын, жас ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелеуге ерекше мән беру керек. Ата-бабаларымыздың өмірлік тәжірибелерін зерттеп, ата кәсіптің қыр-сырын тереңірек игеріп, меңгере алса – оқушының ұлтқа деген сүйіспеншілігі артып, білімге құштарланады.

Технология пәні – география, бейнелеу енері, тарих, музыка пәндерімен тығыз байланысты. 9-сыныпта “Қазақстанның экономикалық географиясы” пәнінде, “Ауыл шаруашылығы” бөлімінің “Мал шаруашылығы” тақырыбында, дәстүрлі емес сабақты технология пәнімен бірге өткізсе, сабақтың мақсаты ашыла түседі. 9-сыныптағы «Жеңіл өнеркәсіп» бөлімінде «Жүн өнімдері», «Тері-былғары, оны өңдеу жолдары» тақырыбында ежелден қолданып келе жатқан халықтың технологиясын тереңірек үйренуге болады. «Тамақ өнеркәсібі» тақырыбындағы «Қазақ халқының ұлттық тағам түрлері» деген дәстүрлі емес сабақта тағамдардың жасалу жолы, ұлттық технология жайлы тапсырмалар беруге болады. Оқушы қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық мәселелермен терең танысып біледі. Ұлттық қолөнер туындылары және көне ұлттық қолданбалы қолөнер бұйымдарымен танысып, әр алуан көрмелер өткізіп насихаттайды. Ата кәсіпті жетілдіріп, жаңа өмірге бейімдеп дамытып, ұлттық мақсатын айқындау қажет.

Электронды кәсіптік бағдарлау жүйесі – қазіргі заманға сай ақпараттық-коммуникациялық технология негізінде жасалып, оқушының өзіне қажетті мамандықты таңдап, оның ерекшеліктері жөнінде тұтас ақпаратты ұсына отырып, өз мүмкіндігі бойынша қалаған мамандығын анықтауға көмектеседі.

Оқушыларды кәсіптік бағдарлау ақпараттық үрдісі, ұдайы кәсіптік білім жөніндегі ақпараттарды талдауды және қорытындылауды қажет етеді. Бүгінгі еңбектің сипаты, мазмұны өзгеріп, жаңа талап пен міндеттерді қажет еткенімен, еңбекті құрмет тұту – халықтар дәстүрінде ежелден қалыптасқан. Ғасырлар бойы жинақталған халық даналығы, адамның ең жоғары дәрежедегі зейнетін еңбекпен бейнелейді. «Ағашты жемісінен, адамды ісінен таниды», «Адал еңбек – асыл байлық», «Тілекке еңбек тірек болмаса, ойға омалып, қырдан аса алмайсың» деген мақал-мәтелдердің де, адамның дамуы үшін еңбектің маңызды рөлін көрсетіп тұрған жоқ па?!

Оқушыларды еңбекке тәрбиелеудегі еңбек сабағының алатын орыны

Гүлзира ҚАПАРОВА,
№216 Қ.И. Сәтбаев атындағы мектептің
технология пәні мұғалімі,
Қызылорда облысы, Қазалы ауданы,
Әйтеке би кенті

Балаларды еңбекке тәрбиелеу – қол еңбегі сабағынан басталады. Адам баласы туа сала емес, көре-көре, жүре-жүре жетіледі. Сана-сезімі жүре толысып, еңбекке талпыну қарекеті басталады. Бірақ, өсе келе өмірде соның бәрі бірдей дәрежеде болып шықпайды. Бір адам еңбекке өте қабілетті болып өссе, енді бірі керісінше болады. Кейбір оқушылар өз жұмысын ұқыпты, тиянақты орындаса, енді біреулері сапасыз орындайды. Оқушылардың еңбекке әр түрлі болып келуінің негізгі бір себебін, олардың жас шағындағы еңбек тәрбиесінің дұрыс ұйымдастырылмауынан, әр отбасының баланы еңбекке әр түрлі етіп тәрбиелеуінен деп түсіну қажет. Мысалы: дұрыс тәрбиелі отбасында бұл онша ескерілмейді. Баланың жас шағында еңбек тәрбиесін дұрыс алуы немесе одан шет қалуы оның келешек өміріне үлкен әсер етеді. Атақты педагог А.С. Макаренко «Еңбек тәрбиесі – баланың болашағының тәрбиесі» деп орынды айтқан.

Баланың еңбек тәрбиесін меңгеруі, қоғам үшін ғана емес, оның жеке басы, өз тіршілігі үшін де қажет. Еңбекті сүйетін адамның өмірінде реніш болмайды. Олар үнемі көтеріңкі көңіл күйде жүреді. Қолына алған жұмысын тындырғанша асығады, оны тиянақты орындауға тырысады.

Отбасында еңбек тәрбиесін жүргізгенде, баланы белгілі бір мамандыққа бейімдей даярлауды ескерген жөн. Әрине, балалар түрлі мамандыққа негізінен мектепте даярланады. Демек, отбасындағы еңбек тәрбиесі де осыған қарай қалыптасып отыруы керек.

Егер бала отбасында еңбек тәрбиесін дұрыс алып шықса, мектепте іскерлікке үйрену оңайға түседі. Өйткені, отбасында алған еңбек дағдылары балаға түрлі мамандықты үйренген кезде жәрдемдесіп, оны игеруді оңайлатып отырады.

Адам өмірі үшін қажетті білім беретін пәндердің бірі – еңбекке баулу, бүгінгі технология оқу пәнінің сонау қауымдық қоғамнан басталғаны мәлім. Олай болса, технология пәні бойынша оқушылардың еңбек ету арқылы өз қабілетін дамытуын ата-

бабамыздың ұлттық дәстүрі мен өнерін одан әрі дамытуға бағыттауымыз қажет. Елінің ертеңіне ие азаматтар – бүгінгі мектеп оқушылары. Сондықтан, жас ұрпақты ежелден келе жатқан қолөнер түрлерін оқып үйренуге баулу арқылы олардың өздігінен ізденіп, жұмыстар жүргізуіне шеберлік деңгейін арттырып, ынта-ықыласын, қоршаған ортаға қызығушылығын оятуға жетелейтін ұстаздар қауымы. Өзім сабақ беретін сыныптарда еңбек ету – әрбір адамның міндеті екенін, еңбектің адамға абырой, даңқ әперетінін үнемі айтып отырамын. Адамның өмір сүруіне қажетті игіліктің бәрі де еңбектен табылатынын, еліміздегі, үйіміздегі адамдардың барлығы еңбектің нәтижесінде жақсы жетістіктерге жетіп жүргендіктерін өмірімен байланыстырып түсіндіремін. Жалпы мектепте оқушылар технология пәні арқылы көптеген тәрбиеге үйрену барысында белгілі бір мамандыққа икемделеді.

Оқу бағдарламасына сай тақырыптар төңірегіндегі жоспарға сәйкес сабақ өткен кезде оқушы, мысалы, «Тамақ әзірлеу технологиясы» бөлімінде үй шаруашылығы еңбегіне тәрбиеленеді.

Ұлттық тағамдар, оны әзірлеу технологиясы туралы

«Ас – адамның арқауы», «Тәтті тағамдар», «Салат түрлері», «Салқын тағамдар», т.б. тақырыптар төңірегінде рефераттар дайындайды, зерттеу жұмыстарын жүргізеді. Мұндай жұмыстар оқушыларды ізденімпаздыққа үйретеді. Материалды жан-жақты зерттеп, талдауға, қорытынды жасауға үйренеді. Әдебиеттермен жұмыс жасауға төселеді.

«Сәндік-қолданбалы өнері» технологиясы бөлімінде қолөнер бұйымдарын жасауы, ою-өрнектің бірнеше түрлерін ойып білуі, тігуі, қазақтың ұлттық төсеніштері – алаша мен киіз басуға да баспалдақ деп ойлаймын. «Киімдерді модельдеу» бөлімінде мата түрлеріне сәйкес сән үлгілерін таңдаудағы бірнеше ерекшеліктерді түсіндіре отырып, өлшем алу жолдарын біліп үйренеді, эстетикалық талғамы қалыптасады. Олай болса, желкілдеген құрақтай бой түзеп келе жатқан бүгінгі жастарымызға сән үлгілері мен жарасымды талғам туралы түсіндіріп отыру технология пәнінің мұғалімдерінің міндеті.

Технология пәні – жеке адамның дамып жетілуіне еңбектің негізгі құрал екенін түсіндіріп, еңбек ету арқылы өз қабілеттерін дамытуға бейімдейді. Сондықтан, технология сабағы оқушының болашақта еңбексүйгіш болып қалыптасуына ықпал жасайды. Сабақты тартымды өткізу оқушыларды өз қабілетімен жұмыс істеуге баулиды.

Ұлттық баскиім – КИМЕШЕК

Ы.К. СЕЙТБЕКОВА,
Панфилов атындағы орта мектептің
технология пәні мұғалімі
Алматы облысы, Кербұлақ ауданы,
Қоғалы ауылы

Сабақтың мақсаты: қазақтың ұлттық киімі – кимешекке ерекше тоқталу, түсінік беру.

Білімділік: баскиім туралы ойларын дамыту;

Дамытушылық: ұлттық мәдени мұраның тәрбиелік мәнін түсіндіре отырып, білімгерлердің тақырып бойынша шығармашылық қабілетін дамыту;

Тәрбиелік: түстік шешімдерді таба отырып, кимешек үлгілерін ою-өрнектермен безендіру арқылы эстетикалық және еңбек тәрбиесін беру.

Сабақ түрі: дәстүрлі емес сабақ.

Сабақтың формасы: пікір алмасу сабағы.

Сабақтың әдісі: түсіндіру, көрсету, әңгімелесу.

I. Ұйымдастыру кезеңі:

Сабаққа келген қонақтармен таныстыру.

Сабаққа дайындығын тексеру.

II. Алдыңғы сабақтарға шолу.

1. Қазақтың ұлттық оюларының түрлерін айтыңдар?

2. Олар қандай топтарға бөлінеді?

3. Мата бетіне оюды қалай түсіруге болады?

Міне, біз сіздермен алдыңғы сабақтарда өткен тақырыптарға тоқталып, одан ою-өрнектердің түрлерін, оның шығуына, қолдануына тоқтала отырып, жаңа тақырыпқа да келдік.

III. Жаңа тақырып.

Қазақтың ұлттық баскиімі – кимешек.

XX ғасырдың алғашқы ширегіне дейін қазақтың ұлт ретіндегі бір ерекшелігі бар. Ол – қазақтың ешқашан жалаң бас жүрмегені.

Жалаң бас жүрмеудің эстетикалық, экологиялық негіздері бар. Мың жылдық тарихында аттан түспеген халық үшін денсаулық аса қажет.

Табиғатпен өскен халық баскиімге де өзінің ежелгі материалдарын пайдаланған. Оған түрлі мал мен аң терісін пайдаланып, осы күнге дейін жеткізді.

Сондай-ақ, баскиімнің бірі, әйелдер киетін баскиім – кимешек. Кимешекті жас келіншектен бастап, егде әжелерге дейін киген. Ол көбінесе ақ матадан тігілген, ал жастау келіншектерге үлбіреген ақ жібектен кимешек тіккен. Кимешек – басты, мойынды, кеудені, иық пен жауырынды жауып тұрады.

Көбіне жас келіншектерге арналған кимешектер тігілген кезде, бет жақтары алуан түрлі ою-өрнектермен кестеленіп, кей жағдайда алтын, күміс, асыл тастармен, түрлі шытырмалармен, моншақтармен әшекейленеді.

Бүгінгі сабағымызда осыдан 63 жыл бұрын жас келіншекке тігілген кимешекті үлгі ретінде пайдаланамыз. Бұл біздің ауыл тұрғыны Әуесхан әжеміздің кимешегі.

Кимешектің өзі сырып тігілген, моншақтармен, тиындармен, шытырмалармен әшекейленген, көбіне қызыл түсті. Анасының: "қызымның барған жерінде денсаулығы зор болсын, үбірлі-шүбірлі болсын" деген тілегімен тігілген.

Бұрынғы заманда егер жас келіннің жолдасы қайтыс болған кезде, сол күннен бастап әйелге ақ кимешекті бір жыл бойы киізген. Бір жылдан кейін кимешекке бір қызыл жол жүргізеді екен. Үнді көркем киносында байқасаңдар, жас келіннің маңдайына қызыл мең қойылады, кейін сол келіншек оны қара түске бояйды. Біздің де кимешегіміздің сондай жолдары бар.

Әжелердің кимешегінде оюлары, неше түрлі тастары мол болса, онда ондай кісі немерешөберелі, өсіп-өнген, жақсы тәрбиеленген балалары бар, мал басы мол дәулетті отбасының әжелерінің бірі болып есептелген.

Кимешек – өте қасиетті баскиім.

Қазіргі замандағы кимешектерге тоқталу.

Мына кимешек заманымызға сай тігілген, тоқыма баумен бастырған, етегі жібектен, басындағы бөрігі оюланған, сырып тігілген. Бұл кимешек әжелерге арналған жасыл және ақ түсті.

Ұлттық киімдер дүкенінде мынадай киімдер сатылады: бұл желетке киізден тігілген, ою-өрнектер салынған. Қыздарға арналған тақия, матасы киіз, ою-өрнектермен әшекейленген. Жұмыстар өте жақсы істелген, мұнда дизайнерлердің, тіккен тігіншілердің шеберлігі ерекше көрініп тұр. Мұндай киімдерді алуға болады және ерекше көзге көрінеді. Мына суретте ұлттық оюлары қолданылғаны көрініп тұр.

IV. Әжелерге сөз беру. Сұрақ қою.

V. Киімге байланысты ырымдар.

1. Жас қыздың басына ақ, қара орамал тартпайды. Ақ – жаулықтың, қара – қайғының белгісі.

2. Сыңар аяқкиім киген баланың әйелі ұры болады.

3. Киімнің түймесін айқастырып салса, қуанышты хабар келеді.

4. Ілулі тұрған киімнің түймесін салмайды.

5. Аяқкиімді оң аяқтан бастап киеді, сол аяқтан шешеді.

6. Қонаққа келген сәбиге көгендік береді немесе киім алып береді.

7. Киім сатып алғанда: «Киімнің күйрек, жаның берік болсын» деген тілек айтады.

8. Аяқкиімді төңкеріп қоюға, теріс киюге болмайды. Олай жасаса, адамның жолы болмайды.

9. Қазақ аяқкиімінің табанына қарамайды. Оның баспайтын жері жоқ. Сондықтан да, былғаныштан көз ұшынады.

10. Баскиімді кез келген жерге тастамайды, аяққа баспайды, астыға басып отырмайды, аяққа кимейді. Олай жасаса, бастан бақ таяды, бас ауруына тап болады.

11. Баскиімді айырбастамайды. Олай жасаса, басындағы бағы кетеді. Баскиімін сатуға да болмайды. Бөтен адамға баскиімін бермейді. Олай жасаса, адам басы кемиді. Баскиімін сыйлауға да болмайды.

- Міне, балалар бұл ежелден келе жатқан қазақтың киімдерге байланысты ырымдары. Бұл ырымдарды халқымыз қатаң сақтаған, ырым, тыйымдар тәрбиенің өзегі болған.

- Балалар, осы сабақты қорытындылай отырып, бірнеше сұрақтарға жауап беріңдер.

1. Киімге байланысты нақыл сөздерді білесіңдер ме?

2. Баскиімге кезқарастарың өзгерді ме?

3. Фольклорлық стиль ұнады ма?

4. Өздеріңе қандай жаңалықтар аштыңдар?

Қонақтарға ою-өрнек салынып тігілген ине салғыш сыйлыққа беріледі.

Қазақтың ұлттық киімдерінің сырлары

Лилия КАЗЕНОВА,
1-Май орта мектебінің мұғалімі,
Қарасай ауданы, Алматы облысы

*Сен кидің көйлекті қос етектеп,
Мен келдім боз атты бос жетектеп.
Қолынан күміс қайшы қалды түсіп,
Мақпалдан отыр екен қамзол пішіп.
Киім тікпес шын шебер үлгі білмей,
Сұлу қызды көреді ел гүлмен бірдей.*

“Ағаш көркі – жапырақ, адам көркі – шүберек” деп халық тегін айтпайды. Адам баласы киім киюді тек денеге қорғаныш қана қылып қоймай, табиғаттың өзі берген тән сымбатына сұлулық қосатын өнерге айналдырды. Әр ұлтты өзгеден айыратын, оның сыртқы сипатын анықтайтын белгілерінің бірі – ұлттық киімі. Сондықтан, ұлттық киім – әр халықтың материалдық мәдениетінің қомақты бір бөлігі болып саналады. Ұлттық санамыз қайта жаңғырып, түрлі халықтық мейрамдарда қазақи киім киюді қайтадан салтқа айналдыруға тырысып жатқанымызбен, ұлттық киім қазіргі өмірге терең сіңісе алмай жатқанын айта кету керек. Өйткені, бұл бағытта мынадай шешілмеген үлкен мәселелер кедергі болып тұр.

Қазақтың ұлттық киімі әлі де толық зерттеліп болған жоқ. Көбіне сыртқы формасына назар аударылып, киімнің ішкі мәні, функциясына көңіл бөлінбей жатыр.

Ұлттық киімнің әр түрін орнымен дұрыс қолданбай, бұрмалаушылыққа барып жүрміз. Ұлттық киім бар да, оны кию мәдениеті бар. Біз сол мәдени дәстүрді жоғалтып алдық.

Ұлттық киім дегенде, біз оған көбіне ғылыми этнографиялық тұрғыдан келеміз де, оны адамның өзімен, оның тұрмыс-әрекетімен байланыстыра қарамаймыз.

Адам үшін киген киімі – дараланған тұлға болып көрінудің, жұрттың, қатарлас құрбы-құрдастарының назарын өзіне аударудың, ішкі сырын білдірудің бір жолы. Адам киіммен өзінің махаббатын, басқаға деген сыйластық сезімін, көңіліндегі қуанышын, басқа түскен қайғысын білдіре алады.

Киім – адамдардың арақатынасының бір тілі десе де болады.

Қазақтың ұлттық киімінің, жастар киімінің де өз ерекшеліктері бар. Жас деңгейіне қарай бөліну, ер адам киімінен гөрі, әйел адам киіміне тән. Себебі, қыз балалар мен әйелдер киімі қашанда өзінің ритуалдық функциясын ғасырлар бойы қатаң сақтап отырды.

Киім түрлері мен ерекшеліктері

Баскиімдер. Басты жабудың жігіттер қолданған ең қарапайым да ыңғайлы түрі – орамал байлау. Орамал – төртбұрышты жұқа, түрлі-түсті матадан тігіледі. Оны үшбұрыштап бүктеп (кейде бүктемей де) байлайды. Орамал – күннің өтуінен сақтайды, жұмыс істегенде ыңғайлы болады.

Орамал ораудың бір түрі – сәлде. Оны діни білім алған, оқыған жігіттер ораған. Сәлде мұсылман дінімен енді деп саналса да, бұл бас орамал түрі – шығыста өте ерте заманнан белгілі. Сәлде ақ, көк, т.б. маталардан, сәнділері паршамен әшекейленіп жасалған

Керім жігіт басына сәлде орайды,
Сәлдесін бір ораған, жүз орайды.
Қаратаудың басына қарай жүрдім,
Ақ паршаны басыма орай жүрдім.

(халық өлеңінен)

Негізгі тұрақты киілетін жеңіл баскиім түрі – тақия. Тақияның төбесі бірнеше сайдан (бөліктен) құралып, жиек салынып тігіледі. Тақияның формасы әр жерде әр түрлі: дөңгелек цилиндр формалы, шошақ конус формалы, дөңес формалы болуы мүмкін.

Ерлер тақияны бала жастан бастап, қартайғанға дейін кесе, әйелдер тек қыз күнінде ғана киеді. Қалыңдық болғанда сәукеле киіп, келіншек кезінде орамал тартып, егде жаста кимешек киіп, жаулық салған. Сондықтан, егде жастағы әйелдердің тақия киюі де, қазіргі кезде мейрамдарда кездесіп жүргендей, кішкентай қыздарға сәукеле кигізу де ерсі жағдай. Орыстар, еуропалықтар өз мерекелерінде кішкене қыздарына қалыңдықтың фатасын кигізіп шығармайды. Бұл біздің ұлттық киім кигенде байыбына терең бара бермеуіміздің, білімсіздігіміздің нәтижесі.

Сәнді тақияларға шашақ тағылып, кесте салынып, оқа жүргізіліп, қыздардікіне теңге, моншақтар тігіліп, жиектері шашақталып жасалған.

Тақияма таққаным тал моншақ,
Кер биеге жарасар кер құлыншақ.
Тұсыңнан ауылыңның өттім, кеттім,
Үкіңді шекеңдегі бермей кеттім.

Үкі – сал-сері жігіттердің тақиясына да тағылады.

Ей, қалқа, замандас боп тудың нағып,
Кигенің көмшат бөрік, үкі тағып.

Ыстықта тақияның үстінен қазақтар бастарына ақ киізден қалпақ киеді. Киіз қалпақ – көшпенділердің төл баскиімі. Осы күні қалпақтарды драптан, байкадан жасап жүргені кездеседі, бұл – ұлттық киімді бұрмалаушылық. Қалпақтың киізден жасалу себебі, біріншіден, ыстық, суық өткізбейді, қалпын жақсы сақтайды. Қалпақтың негізгі функциясы осында жатыр, оған бұл жағынан драп та, ештеңе де тең келмейді, екіншіден, киіз мал өсірген көшпелі халықтың өз материалы, бұл – қалпақтың ұлттық сипаты. Бидай, тұт ағашын өсірген отырықшы халық, қалпақтарын бидай сабанынан, бамбук, жүгерінің талшықтарынан, жібектен жасайды. Қазір негізгі материал болған жақсы киізді басуды қалпына келтірудің орнына, жалқауланып, қолға түскен материалмен тігіп, асыл дүниемізді өзіміз бұзып жатырмыз.

Киіз қалпақтары екі не төрт бөліктен құралып тігіледі, астар салынып, жиегі түсті барқытпен көмкеріліп, сәнділерінің төбелері де асыл матамен тысталып, кестеленіп, ұшына шашақ тағылады.

Ақ қалпақ басыңдағы шашақтаған,
Еркесі сен бір үйдің алшаңдаған.

(халық өлеңінен)

Қалпақ формаларының әр жерде қалыптасқан бірнеше үлгілері бар.

Сыртқы баскиімнің тағы бірі – бөрік. Бөрік те тақия сияқты, төбесі бірнеше сайдан құралып, әр жерде дөңгелек, шошақ не дөңес формалы тігіліп, жиегі аң терісімен (бұлғын, сусар, құндыз) немесе елтірімен жұрындалады.

Қамқаның бөрік кидің қиығынан,
Біреуге біреу күлер миығынан.
Басыңда түлкі бөрік түбіттеген,
Болар ма, сенен артық жігіт деген.
Сермейсің жел сөз десе емін-еркін,
Басыңда жарасады көмшат бөркің.

(халық өлеңінен)

Суық күндері жігіттер бастарына аң терісінен тігілген жылы баскиім – тымақ киеді.

Тымақтың төбесі төрт сайдан құралып, құлағы, желкелігі, маңдайы бөлек жасалады. Әр жерде, әр елде қолданылатын тымақтар төбесінің биіктігі, формасы, құлағының, желкесінің, маңдайының пішілуі, олардың формаларына қарай ерекшеленеді. Қазақта тымақтың бірнеше үлгілері болған.

Біздің ел Қара Ертісті қыстайтұғын,
Шағимен түлкі тымақ тыстайтұғын.
Киемін ақ тымақты шақтай-шақтай,
Басамын түйең ауса тоқтай-тоқтай.

(халық өлеңінен)

Тымақ – ерлердің баскиімі, бірақ оны кейде суық күндері қыздар да киген. Көбіне қыздар бөрік сыртынан шәлі орамал орайды.

Ұшына орамалдың түйдім сусар,
Көп жылқы қопал алы көлде жусар.

(халық өлеңінен)

Осы күні ұмыт бола бастаған ұлттық баскиімнің бірі – күлапара (далбай). Ол кейде тымақтың сыртынан, кейде өзі де жеке киіле беретін жеңіл баскиім. Жұқа астарлап тігілетін бұл баскиімді жігіттер аңшылықта, мал баққанда, т.б. жұмыс істегенде киген.

Сыртқы және іштен киілетін киімдер.

Көйлек — іштен киілетін киім. Қыздардың көйлектері жұқа, жеңіл матадан, жағалы, ұзын жеңді, ұзын етекте болып тігіледі. Осы күні қыздардың көйлегі дегенде, тек етек-жеңі кең, бүрмелі көйлекті ғана білеміз. Мейрамдарда, сахнада, ошақ басында от жағып, самаурын тұтатып жүрген қыздар да осындай көйлек киіп жүргенін көруге болады. Күнделікті тұрмыста қазақ қыздары қимылдауға, жұмыс істеуге ыңғайлы, етегі сәл қысқалау, жеңінің ұшы тар, түймеленген, бүрмесіз көйлек киген.

Көйлектер ақ, көк (жасыл), қызыл, не түрлі түсті жұқа матадан (боз, жібек, сиса, т.б.) тігіліп, сәнді көйлектерге барқыт, парша қолданған.

Ағашы Керекудің селдіреген,
Үстінде жібек көйлек желбіреген.
Үстінде дәйім менің бөз көйлегім,
Жаман, жақсы болса да өз көйлегім.
Құрбы сәні келмейді, ойнап күлмей,
Қыздың сәні келмейді парша кимей.

(халық өлеңінен)

Халқымыздың ой-ерісінің терең, мәдениетінің жоғары болғандығының бір белгісі – ұлттық киімдерінен көрінеді.

Бүгінгі ұрпақты патриоттық сезімде тәрбиелегіміз келсе, сұлулыққа, өнерге, шығармашылықпен еңбек етуге баулығымыз келсе ұлттық құндылықтарымызды дәріптеп, бүгінгі уақыт талабымен байланыстырып білім беруіміз керек деп ойлаймын.

Түксіз кілем – ГОБЕЛЕН

**Дәкен Әмірқызы ӨТЕКЕЕВА,
Әлихан Бөкейхан атындағы
№76 жалпы білім беретін орта мектептің
технология пәнінің мұғалімі
Қарағанды қаласы**

Сабақтың білімдік мақсаты: оқушыларды халық өнеріне қанықтыру, кілем тоқудың халықтың тұрмысындағы алатын орны мен қазіргі өмірде алатын мәні мен мағынасына тоқталу;

Дамытушылық мақсаты: оқушылардың ұлттық бұйымдарға қызығушылығын арттыру;

Тәрбиелілік мақсаты: үнемділікке, іскерлік пен шеберлікке баулу.

Көрнекілік: жобалар, буклеттер, нұсқау карта.

Пәнаралық байланыс: биология, бейнелеу өнері, геометрия.

Сабақтың түрі: аралас.

Сабақтың әдісі: еңбек сабағында инновациялық әдістерді пайдалану, топтық жұмыс.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі.

II. Өткен сабақты қайталау.

III. Жаңа сабақ.

IV. Жаңа сабақты қорытындылау.

V. Бағалау.

VI. Үйге тапсырма.

Сынып оқушыларын түгендеу. Өткен сабақты сұрақ-жауап арқылы еске түсіру. Жаңа сабақты түсіндіру.

- Кілем тоқу түкті және түксіз болады, түксіз кілемнің екі жағы да тықыр, ал түкті кілемнің бетіне түк шалынады. Түксіз тоқу әдісімен тоқылатын бұйымдар елімізде жақсы дамыған. Әсіресе, Торғай, Қостанай, Қызылорда, Шымкентте кең дамыған. Тоқу өнері ұрпақтан ұрпаққа ауысып, қадір-қасиетін жоймаған. Тоқу өнерін қазақтың көшпелі тұрмысымен салыстыра айтуға болады.

«Үй жасауы – кілем» демекші, тұрмысымызда кілемнің әрі төсеніштік, әрі сәндік маңызы бар. Кілем тоқуға ең керегі жүн талшығы. Қой жүнінің жүн талшығының жуандықтарына байланысты жіңішке, дөрекі, жартылай дөрекі болып бөлінеді. Талшықтардың ішінде мақта, капрон жібек талшықтарын кілемнің негізі мен арқау жіптеріне, ал иіріліп боялған жүн талшықтарын кілем түріне пайдаланады. Түксіз кілем тоқылуы негіз және арқау жібінің айқасуынан пайда болады.

Суретті кілем – гобелен өнерінің шығу тарихы XV ғасырдан басталады. Ең алдымен Франция, Италия және Германия елдерінде дамыды. Кейіннен Балтық жағалауында, Кавказ және Ресей елдерінде кең өріс алды. Мұнда гобелен тоқуға негізінен кендір жіп, су өсімдіктері және жүннен иірілген жіп пайдаланылады. Балтық жағалауы суретшілері гобелен тоқуда көбінесе тоқым тәрізді табиғат көрінісін белгілесе, Кавказ гобелен тоқымашылары тарихи оқиғалар мен эпостарды бейнеледі. Ресей суретшілері тықыр кілем үлгісімен

суреттер салып тоқыды. Гобелен дегеніміз – сурет салып тоқылатын кілем.

Бұл өнерді дамытуға ерекше үлес қосқан еліміздің суретшілері – Қ.Тыныбеков, Б.Зәуірбекова, И.Ярема, Ә.Бапанов, К.Жұбанязова, Б.Өтепов, Ш.Қожанов, Г.Қастеева, Р.Базарбаева.

Ә.Бапановтың «Саяхаттау» атты гобеленінің композициялық құрылымындағы суретті шешімдері, қазақ халқының тұрмыс салт-дәстүрімен сабақтасып жатыр. Төрт түліктің бірі – түйемен дүние жүзін аралаған қазақ өмірінен сыр шертеді. Шығыс пен Батысты жалғастырған Ұлы Жібек жолын айтуға болады. Күн – әлем шуағын баяндаса, түйе мойнындағы қоңырау – дархан даламызбен үндесіп жатыр. Қазақ гобелені әрқашанда дәстүрмен сабақтасып, қызмет етуі тиіс.

Гобелен кілемі – сәндік бұйым. Оны қазіргі кезде тәжірибелі суретшілер қолға алып, жаңа өрнекпен тоқуда. Гобелен кілемінде белгілі бір тақырып бойынша қайталанбас суреттер көрініс береді, оның жай кілемдерден айырмашылығы – суреті мен колориттік түстерінде.

Ертеде тоқылған қызылордалық шеберлердің кілемдеріне қарасақ, кілем гүлі, қолтықшасы шет суы ұғымдарына түсінік береді. Байқап қарасақ, кілемде өсімдік, мал шаруашылығына байланысты ою-өрнектер тоқылған, яғни кілем ірі төрт гүлден, алты кіші қолтықшадан, төрт ірі қолтықшадан, екі түрлі шеттен тұрады. Кілемнің шетіндегі бөліп тұратын еңсіз үшбұрышты иректер «су» деп аталады.

Қазақтың тұңғыш профессионал суретші-гобеленшісі Тынышбеков Құраспектің «Тау мен Дала аңызы» атты гобеленін қарасақ, алдыңғы планда ақ кимешекті ана бір қырындап көлбей қозғалып бара жатқандай. Ана бейнесінен жоғарырақ жас ұлан періштедей қалықтайды. Бұл екі бейнеден жоғары таудың қарлы шыңдарын алақандарымен көтеріп тұрғандай, назары өткір, айыр қалпақты атаның кескіні ұласқан. Мұнда автордың қазақ халқының өткен сарынын, бүгінгінің ақиқатын, ертеңгінің алапатты рухын көрсетеді. Төрт автордың топ болып тоқыған «Қазақстан» атты монументальды гобелені «Қазақстан» қонақүйінің залының қабырғасына зор ұлттық үйлесім беріп тұр. Жалпы кілем тоқудан гобеленнің мынадай ерекшеліктері бар:

1. Гобеленші-суретші алдымен тоқылмақшы гобеленнің суретін кіші қағазға түсіріп алады.

2. Гобеленші-бояушы суреттегі түрлі-түстерге сәйкес жіптерді алу үшін ақ жіптерді әр түрлі гүлдердің жапырақтарын, тамырларын, ағаш қабықтарын пайдаланып бояйды.

3. Гобеленші-картоньер кіші қағаздағы суретті тоқылмақшы гобелен өлшеміндей картонға бояулы етіп салады.

4. Гобеленші-тоқымашы салған суреті бойынша кілемді тоқиды.

Сабақты қорытындылау.

Сұрақтар:

1. Гобелен өнері жайлы не білесің?

2. Кілем тоқу өнері қай ғасырда дамыған?

3. Қазақстан суретшілерін ата.

Үйге тапсырма: коллаж жасау.

Өрнек салып шым ши тоқу

Н.Ш. ЗАРУБЕКОВА,

«Өндіріс орта мектебі» мемлекеттік мекемесі,
Бесқарағай ауданы, ШҚО

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: оқушыларға шым ши тоқу әдісін үйрету, жасалу жолымен танысу;

Дамытушылық: табиғат байлығын пайдалану барысында еңбекке, өнерге деген ынта-жігерін арттыру, өз беттерінше жұмыс істей білу қабілеттерін дамыту;

Тәрбиелік: халқымыздың ұмытылып бара жатқан мәдени мұрасы – ши тоқу өнерін қастерлеп, өнерге деген сүйіспеншілік сезімдерін оята отырып, ұлттық тәрбие беру.

Сабақтың түрі: аралас.

Көрнекіліктер: дайын тоқылған шым шилер, “Ши тоқудың технологиялық картасы”, “Ши тоқу негізіндегі қауіпсіздік ережесі” плакаттары.

Құрал-жабдықтар: ши талшықтары, қарапайым қондырғы, тоқыма жіптер, ПВА желімі, салмақ тас, арқау жіп, тоқылатын шидің плакатқа салынған суреті.

Сабақ жоспары:

1. Ұйымдастыру.
 2. Өткен сабақты пысықтау.
 3. Жаңа сабақ.
 4. Қауіпсіздік ережесімен таныстыру.
 5. Сарамандық жұмыс.
 6. Үйге тапсырма.
 7. Қорытынды.
1. Оқушыларды түгендеу, амандасу, сабаққа дайындықтарын тексеру, сабақ мақсатымен таныстыру.
 2. а) Шидің неше түрі бар?
ә) Ши тоқу үшін нелер қажет?
б) Ши тоқымас бұрын, неліктен оны көлеңкелі жерде кептіру қажет?
в) Шиді неге аршимыз?
 3. Біз бүгін танысқалы отырған шидің бір түрі – шым ши. Шым ши – қазақтың қолөнерінің мағыналы мән бере орындалатын тоқыма өнерінің бір түрі. Тоқылғаннан кейін шығатын өрнекті “шым ши” дейді.
- Халқымыз ақ шиді құрт жаюға, ет, дәмді дақылдарды кептіруге, киіз үй ішіндегі ыдыс-аяқ тұратын жерді бөліп қоюға, әсемдеуге, есігіне әдемілік үшін пайдаланған. Шиді қажетіне

үйлестіріп пайдалана білген халқымыздың өнері бүгінгі күнде қайта өркендеу үстінде. Шым ши тоқу кезінде, көбінесе геометриялық ою-өрнектер тоқыса, қазіргі кезде әр тақырыптағы суреттерді тоқуға болады.

Ол тек әдемілік үшін ғана емес, кереге сыртын тұтқан кезде, суық желді үй ішіне өткізбеген, жылуды сақтаған. Ал, қазіргі біздің заманымызға сай етіп әр түрлі шым шилерді тоқып, үй ішін көркемдеуге болады.

Шым шидің тоқылу жолына келетін болсақ, ол сырмақ, текемет, алаша тоқу, киіз басу жұмыстарына қарағанда, әлдеқайда жеңіл.

Шым ши орау екі тәсілмен орындалады:

а) бұрын тоқылған шидің өрнегімен тоқу;

ә) жаңа өрнек үлгісімен тоқу.

4. Ши тоқу кезіндегі қауіпсіздік ережесі.

1. Шиді аршып, тазалау барысында өте сақ бол, ши қолды кесіп кетуі мүмкін.

2. Ши шыбығын жоғары көтерме, абайла, көзге кіруі мүмкін.

3. Жұмыс барысында тәртіп сақта.

4. Қайшы, пышақпен шиді кескен кезде, қолды жарақаттап алудан сақтан.

5. Сарамандық жұмыс жоспары.

1. Нұсқау карталарын тарату.

2. Ши шыбықтарын тарату.

3. Алдын ала сурет салынған плакат енімен бірдей етіп шиді кесу.

4. Сурет бойынша пышақпен ши бойына керткітер салу.

5. Керткітерді суреттегі түске дәлдеп жіптерді орау.

6. Жіп басын, ұшын желіммен бекіту.

7. Дайын шиді қондырғыдан алу.

6. **Үйге тапсырма:** ши түрлері, шым ши сөздеріне сөзжұмбақ құрастырып келу.

7. Жұмыс орнын жинау. Оқушыларды жұмыстарына байланысты бағалау.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Жүннен жасалатын бұйымдар.

2. Еңбекке баулу. 4-сынып.

3. “Мектептегі технология. Технология в школе”, № 3. 2009 ж. № 9. 2006 ж. №12. 2008 ж.

Түнгі көйлектің сызбасын жасау. Масштабы 1:4 Түнгі көйлекті модельдеу

Гүлпара СЕРИКБАЕВА,
№ 159 көп салалы мектеп-гимназиясының
мұғалімі, Алматы қаласы

Сабақтың мақсаты: сән журналы бойынша үлгі таңдау және түнгі көйлектің сызбасын дайындап үйрету. Оқушыларды нақтылыққа, әсемдікке, талғаммен киінуге үйрету.

Сабақтың міндеті:

1) Білімділігі: үлгіні таңдаған кезде киімнің қолайлы, әдемі, сәннің соңғы бағытына сәйкес болуын қадағалаған жөн;

2) Дамытушылығы: қазіргі заманғы киімдер сан алуан, киюге ыңғайлы және қолайлы болуы керек:

а) Гигиеналық жағынан – әдемі, сәнді;

ә) Пайдалану жағынан – төзімді, ұзақ киетін;

б) Экономикалық жағынан – бағасының қымбат болмауы жағын есте сақтау;

3) Тәрбиелілігі: оқушыларды икемділікке, ұқыптылыққа, талғампаздыққа тәрбиелеу, өнерге қызығушылығын арттыру.

Сабақтың көрнекілігі:

1) Мұғалім үшін: сән журналдары, үлгі, бор, буклет, түнгі көйлек түрлері, сантиметрлік лента.

2) Оқушылар үшін: дәптер, еңбек құралдары, мата, ине, жіп, қайшы, үлгі, сән журналы, сызғыш, бор, сантиметрлік лента, үлбірек қағаз (калька) түйрегіш, қалам, сызғыш, т.б.

Пәнаралық байланыс: геометрия, сызу, сурет, тарих, бейнелеу өнері, биология, химия.

Сабақтың әдісі: а) Теориялық сабақ;

ә) Сарамандық жұмыс;

б) Мақал-мәтел сайысы.

Сабақтың барысы: 1) Ұйымдастыру кезеңі:

а) Оқушыларды түгендеу;

б) Оқу-құралдарын тексеру.

2) Өткен сабақты қайталау.

Сұрақ-жауап арқылы қайталау.

Жүннен, жібектен тоқылған маталардың құрамы. Осы маталардан тігілген киімдерді күту жолы.

1) Табиғи жүн қалай алынады?

Жауап. Табиғи жүн қой, ешкі, түйе малынан алынады. Жүн матаны көбінесе қой жүнінен тоқиды.

2) Табиғи жібек қайдан алынады?

Жауап. Табиғи жібек – өте нәзік, жіңішке жіп. Оны тұт жібек құртының қуыршағынан алады. Бұл тәсіл тоқыма өндірісінде кеңінен қолданылады. Қуыршақтағы жібек жібінің ұзындығы 700-800 м-ге дейін жетеді. Жіп өте жіңішке болғандықтан, бір

емес, бірнеше қуыршақтың жібін біріктіреді, мұндай жіпті жібек шикізаты деп атайды.

Жаңа сабақты түсіндіру.

Үлгіні таңдаған кезде киімнің қолайлы, әдемі, соңғы үлгідегі сәнмен сай болғаны дұрыс. Қазіргі заманғы киімдер көп қырлы, киюге ыңғайлы және қолайлы. Алайда, тігін бұйымы өмір ағымына сай, қандай болғанда да, негізгі талаптарға сай болуы керек. Яғни, гигиеналық жағынан – әдемі, сәнді, пайдалану жағынан – төзімді, ұзақ киілетін, экономикалық жағынан – бағасы қымбат болмауы тиіс.

Сән, мода сөзі – француз тілінен келген. Ол өзіне дейінгі латынша «modus» сөзінен шыққан, өлшем, бейне, тәсіл деген мағынаны білдіреді. «Burda» журналы – дүние жүзіндегі ең танымал сән журналы. «Burda» – өз оқырмандарын халықаралық сәннің соңғы үлгілерімен таныстырады.

Сән дегеніміз – белгілі бір уақыт аралығында барынша танымал болған және көпшілік мойындаған ең үлкен таралым. Әрбір үлгінің өз нөмірі болады. Қосымшадағы осы нөмірдің астында оны дайындау жөнінде нұсқаулар жазылады. Одан үлгінің суретін, материалдық шығынды, қосымша парақты, пішімдердің кішірейтілген сызбасын, жайылманың жоспарын, түсініктеме ақпаратты табуға болады. Үлгінің суретінде барлық тігістер мен бөлшектер көрсетіледі.

Материалдық шығын – мұнда үлгіні дайындауға қажетті барлық материалдық шығындар жайлы мәліметтер беріледі.

Қосымша парақ – пішім беттері, контурлы сызықтар әр түрлі журналдарда әрқалай белгіленеді. Мысалы, «Маусым сәндері» (Модели сезона) журналында ол I, II, III, IV секілді рим цифрларымен белгіленсе, «Burda», «Boutique» журналдарында А, В, С, Д әріптерімен белгіленеді.

Пішімдердің кішірейтілген сызбасы – пішімнің беттерінен нені көшіріп алу жайлы түсінік береді. Кішірейтілген сызбаның бөліктері пішімнің беттеріндегі түпнұсқамен толық сәйкес келеді. Әрбір бөліктің өзіндік нөмірі болады. Онда сызықтар жүргізіліп, цифрлар мен шартты белгілер салынады.

Жайылма жоспары – қағаздағы пішім бөліктерінің матада орналасуының барынша тиімді тәсілдерін көрсетеді. Мұндайда мата беткі жағы ішіне қаратылып, қос қабатталып бүктеледі. Матаның бүктемесі бүктеме (стб) деп, ал, матаның бойлық шеткі кенере (кромка) деп таңбаланады.

Түсініктеме мәтін – онда үлгінің аталуы, өлшемі, ұсынылатын матаның шығыны, бөліктердің тізімі және тігу ерекшеліктерінің қысқаша сипаттамасы беріледі. Өлшемді анықтау, пішімдерді пайдалану. Пішімді көшіріп алу үшін төмендегідей құралдар қажет: сантиметрлік таспа, калька, қарындаш, сызғыш, қайшы, түйрегіштер. Пішімді көшіріп алудан бұрын, әркім берілген кесте бойынша өзінің

өлшемін алуы қажет. Ол үшін мынадай тәртіппен әрбір жеке өлшемдерді білу керек.

Сарамандық жұмыс.

Оқушылар сантиметрлік таспамен өлшемдерін өлшеп, сызба құрастырады. Иықты бұйымдарға қажетті өлшемдерді түсіру.

1) Кеуде айналымы – Ка.

Кеуденің жоғарғы нүктесі арқылы айналдыра өлшеу;

2) Бел айналымы – Ба.

Алдын ала белді баумен байлап алып, сантиметрлік таспаны белге тығыздау етіп, айналдыра өлшеу;

3) Бөксе айналымы – БКа.

Таспамен бөксенің шығыңқы жерлерін айналдыра өлшеу;

4) Кеуде биіктігі – Кб.

Иықтың жоғарғы нүктесінен кеудеге дейін өлшеу;

5) Алдыңғы бойдың белге дейінгі ұзындығы –

Ал.б.ұ.

Иықтың жоғарғы нүктесінен кеудеге дейін өлшеу;

6) Артқы бойдың белге дейінгі ұзындығы – Ар.б.ұ.

7) Иық ұзындығы – И.ұз.

Иықтың жоғарғы нүктесінен қолмен жалғасқан жеріне дейін өлшеу;

8) Қолдың ұзындығы – Қ.ұз.

Қолды сәл иіп, оның иықпен жалғасқан жерінен білезікке дейін;

9) Қолдың жоғарғы бөлшегінің айналымы – Қа.

Қолдың ең жалпақ бөлшегін айналдыра өлшеу;

10) Мойын айналымы – Ма.

Мойынды айналдыра өлшеу;

11) Өлшемдерді түсіріп, дәптеріңе жазып ал

Пішім парағы қалай алынады?

Алдыға пішім парағын жаяды. Оның екі жақ беті де пайдаланылып, әрбір беті тиісінше А, В, С, Д деген әріптермен таңбаланады. Пішімнің бөліктерін оңай тауып алу үшін парақ әріптерімен белгіленген шаршыларға бөлінеді. Парақтағы пішімнің бөліктері қара немесе қызыл түсті, әр түрлі пішіндегі контурлы сызықтармен ажыратылады. Үлгі суретінің жанында сол берілген үлгіге сәйкес контурлы сызықтардың түрі мен түсі беріледі.

Пішімді қалай көшіруге болады?

Анық байқау үшін пішім парағындағы бөліктерге қаламмен контур жүргізуге болады, бөліктерге жүргізілген барлық шартты белгілермен сызықтарды белгілеп шығу керек. Кальканы пішім парағына жылжымайтындай етіп орналастырады да, содан кейін барлық керекті бөліктер контуры жүргізіледі.

Матаны қалай пішеді?

Пішу жоспары берілген матаға қарап жасалады. Пішу жоспарында қандай маталар бір қабат, қандай маталар қос қабат күйінде көрсетілгеніне назар аударған жөн. Бір қабат матаны оның бет жағы бойынша пішеді. Пішім бөліктерінің үзік сызықтарымен берілген жағы төмен қаратылып салынады. Әдіп секілді бөліктер пішу жоспарында нөмірленбейді. Егер, үлгінің жолдама мәтінінде ерекше есептеулер болмаса, онда, тігіске мынадай ең аз мөлшердегі қосымша беріледі.

- Сыртқы киімдер үшін – 1 м;

- Жеңіл көйлектер үшін – 1,5 см;

- Төменгі бүктемелер үшін – 3-5 см (пішуге байланысты);

- Ішкі тігістер үшін – 0,7 см;

Шақтап өлшеу кезінде дәлдік қажет ететін жерлерде қосымшаны 2-3 см-ге ұлғайтқан жөн.

Матаны қалай есептеу қажет?

Түнгі көйлекті пішу үшін, егер матаның ені – 140-150 см болса, бір ұзындықты алып, төменгі және жоғарғы шеттерін тігуге және апшуға 10 см-ден қалдырса жеткілікті. Ал, мата еңсіз болса, екі ұзындық алынады.

Түнгі көйлектің сызбасы.

Киімді дайындау үрдісі мынадай негізгі кезеңдерден тұрады: үлгі дайындау, материалды пішу, бұйымды тігу. Бөліктерді біріктірудің үш тәсілі бар: жіппен, желіммен, дәнекерлеу арқылы. Тігіндік біріктіру дегеніміз – материалдың екі немесе одан да көп қабатын бір, болмаса бірнеше тігіс арқылы қосу. Тігіс дегеніміз – бір немесе бірнеше қабат материалдағы тігімнің жүйелі қатары. Тігін бұйымдары бөліктерін біріктірудің негізгі тәсілі машиналық жіптік тәсіл.

Жаңа материалды бекіту.

Сонымен, бүгінгі сабақта түнгі көйлектің сызбасын құрастырып және сән журналынан калька қағазына үлгі түсіріп үйрендік.

Сабағымызды бекіту үшін өлшем алу жолдарын атаңдар?

1) Кеуде айналымы;

2) Бел айналымы;

3) Мойын орамы;

4) Бөксе айналымы;

5) Кеуде биіктігі;

6) Алдыңғы бойдың белге дейінгі ұзындығы;

7) Иық ұзындығы;

8) Қолдың ұзындығы;

9) Қолдың жоғарғы бөлшегінің айналымы;

10) Кеудеден белге дейінгі ұзындық;

11) Белден тізеге дейінгі ұзындық.

Үйге тапсырма: тігіс түрлерін қайталау, жасалған пішім үлгісін аяқтап келу.

Сән ұғымы. Стилль

Н.Ж. АЛЖАПБАРОВА,
Ө. Марғұлан атындағы №40 орта мектептің
технология пән мұғалімі
Астана қаласы

Сабақтың мақсаты:

1. **Білімділігі:** қазіргі таңдағы сән ұғымдарын, олардың түрлерінің, стилльдерінің мағынасын түсіндіру;

2. **Дамытушылығы:** сәннің даму сатысы мен қоғамдағы атқаратын рөлі туралы ойларын дамыту, шығармашылығын қалыптастыру;

3. **Тәрбиелілігі:** эстетикалық талғамын қалыптастыру, алған білімдерін өмірде қолдана білуге, жолдастық көмек көрсете білуге тәрбиелеу.

Сабақтың түрі: түсіндіру, сарамандық жұмыс.

Сабақтың көрнекілігі: киім түрлері, компьютер.

Сабақтың барысы:

1. Ұйымдастыру

Оқушылардың сабаққа қатысуын, құрал-жабдықтарын түгендеу, тексеру. Зейіндерін сабаққа аударту.

2. Үй тапсырмасы:

- Техникалық қауіпсіздік ережелері.
- Жалпы киім тобы (көйлектер, блузкарлар, белдемшелер және басқа да көйлектік бұйымдар).
- Машинаның шығу тарихы (XV ғасыр).

3. Жаңа сабақ.

Сән қалай пайда болды?

Сән – адамзат баласы пайда болғаннан бастап пайда болды.

Әлемдегі әр түрлі елдердің дәстүрлі халықтық костюм үлгілері қазір де сән жасаушылар үшін шығармашылық жаңалықтардың негізгі бастауы болып отыр және де қандай жағдайда болмасын, арналып тігілген киімдердің бәрінен де өзінің нақты көрінісін табуда.

Сән (мода) – латын сөзі, өлшем, әдіс, іс-әрекет түрі. Мағынасы уақытша келісімді, сәнді киіне білу деген ұғым береді.

- Біздің өмірімізде сәннің рөлі қандай?

Сән – қоғамдық өмірдің бір бөлшегі, әлеуметтік құбылыс.

- Сәнге деген көзқарасымыз қандай?

- Әр адамның өз талғамына, қажетіне сай сәнді киіну мүмкіндігі бүгінде бар құбылыс. Іс тіге білетін, бұл кәсіпті сүйетін адам, өзіне жарасымды да сәнді киімді қашан да тігіп ала алады.

Киім кию мәдениеті адамның білімінің, талғамының, ортаға қарым-қатынасының көрсеткіші.

Талғам – бәрінен бұрын адамның өзіне шек қоя білуі (нені, қайда, қашан кию керек, өзінің сырт келбетіне көзқарасы, өзін-өзі ұстай білуі т.б.).

Сәнді – арнайы көркемдеуші сәнгер жасайды. Ол сәнқой адамның талғамын ескере отырып, тұтынушы халықтың талабына сай келетіндей етіп орындайды. Оларды көркемдеуші деп атаймыз.

Стилль (грекше балауызға өрнек түсіретін үшкір таяқша) сөзі – әдебиет пен өнерде автордың, туындының мәнерін, мазмұнын, идеялық көркемдік ерекшеліктерін білдіреді.

Стилль –

Классикалық

Фольклорлық

Романтикалық

Спорттық

Классикалық стилль (байсалды, іскер, әсем) – тұрақты, ғасырлар сүзгісінен өткен, мүлдем өзгермейтін, ерлердің жұпты, үштік костюмі, «ағылшын» пальтосы, плащ, ал әйелдердің киіміне ұзын жеңді көйлектер, тік немесе бүрмелі белдемшелер «шинель» костюмдері жатады.

Фольклорлық стилль – ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер. Бұл стилльде ұлттық ою-өрнектер, кестелер, қол жұмыстарын кеңінен қолданамыз.

Романтикалық стилль – бұл ұшқыр, қиял елестер, ізденістер тобы. Киімде әйелдік қасиеттерді бейнелейтін бөлшектерді, жиектерді пайдалану.

Спорттық стилль – демалыс, спортпен жаттығу, саяхат үшін ыңғайлы киімдер үлгісі.

Жаңа сабақты бекіту:

1. Сән сөзінің мағынасы?

2. Стилль. Стилльдің түрлері?

3. Классикалық стилль мен фольклорлық стилльдің айырмашылығы?

4. Романтикалық стилль мен спорттық стилльдің бір-бірінен ерекшелігі неде?

5. Бүгінгі сабақтың бағытын талдау?

6. Бүгінгі сабақтан алған әсеріңіз?

Қорытынды.

Оқушылардың білімін бағалау.

Үйге тапсырма: Қазақстандағы белгілі сән үлгілерінің түрлерімен танысу.

Костюмдер КОМПОЗИЦИЯСЫ

Гүлзира Ерболатқызы АБИЛ,
Ақтөбе қаласы

Сабақ мақсаты: костюмнің шығу тарихы, түрлері туралы түсінік беру, әсемдікті өз тіршілігінде орынды пайдалана білуге үйрету, жаңа сөздерге анықтама беру.

Сабақ міндеті:

1. **Білімділік:** оқушыларға костюмдер және олардың қазіргі заман талабына сай болуы туралы түсінік беру.

2. **Дамытушылық:** оқушылардың киімдер туралы көзқарастарын, эстетикалық талғамдарын дамыту.

3. **Тәрбиелік:** оқушыларды халық дәстүрінің тарихын біліп, бүгінгі өмірмен жалғастырып, құрметтеуге тәрбиелеу.

Сабақ түрі: қайталау.

Сабақ әдісі: сұрақ-жауап, түсіндіру, сарамандық жұмыс.

Сабақ көрнекілігі: тест, ежелгі, қазіргі костюмдер салынған плакаттар, есептік сансөз.

Пәнаралық байланыс: математика, тарих, бейнелеу.

Қолданылған әдебиет: "Іс тіге біл", авторы И. Егорова. "Мектептегі технология" журналы. Технология оқулығы.

Сабақ эпиграфы: "Адам көркі – шүберек".

Сабақ барысы:

I. Ұйымдастыру.

Оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыру үшін және зейіндерін мұғалімге аудару мақсатында тренинг өткізу.

- Бүгінгі сабақтағы көңіл күйің қалай?
- Сабаққа қандай мақсатта келдің?
- Сабақтан не үйренем деп ойлайсың?
- Бүгінгі сабақ қалай өтеді деп ойлайсың?

II. Ұй тапсырмасы.

Оқушылармен өткен тақырып бойынша тест жұмысын өткізу.

1. Матаның түрлері мен құрылысы
 - а) кездемелік, фанель;
 - б) оң, теріс тігістігі созылуы;
 - в) сары жолақ, ақ, сары.
2. Қандай мата әдемі, жұмсақ, жеңіл, жылтыр?
 - а) жүн; б) жібек; в) талшық.
3. Қол тігісінің түрлері –
 - а) сырып тігу; б) іліп тігу; в) көктеу.
4. Жібектен мата алу қайда орындалады?
 - а) үй жағдайында;
 - б) автоматтандырылған станокта;
 - в) тегістеуші, иіруші орындарда.
5. Талшық атаулары –
 - а) өте жіңішке; б) жүн, жібек; в) өте жуан.
6. Қандай мата жылуды жақсы өткізеді, берік, аз қыртыстанады?
 - а) жүн; б) жібек; в) талшық.

7. Матаның физикалық, механикалық қасиеті

- а) жіптердің тігіске ыдырауы;
- б) беріктілігі, қыртысталуы;
- в) шаң өткізгіштік.

8. Машина инесі мен қол инесінің айырмашылығы

- а) айырмашылығы жоқ; б) сызығы бар;
- в) болат, жылтыр.

9. Машина инесінің нөмері қандай болады?

- а) 70, 60, 50; б) 90, 10, 120; в) 120, 40, 30.

10. Кеуде өлшемдеріне қандай өлшемдер жатады?

- а) артқы бой;
- б) кеуде шеңбері, бел шеңбері;
- в) киімнің ұзындығы.

Жауаптары: 1-б, 2-б, 3-б, 4-б, 5-б, 6-б, 7-б, 8-б, 9-б, 10-б.

III. Сергіту сәті.

Шаршағандарын басу және өздерін еркін ұстау үшін сергіту сәтіне сабақ эпиграфы жасырылған есептік сансөз ойынын шештіру (көбейту кесте негізінде). (1-кесте)

IV. Сабақты қайталау.

Костюмнің шығу тарихын, тігілуін бір сөзбен айтып жеткізу қиын. Костюм бізге ежелгі Египет елінен келген. Заман ағымына байланысты өзгеріп отырып, қазіргі костюмдердің үлгісіне енді.

Костюм – француз тілінен аударғанда «киім-кешек» деген мағынаны береді. Костюмдер композициясы дегеніміз – костюмдерді құрастыру, яғни әр түрлі маталардан, әр түрлі стильдерден костюм үлгілерін құрастырып шығару. Композиция сөзі латын тілінен аударылған.

Қазіргі сәнде екі түрлі бағыт бар. Ретроспективалы және перспективалы. Ретроспективалы өткенге бағытталса, перспективалы болашаққа бағытталған.

Әйелдердің киімі қолданылуына қарай күнделікті, тұрмыстық, сахналық, спорттық болып бөлінеді. Соның ішінде костюм әйелдердің күнделікті киетін киіміне жатады.

V. Сарамандық жұмыс.

Үйден орындап келген сарамандық жұмыстарын бағалап, өздеріне таратып беру, тігілген костюмдерін аксессуар, яғни өз қиялдарымен әр түрлі әдістермен әшекейлеу.

VI. Сабақты бекіту мақсатында, өткен тақырыптардан сұрақтар жасырылған «Бақытты сәт» ойыны ойналады. Өтілген тақырып бойынша сыртында цифрмен белгіленген, астында сұрағы бар тілше қағаздар жасырылады, ішіндегі бір қағазда сұрағы жоқ, бірақ «5» деген баға бар, осы қағазды алған оқушыға «5» бағасы қойылады.

Сұрақтар:

- Ежелгі костюмдер тарихы қай елден басталған?
- Сән сөзінің анықтамасы?
- Костюм француз тілінен аударғанда қандай мағына береді?
- «5». «Бақытты сәт».
- Ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер қай стильге жатады?
- Классикалық стиль қандай стиль және классикалық стильдегі киімдер қандай болады?

VII. Үйге тапсырма: «Стиль. Әдемі киіне біл» тақырыбында мәнжазба жазу.

Мәнжазбаның жоспары:

- стильдер туралы түсінік;
- маталар түрлері;
- егде тартқан әйелдер киімі;
- толық, сұңғақ бойлы әйелдер киетін киім.

VIII. Оқушыларды бағалау. Үйден орындап келген сарамандық жұмысын және тест сұрақтарын, сұрақтарға жауап беруін, сергіту сәтіндегі «Есептік сәңсөз» ойыны арқылы оқушыларды бағалау. Әр тапсырманы орындау деңгейіне қарай жетондармен бағаланады.

(1-кесте)

	2	7	4	5
3	а			р
4	е		м	
5	б	к	ө	і
6		ү	ш	д

6	36	6	16		35	20	15	35	25	-	24	42	10	8	15	8	35
---	----	---	----	--	----	----	----	----	----	---	----	----	----	---	----	---	----

Бұйымдар конструкциясы.

Көйлек сызбасын жасау үшін қажетті өлшемдер

Рысты Нұрғожақызы БЕКЕНОВА,

Әлкей Марғұлан атындағы №40 орта мектептің технология пәні мұғалімі, Астана қаласы

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: теориялық білімдерін практикамен ұштастыра отырып, логикалық, фантазиялық қабілеттерін дамыту, техникалық мәлімет беру;

Дамытушылық: эстетикалық талғамы мен ұйымдастырушылық, ойлау қабілеттерін дамыту, практикалық іс-әрекеттерін қалыптастыру;

Тәрбиелілік: оқушыларды әсемдікке, сәндікке, ұқыптылыққа, үнемділікке, өзара көмек көрсетуге тәрбиелеу.

Сабақ түрі: жаңа білім беруге бағытталған дамыта оқыту әдісі.

Сабақ әдісі: топпен, жекелей, ұжымдық жұмыс, түсіндіру, сарамандық жұмыс.

Пәнаралық байланыс: геометрия, сызу, математика, информатика.

Пайдаланылған жабдықтар: сантиметрлік таспа, сызғыш, масштабты сызғыш, қарындаш, қалам, желім, интерактивті тақта.

Сабақ барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі: сыныптың сабаққа дайындығын байқап, оқушылардың назарын сабаққа аудару.

II. Үй тапсырмасын тексеру.

Интерактивті тақтамен жұмыс.

а) сұрақтар (1-кесте)

ә) шағын шығармашылық жоба –

«Егер мен сәңгер болсам».

Үйде дайындаған сән үлгілерін қорғау, әр топ мүшесі және топ басшысы.

III. Жаңа сабақ.

Киімді сәңдеу – жаңа сән коллекциясын шығарудағы шығармашылық процесс.

Сәннің түрі: техникалық.

Техникалық инженер-конструктор, сәңді эскиз, сурет, фото, сызба

Көркемдік қолдану орны, сәннің бағыты, фурнитура, көркемдік әшекейлер, мата түрі.

Конструкция құрастыру.

Бұйымды конструкциялау дегеніміз – киімнің сырт пішіні мен құрылысын анықтайтын процесс. Киімнің конструктивтік сызбанұсқасы: өлшем алу және киімнің денеде емін-еркін қозғалуын қамтамасыз ететін қосымшадан тұрады. Өлшемдікті іздеу – өнердің де, талғамның да міндеті.

КИІМДІ КОНСТРУКЦИЯЛАУ ПРОЦЕСІ – сызбалар, есептеу формулалар, суреттер, қосымшалар.

Қолы бар, саусағы жоқ.

Мойны бар, басы жоқ. (Көйлек)

1-кесте

I топ	II топ	III топ
«Сән» сөзінің ұғымы Сызба	«Силуэт» дегеніміз не? Геометриялық фигуралар	«Стиль» дегеніміз не?
Баскиімдер	Жеңіл киімдер	Сыртқы киімдер

Көйлек – иық бұйымдарына жатады.

Ол Х ғасырда Римде пайда болған.

Көйлек латын сөзінен аударғанда «кию» деген мағынаны береді. Көйлекке үлгі таңдаған кезде, мынадай жайларды ескеру керек:

- көйлек қай бағытқа арналып тігіледі (күнделікті жұмысқа, мерекелік кешке, демалысқа), қандай маусымға арналады (көктем, жаз, күз, қыс), дене мүсіні, жас ерекшелігіне.

Көйлектің белгілі бір үлгісінің сызбасын сызу үшін негізінен кеуде шеңбері басты рөл атқарады.

НЕГІЗГІ БӨЛШЕКТЕР:

Жағалар, жеңдер, алдыңғы бой, артқы бой.

Тұлғаға келетін конструкцияны жасаған кезде, оның өлшемдері өте дәл болуы қажет.

Адам денесіне киім тігу үшін өлшемдер алу кезінде сақталатын ережелер:

1. Өлшемдерді адам денесінің оң жағында тұрып түсіреді;

2. Белін алдын ала жіппен буып қояды;

3. Өлшем алатын адам табиғи тік тұруы керек;

4. Таспаны қатты тартуға немесе босатуға болмайды;

5. Ер адамдар тұлғасы тік бұрышты силуэтті, ал әйел адамдар үшбұрышты силуэтті.

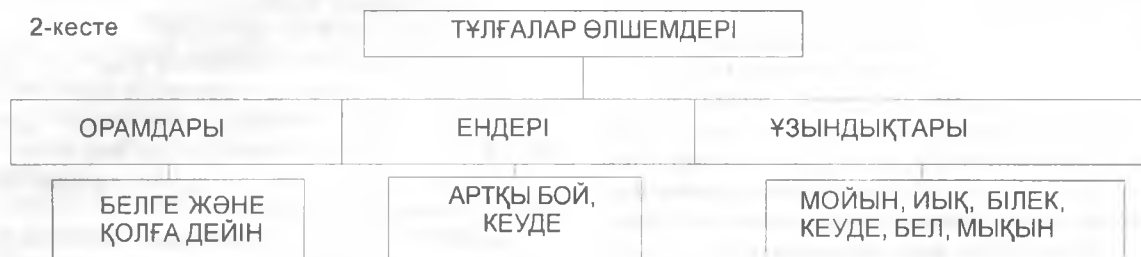
6. Ұзындық өлшемдері толық, ен өлшемдері жартылай жазылады.

IV. Қорытынды.

V. Оқушыларды бағалау.

VI. Үй тапсырмасы.

2-кесте

Жиһазға арналған жастықша тігу

Эльмира Тілегенқызы ЖАРДЕКОВА,
№ 41 орта жалпы білім беретін мектептің
технология пәні мұғалімі, Орал қаласы

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: оқушылардың қолөнер туралы білімдерін жаңа сабақпен байланыстыру, технологиялық саты бойынша жастықша тігуді үйрету;

Дамытушылық: оқушылардың икемділігін, қол шеберлігін, өнерге деген сүйіспеншіліктерін дамыту;

Тәрбиелік: өз бетінше жұмыс жасауға, ұқыптылыққа, шыдамдылыққа тәрбиелеу.

Сабақтың типі: жаңа сабақ.

Сабақтың әдісі: түсіндіру, сұрақ-жауап, карточкамен жұмыс.

Сабақтың көрнекілігі: дайын бұйым, суреттер (слайд), технологиялық нұсқау карта.

Пәнаралық байланыс: тарих, математика, бейнелеу өнері, сызу.

Қажетті құралдар: 70x70, 50x50 см барқыт мата, ине, жіп, қайшы, сызғыш, бор немесе сабын.

Сабақ барысы:

I. Ұйымдастыру бөлімі.

II. Үй тапсырмасын тексеру.

III. Жаңа сабақ.

IV. Сарамандық жұмыс.

V. Жаңа тақырыпты бекіту.

VI. Бағалау.

VII. Үйге тапсырма.

I. Ұйымдастыру бөлімі.

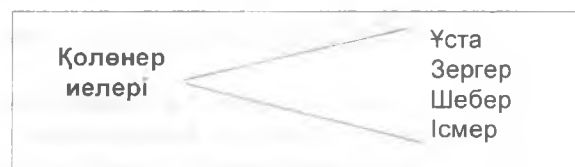
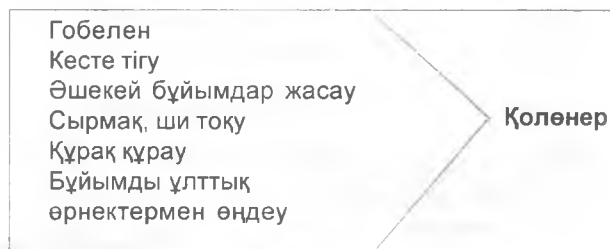
Сәлемдесу. Оқушылардың сабаққа қатысуын белгілеу, даярлықтарын тексеру.

II. Үй тапсырмасын тексеру.

1. Қолөнер дегеніміз не?

2. Қолөнер түрлерін ата?

3. Қолөнер иелері неше топқа бөлінеді, олар кімдер?

Ұста – әр түрлі металдан, темірден тұрмысқа тұтынатын түрлі бұйымдар мен шаруашылыққа қажет құрал-саймандар, қару-жарақ т.б. жасайтын адам.

Қара ұста – темір, мыс, жез, т.б. металдарды өңдейтін, темірден түйін түйген адамды атаған. Ал, ақ ұста қара ұстаның жұмысын толық меңгерген, қымбат бағалы металдар мен асыл тастардан сан

алуан нәзік, көркем бұйымдар жасайтын шебер адам. Кезінде ақ ұста кейін зергер деп атаған. Ұсталар тобы алтын, күміс сияқты қымбат тастарды қолданып, әшекей бұйымдар әзірлеген.

Ісмерлер деп – текемет, киіз басып, сырмақ, ши тоқып, іс тігетін адамды атайды.

Шеберлер – ағаштан бұйым жасайтын адам.

«Зердің жайын зергер білер,

Аңның жайын мерген білер» – деген халық арасында айтылған сөздерге қарап, елдің зергерлік өнерге немқұрайлы қарамағандығын аңғарамыз.

III. Жаңа сабақ.

Қолөнер дүние жүзінің әр халқында бар. Сонымен қатар әр елдің, әр халықтың тарихи дамуына, тұрмысына, табиғи ерекшелігіне және эстетикалық талғамына байланысты өзіндік ерекшелігімен өшпес із қалдырып келеді.

Қазіргі кезде қолөнер элементтерін үй интерьерінде, киім-кешек, баскиімдерді әшекейлеп, сәндеуде көп қолданып жүр. Оның орындалу технологиясына да ерекше өзгерістер енгізіліп отыр. Мысалы, ою-өрнекпен әшекейлеген бұйымда қатырма жапсыру, моншақтармен, түрлі-түсті тастармен безендіру жиі кездеседі.

Сонымен қатар, бөлмелерді безендірудегі тағы бір маңызды элемент – жастықтар. Жастықтар – бөлмеге нақты түс және сән береді. Кез келген бөлмеге олар жайлылық әкеледі. Жастық тысын жыл маусымына қарай өзгертуге болады. Қазіргі кезде жұмыр жастықтар дәуірлеп тұр. Оларды

жиһаздарға бүйірлік жастық ретінде қолдануға да болады.

Жұмыр жастықтар – түрік жастықтары деп аталады. Олар терең жиһаздар үшін өте ыңғайлы. Орындықтар үшін жалпақ жастықтарды пайдаланады. Бұйымды тікпес бұрын мата таңдаған кезде, түс үйлесімділігіне көңіл бөлуіміз керек (оқушыларға түсті карточкалар үйлестіру, түс ерекшеліктерін сұрау).

Ақ түс – қуанышқа, молшылыққа, бақытты тұрмысқа, қызыл – жалын атқан отқа, өмірлік күшке, сары – күнге, жасыл – өсімдіктер әлеміне, көктемге, көк түс – ашық аспан «көк тәңірі» деп балама ретінде аталады. (1-кесте)

IV. Сарамандық жұмыс.

Қауіпсіздік ережесін қайталау.

- Инені арнайы ине түйреуішке қадап қою керек.

- Қайшыны ұсынғанда, ұшын өзіңе қаратып ұсын.

- Жіпті сабақтағанда ұзындығын, өзіңнің шынтағыңның ұзындығымен өлшеп алу қажет.

- Жұмыс аяқталған соң құрал-жабдықтарды, жұмыс орныңды жинақта.

Нұсқау карта бойынша жұмыстың орындалу ретін түсіндіру (2-кесте).

V. Жаңа тақырыпты бекіту.

- Білемін - Білдім - Білгім келеді

VI. Бағалау (3-кесте).

VII. Үйге тапсырма.

Жастықтың үстіңгі бөлігін тігіп аяқтау.

Негізгі түстер	Үйлесетін түстер мен реңдер	Үйлеспейтін түстер мен реңдер
Қызыл	Алтындай сары, ақ, қара	Сия көк, кірпіш түсті, қызыл күрең
Қоңыр	Алтындай сары, ақ	Күрең қызыл, күлгін
Сары	Жасыл, қоңыр, қара	Күрең қызыл, сұр
Көк	Ақ, сары	Күлгін, қызғылт қоңыр
Сия көк	Сары, қызғылт сары, ашық көк	Қоңыр, күрең жасыл, қара
Сұр	Қызыл, қызғылт сары, көгілдір	Қоңыр, бозғыл қоңыр

1-кесте

Жұмыстың орындалу реті

1. Өлшемі 50X50, 70X70 болатын екі мата аламыз. 50X 50 артқы бөлігі 70 X 70, алдыңғы бөлігі;
2. 70X70 см болатын алдыңғы бөлігін жан-жағынан 7 см қалдырып төртбұрыш сызамыз;
3. Ортасындағы төртбұрышты 3 см-ден бөліп торкөз сызамыз;
4. Сызбада көрсетілген сызықтардың бұрыштарын қосып тігеміз;
5. Жанындағы бүкпелерді бастыра көктеп тігеміз;
6. Алдыңғы бөлігімен артқы бөлігін қосып тігеміз. Ішіне губка салып, бекітіп тігеміз.

2-кесте

3-кесте

№	Аты-жөні	Білімділігі	Сарамандық жұмыс	Сөйлеу мәдениеті	Қорытынды

Үй бұйымын безендіру

Лентамен сәнді жастық жасау

Сағымкүл САРКЕЕВА,

№175 "Жаңа ғасыр" мектеп-гимназиясы, Алматы қаласы

Сабақтың мақсаты: үй бұйымын безендіруде қолөнер туындысына жаңа көзқараспен сәндік

элементтер қолданып, лентамен гүлдеп, сәнді жастық жасауды үйрету.

Міндеттері:

Білімділік: лентамен гүлдің түрлерін жасау, гүлдерді бір топқа біріктіріп, шетін сәндеудің әдіс-тәсілдерін үйрету;

Дамытушылық: теориялық білімін қазіргі заман талабына сай, іс жүзінде шығармашылықпен ұштастыру;

Тәрбиелік: оқушыларды шеберлікке, іскерлікке және тиянақты істі сәңдей білуге тәрбиелеу.

Сабақтың типі: аралас сабақ.

Сабақтың түрі: семинар сабақ, сарамандық сабақ.

Сабақтың әдісі: иллюстрациялық түсіндіру. Демонстрациялық жеткізу. Эвристикалық әдіс, ішінара ізденгіштік және оқушыларды өзіндік жұмыс істеуге бейімдеу.

Таным қызметін ұйымдастырудың үлгісі: жекелік үлгі-танымдық қызметтер оқушының өз күшімен орындалады.

Сабақтың көрнекілігі және жабдықталуы: жастық түрлері, нұсқау карта, сөзжұмбақ, мақал-мәтел, мата, ине, жіп, қайшы, тігін машинасы.

Пәнаралық байланыс: сурет, сызу, әдебиет, биология, математика.

1. Ұйымдастыру кезеңі: оқушыларды түгендеу, сабаққа даярлау, құрал-жабдықтарды дайындау.

2. Үйге берілген тапсырманы тексеру, лентамен гүлдердің түрін жасап келу.

3. Аралас сабақта оқушы білім деңгейін тексеру. Тігін кезіндегі техника қауіпсіздік ережесін еске түсіреміз. Әр оқушыға кесте таратамыз.

4. Мақал-мәтелдер:

"Адамды өнер танытады", "Ата көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер", "Өнер алды – бірлік, ырыс алды – тірлік", "Асыл тастан, өнер жастан".

5. Жаңа сабақ.

Гүлдердің жасалу жолдарының әр түрлерін көрсетеміз. Гүлдер – әсемдік белгісі. Көктемде ең бірінші өсетін гүлдерді алайықшы, алғаш қар ерігенде, бірінші бәйшешек гүлі өседі, 8-наурыз халықаралық аналар мерекесіне қызғалдақ, раушан гүлдерін сыйлаймыз.

Жастықтар түрлерін көрсетеміз, әрқайсысының жасалу технологиясына мән береміз. Қазақтың ою-

ернегін қолданып жастық, көрпеше жасасақ, енді бүгін біз лентамен жасаған гүлдерімізді қолданып сәнді жастықтар жасаймыз. Үй бұйымдарын безендіруде жастықтар немесе көрпешелердің орны ерекше. Оларды арқаға қойып отыруға, жастанып демалуға болады.

Нұсқау карта.

Орындау ретін жазамыз:

1. Лентамен әр түрлі гүлдер жасаймыз, түбін тігіп бекітеміз;

2. Матаны 40*40 шаршыдан 2 дана өлшеп қиямыз;

3. Бірінші матаның ортасына тарелканы қойып, сабынмен шеңбер сызамыз;

4. Жасыл лентаны бүрмелеп, сызық үстінен көктеп аламыз;

5. Шетіне сары алтын түсті лентамен, өңін матаға қаратып бүрмелеп көктейміз;

6. Тігін машинасымен көктеген тігістерді тігеміз.

7. Шеңбер ішіне жасаған гүлдерімізді орналастырып, гүлдерді матаға бекітіп тігеміз;

8. Екінші матаны беттестіріп, айналдыра көктеп тігеміз, 10-15 см жерін ашық қалдырамыз, аудару үшін көктеуді тігін машинасымен тігеміз;

9. Бұйымды аударып көреміз, кемшілігін тексеріп түзетеміз;

10. Жастықша ішіне мақта немесе жүн, синтефон салып толтырамыз;

11. Қалдырып қойған ашық жерімізді бекітіп тігеміз.

Сәнді жастықты сыйлыққа беруге ыңғайлы. Осындай жастықтардың басқа да түрлерін жасауға болады. Бұл жасаған жастықты аналарға, апаларға, әпкелерге сыйлауға болады.

7. Сабақты бекіту. Сөзжұмбақ шешу.

1. Қазақтың ұлттық бұйымы;

2. Төсеніш аты;

3. Киіз құралы;

4. Өсімдік аты;

5. Өсімдіктен алатын шикізат;

6. Малдан алынатын шикізат;

8. Сабақты қорытындылау.

Бүгін біз өзіміз лентамен, гүлдермен сәндеп жастық тіктік. Енді оны сыйлыққа беруге болады.

9. Бағалау.

10. Үйге тапсырма: жастықтың кемшілігін жасау, тігуді аяқтап келу.

11. Жұмыс орнын жинау.

Су моншақтан алқа тоқу

Үміт Ермекқызы КАЗИЗОВА,
№ 1 Бестөбе орта мектебінің
технология пәні мұғалімі

Сабақтың мақсаты:

1. Оқушылардың су моншақпен жұмыс істеудегі шеберлігін арттырып, білімін жүйелеу;

2. Өз бетінше, ұқыппен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, ой өрісін кеңейту;

3. Оқушылардың қолөнерге деген қызығушылығын арттыру, қыз балаларды ептілікке, талғампаздыққа, шыдамдылыққа баулу.

Көрнекілігі: су моншақтан жасалған дайын бұйымдар, сызбалар, суреттер

Сабақтың түрі: қорытындылау сабағы

Сабақтың әдісі: сұрақ-жауап, нұсқау, сарамандық жұмыс.

Пәнаралық байланыс: математика, тарих, химия, әдебиет пәндерімен тығыз байланыста сабақ өту.

Сабақтың барысы: I. Ұйымдастыру кезеңі

II. Өткенді қайталау

1. Бисер деген не?

2. Бисерді қандай бұйымдарға қолдануға болады?

3. Бисермен тоқу нені талап етеді?

4. Бисер қай кезден бастап пайда болды?

- Бисердің түрлері?

- Бисер неден жасалады?

- Бисерді қандай бұйымға қолданады?

- Кестелеуде, сөмке, әмиян, киімдерге, аяқкиім, көзәйнектің қабын сәндеуге қолданады.

Бисермен сәндік бұйымдар: алқа, сырға, білезік, тұмарша тоқуға болады. Біз өткен сабақта алқа тоқу жұмысын бастағанбыз. Бүгін сол жұмысымызды жалғастырып, алқа тоқуды аяқтаймыз.

Сөзжұмбақ шешу. Сарамандық жұмыс:

Жұмысты бастамас бұрын қауіпсіздік ережесін еске салу.

I. Керекті құралдар: №11 бисер инесі, леска жіп, қызыл және сары домалақ бисер, қызыл түтікше бисер.

II. Жұмыстың реті.

1. Алқа тоқу технологиясы.

2. Нұсқау картасы бойынша жұмыс жасау.

Алқаны тоқу технологиясы: әркім өз қалауымен моншақ түрін таңдап алады.

Базардағы алқа: - Бағасы өте қымбат;

- Дизайн дәрежесі төмен;

- Алқа тоқылған бисері сапасыз;

- Бұйым бір пайдалануға ғана арналған

Өздері жасаған алқа:

- Алқаның өлшемі оқушының өзі ойлағандай;

- Жасауға қажетті материал жеткілікті;

- Әдемі дизайн, Еңбек шығыны аз;

- Тоқыған жіп берік, материал қымбат емес;

- Жасалуы өте көркем. Экономикалық шығыны аз.

Бекіту. Бұйымдарыңнан көрме ұйымдастырып кімнің жұмысы ұтымды, шығармашылық талапқа сай екеніне сараптама жасайық.

Қорытындылау.

Бисермен шығармашылық жұмыс жасау арқылы өмірге қандай дайындық алдық?

1. Алқа тоқуды үйрендік;

2. Моншақ түрлерін ажырата алатын болдық;

3. Моншақтың қолданылатын орнын білдік;

4. Алқаны өзі дайындап, ақшасын үнемдеді;

5. Базардағы алқамен өзі жасаған алқаны салыстыра отырып, таңдай білу қабілеті жоғарылады;

6. Шеберлікке үйренді;

7. Өзіне-өзі қызмет етуді үйренді;

8. Байқағыштық қабілеті артты.

Құрақтың жасалу жолдары

Зауре Әшірәліқызы НАРГЕЛОВА,
№43 Ж. Махамбетов атындағы қазақ орта
мектебінің технология пәні мұғалімі
Қызылорда қаласы

6 «ө» - сыныбы

Сабақтың мақсаты: құрақтың шығу тарихы, оның қажеттілігімен таныстыру. Құрақ құрау технологиясын меңгерту.

Білімділігі: құрақ құрауға геометриялық фигураларды пайдалана білуге, оларды түрлендіре білуге үйрету;

Дамытушылығы: оқушылардың ізденімпаздық, шығармашылық қабілетін дамыту;

Тәрбиелілігі: үнемділікке, ұқыптылыққа, талғампаздыққа, іскерлікке, ұлттық салт-дәстүрді, өнерді сүйе білуге тәрбиелеу.

Сабақтың әдісі: сұрақ-жауап, жүйелеу, түсіндіру Сарамандық жұмыс

Сабақтың көрнекілігі: технологиялық карта, құрақ түрлері, үлгілер (интерактивті тақта).

Пәнаралық байланыс: геометрия, сурет, тарих, бейнелеу, сызу, қазақ әдебиеті.

Сабақтың барысы: Ұйымдастыру кезеңі.

Өткен сабақты қайталау.

1. Құрақтың шығу тарихы.

2. Құрақ құрау дегеніміз не?

3. Өрнек дегеніміз не?

4. Композиция дегеніміз не?

5. Колорит дегеніміз не?

6. Ритм (ырғақ) дегеніміз не?

Жаңа сабақ. Сөзжұмбақ шешу.

Жиек өрнегі.

Үш түрлі матадан алты үшбұрыш қиып алып, олардың екі түстес үшбұрышты төртбұрыш етіп құрастыру керек. Осылай, мата түстерін әрі төртбұрыш қылып ауыстырып отырамыз, міне солай, жиек өрнегі пайда болады.

Сарамандық жұмыс.

1. Жұмыс бастамас бұрын қауіпсіздік ережесін еске түсіреміз

2. Құрақтың түрлері өзінің ерекшелігімен мынадай топтарға бөлінеді:

1. Өсімдік тектес, көкөністік.

2. Ғарыштық-космогониялық.

3. Геометриялық.

4. Тұрмыстық.

Бұл өнер икемділікті, ептілікті талап етеді.

Матаны құрау үшін ең бірінші, өрнектің сызбасын қағаз бетіне түсіреміз, екінші, матаның түсінің үйлесімділігін анықтаймыз, үшінші, мата қасиеттерін ескеру керек (созылғыштығы, қалыңдығы).

Топпен жұмыс: I топ құрақ қияды. II топ әсемдейді.

Бекіту. Әр ұлттың өзіне тән тілі, өнері, дәстүрі болады. Біз бүгін құрақ өнері жайлы білдік.

Қандай өнер болмасын оған шеберлік, білгірлік, іскерлік қажет. Мата қиындысын тастама, обал болады, іске асыр. «Көңілсіз жұмыс өнімсіз» демекші, көңіл қойсаң қолдан келмейтін іс жоқ.

1. Бүгінгі сабақта не үйрендік?

2. Құрақ неден тұрады?

3. Құрақтың сәнді болуы неге байланысты?

4. Құрақ түрлері өзінің ерекшелігіне қарай қанша топқа бөлінеді?

5. Құрақ құрауға арналған құрал-жабдықтар.

Үйге тапсырма: жиек өрнегі құрағының технологиялық картасын сызу.

“КЕРЕМЕТ ЖЕТІЛІК”

Күлзия Рахымбекқызы МИЗАМБАЕВА,
№30 орта мектебінің технология пән мұғалімі.
Теректі ауылы, Қарқаралы ауданы, Қарағанды облысы

Мақсаты: технология сабағынан үйренген, алған білімдерін көпшілікке көрсету және қазақ халқының ұлттық өнерін дәріптеп, келешек ұрпаққа үйрету, мақал-мәтел айтып, жұмбақтар шешкізу. Тәртіптілікке, ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Сайыстың ету шартын түсіндіру.

Ортаға жеті оқушы шығады. Әр кезең сайын аз ұпай жинаған бір оқушы қатардан шығады.

1-кезең 7 оқушы жұмбақ шешеді.

2-кезең 6 оқушы мақал-мәтел жалғасын табу.

3-кезең 5 оқушы сұраққа жауап беру.

4-кезең 4 оқушы сөзжұмбақ шешу.

5-кезең 3 оқушы жаңылтпаш айту.

6-кезең 2 оқушы киім моделін сызу.

7-кезең 1 оқушы сұраққа жауап беру.

- Құрметті ойынға қатысушылар, сіздерге сәттілік тілейміз.

1 кезең – жұмбақтар шешу.

1. Тау-тау ақ қар, ерімейді ыстықта. (Мақта)

2. Тұтқасыз таба жай,

ұнатады көп апай. (Оймақ)

3. Інді көп-ақ қазады, өзі жіптен қашады. (Біз)

4. Іші мақта, тысы мақта,

Арасы мақта, төртбұрыш.

Сырты қабылған,

Жатуға табылған Бұл не? (Көрпе)

5. Құрып қойып өрмегін,

ұршықтарын ойнатып,

Сәнді мата өрнегін,

жасайтын кім жайнатып? (Тоқымашы)

6. Қос таяқ, бастары дөңгелек.

Тұтасты жасайды бөлек-бөлек. (Қайшы)

7. Жиһанда 1 құс көрдім жалғыз аяқ,

Аузына тістегені темір таяқ.

Бір ұрсаң шапалақпен семіреді

Белбеуі бар белінде толып жатқан. (Ұршық)

8. Бар екен дүниеде жалғыз көзді,

Сол көзбен дүниенің бәрін кезді. (Ине)

9. Әлемді 18 мың киіндіріп,

Дүниеден жап-жалаңаш өзі безді. (Ине)

10. Қолымда бір құсым бар екі басты,

Аяғын басқан кезде нәрсе қашты.

Аузын аждаһадай ашқан кезде

Бөлектеп атып тастар ішкен асты. (Қайшы)

11. Адамға сонша пайдалы,

басында сонша көзі бар. (Оймақ)

12. Кіруге адам батпайды,

аман-есен сақтайды. (Сандық)

- Ал енді әділқазылар алқасы, ойыншыларымыздың ұпай санын есептеп, ең аз ұпай жинаған ойыншыны қошеметтеп шығарып салайық.

II кезең. Мақал-мәтелдердің ұйқасын табу.

1. Еңбек оның ішінде өнерлі (еңбек) бақыт.

2. Өнерлінің он саусағы (тең)

Өнерсіздің бір саусағы (кем)

3. Алтын балта (қол) сәні,

Әшекей кесте (тон) сәні.

4. Алтын (балтаның) сабы да ағаш.

5. Көрнекті ісің (үлгі) болады,

Көрнексіз ісің (күлкі) болады.

6. Өнерлінің (қолы) алтын,

Өлеңшінің (сөзі) алтын.

7. Қыздың шебер боларын (бармағынан) танырсың.

8. Өнер тамған он саусақ таусылмайтын (ырысын),

Өнері жоқ он саусақ бар болмай-ақ (құрысын).

9. Қол өнері (кілемде),

Сөз өнері (өлеңде).

10. Киім пішсең кең піш (тарылтуың) оңай,

Темір кессең қысқа кес (ұзартуың) оңай.

11. Адам көркі – (шүберек),

Ағаш көркі – (жапырақ).

12. Істі ине тікпейді, икемді (қол) тігеді.

Енді осы екінші кезең бойынша ең аз ұпай саны бар ойыншыны қошеметтеп шығарып салайық.

III кезең бойынша сұраққа жауап алу керек.

1. Ауруға ем, сауға қуат беретін қандай сусын? (Қымыз)

2. Қандай қаланың атауын білесіңдер басы сан, ортасы адам мүшесі, аяғы астың дәмін келтіретін тағамның бір түрі. (Екібастұз)

3. Бұл көкөністен барлық ауру қашады, оның емдік қасиеті ертеден белгілі, жесең дәрі-дәрумен. (Пияз, сарымсақ)

3. Барқыт тектес матаның атауын ата, бұл атау қыз балаға есім ретінде қойылады және адамның шашына байланысты әдемі теңеуі бар атау. (Мақпал – шаш)

4. Оңынан да, солынан да оқысаң езгерісі жоқ ұлттың атауы. (Қазақ)

5. Жесең жеміс болады, қыздардың атау есімі (Алма)

6. Жеті жұт дегеніміз не? (Құрғақшылық, топан су, жер сілкіну, өрт, оба, жұт, соғыс)

7. Жеті атаны ата (Бала, әке, ата, арғы ата, баба, туа ата, тек ата)

8. Жеті жоқ туралы не білеміз? (Жерде өлшеуіш, аспанда тіреуіш, тасбақада талақ, Аллада бауыр, таста тамыр, жылқыда өт, құста сүт жоқ)

9 Жеті қазынаны ата. (Ер жігіт, сұлу әйел, ілім-білім, жүйрік ат, қыран бүркіт, ұшқыр тазы, берен мылтық)

10 «Өлді деуге бола ма, айтыңдаршы,
Өлмейтұғын артында сөз қалдырған» - деген
сөз кімнің сөзі? (А.Құнанбаев)

- Ал енді, әділқазылар алқасы, ойыншыларымыздың ұпай санын есептеп, ең аз ұпай жинаған ойыншымызды қошеметпен шығарып салайық.

IV кезең. Сөзжұмбақ шешу.

1. Үй төсенішін және киім-кешек тоқуға қолданатын табиғи зат. (Жүн)

2. Зергерлердің затты әсемдеу әдісі. (Бедерлеу)

3. 2 түсті жүннен жасалған төсеніш. (Текемет)

4. Бағалы аң терісінен тігілетін сырт киім. (Ішік)

5. Ұлттық баскиім. (Бөрік)

6. Қолмен тігілетін тігіс түрі. (Жөрмеу)

7. Мата атауын ата. (Қырмызы)

8. Іс тігетін құрал. (Ине)

9. Сөздің көркі не? (Мақал)

10. Өсімдік тектес ою түрі. (Ирек)

11. Далада өсетін ақ ұлпа зат (Мақта).

Әділқазы алқасы ұпай санын есептеп шығарған көрсеткіш бойынша 4 кезеңді қорытындылай келіп, ең аз ұпай жинаған сайыскерімізді қошеметпен ойынан шығарып салайық.

V кезең. Жаңылтпаш.

1. Майға нан бұлғар, жай бұлғағанша қол бұлғар.

2. Есет ет асатар, ет асатса – бес асатар.

3. Кенеден кенеп шығар, кенептен елек шығар. Електен кебек шығар, кебектен керек шығар.

4. Көп гүлдер түпсіз бе, түпті ме,

Көп кілемдер түксіз бе, түкті ме?

5. Бұранданы бұрандалай алмады,

Бұрандалауға бұлар қарай алмады.

6. Қалың қайың, бал қарағай,
ырғай өрік бал қарағай.

7. Ұлы таулар – ұлары көп,
Ұларалы тұрары көп.

V кезең бойынша қазылар алқасы ойыншыларымыздың ұпай санын есептеп, ең аз ұпай жинаған ойыншымызды ойыннан қошеметпен шығарып салайық.

VI кезең. Ұлттық киім үлгісінен сурет салу (киім үлгісінің атауын толық сипаттап түсіндіру.)

Енді осы 6-кезең бойынша өткізілген сайысымызды қорытындылай келіп, ең аз ұпай жинаған ойыншымызды қошеметпен шығарып салайық.

Келесі ойынымызға қатыса беруге сәттілік тілейміз.

VII кезең. Сұраққа жауап алу.

1. Дастарқанға әкелетін ең қадірлі ас. (Нан)

2. Бір қарын майды не шірітеді? (Құмалақ)

3. Адамға есім ретінде қойылатын маталардың атауын ата. (Мақпал, Жібек, Қырмызы)

Үй жиһаздарын жасауда жиі қолданатын ою-өрнекті ата. (Қошқармүйіз)

VII кезең бойынша ең озық ойлы ойыншымыздың жинаған ұпай санын есептеп бүгінгі сайысымыздың атына заты сай жеңімпазымызға «КЕРЕМЕТ» деген атаққа лайық деп құрметпен марапаттайық.

Қорытынды сөз.

Қазылар алқасының және ұстаздардың пікірі.

«Қонақ күту – салтымыз»

Қалихан Абдибекқызы ДАУТБЕКОВА,
Ш. Уәлиханов атындағы орта мектеп,
мемлекеттік мекемесі
Алматы облысы, Ескелді ауданы,
Ақын Сара ауылы

Сабақтың мақсаты: ата-бабамыздан келе жатқан салт-дәстүрімізді үйреніп, халқымыздың рухани байлығын бойымызға сіңіру, ұлтымыздың дәстүрлерінен үлгі алуымыз қажет.

Танысқыңыз келсе, қазақ жұртымен,
Салт-дәстүрі, тарихы, әдет-ғұрпымен.
Нағыз қазақ қалада емес, ауылда,
Танылатын ұлттық мінез-құлқымен.
Жақсы дәстүр – сақтар елдің елдігін,
Екендігін ұғынасың сен бүгін.

Танытады қалпымен-ақ қонақжай,

Нағыз қазақ жүрегінің кеңдігін – демекші, ата-бабамыздың көнеден жеткен игілікті дәстүрлерінің бірі – қонақжайлылық. Біздің халық өзінің ақкөңілділігімен, қонақжайлылығымен, жастарға берген тәлім-тәрбиесімен, өзінің дархандығын, даналығын танытып келген. Көнекөз қариялардың айтуымен, «еншінің» төрттің бір бөлігін, бір-біріне қонақ болып барғанда, сыбаға болсын деп, өсиет қалдырған. Қонақасы – қазақтың бөлінбеген «еншісі». «Қонақасы – тәңір асы» деген аталы сөздер сол бір заманнан бері күні бүгінге дейін аталады. Міне, сол кезден қанына сіңген әдет бойынша ата-бабамыз «Қонақ келсе, құт келеді», «Қонақ келсе, қой егіз табар», «Қырықтың бірі – Қызыр, мыңның бірі – Уәли» - деп қатты қуанып, ақысыз, пұлсыз қонақасын беріп, аттандырып салады.

Жүргізуші: Жарысымызды бастамас бұрын, әділқазы алқасын тағайындап алайық.

- Әділқазы алқасы, әр тапсырмадан кейін бағасын беріп отыруларыңызды сұраймыз.

Асыл тастан, өнер – жастан,

Халық айтса, халық сөзі.

Әрқашанда нанымды,

Сол өнердің жолын қуған.

Шағын топтың атынан,

Қабылдаңыз шын жүректен.

Сәлем сіздерге жалынды деп.

«Қонақ күту – салтымыз» атты тәрбие сағатын бастауға рұқсат етіңіздер.

Екі топты ортаға шақырамыз.

I топ. «Дастарқан»; II топ. «Береке»;

I тур. Ал енді I турда екі топ өздерінің топтарының атын, ұрандарын айтып, өлең шумақтарымен жарыссын.

Әділқазылар алқасы I турдың бағасын берулеріңізді сұраймыз.

II тур. «Құлақтан кіріп бойды алар,

Жақсы ән мен тәтті күй.

Көңілге түрлі ой салар,

Әнді сүйсең менше сүй» – деп Абай атамыз айтқандай, салт-дәстүріміздің қайсысы болмасын, өлеңмен ұштасқан. Олай болса, екі топтың өнерін тамашалайық.

III тур. Келесі тур «Ақыл парасат сайысы». Конвертте екі топқа арналған сұрақ бар, соған жауап беріледі.

Екі топ дайындалғанша, ән шумағына кезек беріледі.

IV тур. «Ойын».

Ойын шарты: а әріпінен басталатын сөзді жариялаймын: тау, қала немесе өзен аттарын. Екі топ іле-шала тауып қаланың атын атайсыздар. Егер жаңылысып өзен атын немесе тау атын атаса, онда ол топ өз айыбын төлейді.

V тур. Мақал-мәтел жарысы.

VI. Жұмбақ сайысы.

1-топтың жұмбақтары:

1. Бір дария қайнайды, екі көбік атып,

Ішінде жайын да жүр михнат тартып.

Өткелі бар дарияның аралы жоқ,

Келе ме, білсе жайын оған қайтып.

(Қазанда асқан ет)

2. Сылдыр сұйық, су емес,

Ішсең сусын қанады.

Ақ болса да, қар емес,

Шешуін кім табады. (Сүт)

3. Алға жайып тұз, дәмін,

Келтіреді үй сәнін.

Ол халқының ақ жаны,

Жақсы дәстүрлер маржаны.

Кеңпейіл де арайлы,

Осы жерден тарайды. (Дастарқан)

2-топтың жұмбақтары:

1. Қалың киімді ұнатады,

Шешіндірсең жылатады. (Пияз)

2. Жаңа табақ түбі тесік, тақ-тақ етеді,

Астынан ақ керуен өтеді. (Елеуіш)

3. Екі жағы "Н" болса,

Қасиетті тағаммын.

Екі жағы "А" болса,

Ел қадірлер адаммын. (Нан, Ана)

VI турдың бағасын беру.

VII тур. «Дастарқанға бата беру» сайысы.

VII турдың бағасын беру. Бүгінгі «Қонақ күту – салтымыз» атты ашық тәрбие сағатымыз аяқталды.

Қонақжайлылық салтымыз,

Оқып біліп жатырмыз.

Ата-салтын сақтасаң,

Арта берер даңқымыз.

Сау болыңдар көргенше,

Қайта оралып келгенше.

Жиі келіп тұрыңдар сайысқа,

Қоштасайық ендеше.

Біз еңбек сабағында бірнеше тағам түрлерін жасап үйрендік. Үйге келген қонаққа өзіміз ас өзірлеп бере аламыз. Қонақтарды өзіміз дайындаған ас мәзіріне шақырамыз.

- Екі топтың қайсысы жеңімпаз болды, әділқазылар алқасы бағасын береді.

Үгілмелі қамырдан өнімдер пісіру, дайындау

Нұргүл Көкімқызы ШАЛҒЫМБАЕВА,
Абай атындағы орта мектеп-лицейдің
технология пәнінің мұғалімі
ШҚО, Үржар ауданы, Үржар ауылы

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: оқушыларға қамырдан жасалған тағамдар түрі мен дайындалу ерекшеліктері жөнінде түсінік беру;

Дамытушылық: оқушылардың тамақ пісіруге деген қызығушылығын, құштарлығын арттыру, күнделікті алған дағдыларын, қабілеттерін, шеберліктерін, іскерліктерін дамыту;

Тәрбиелілік: оқушыларды ұқыптылыққа, өдемілікке, тазалыққа тәрбиелеу.

Сабақтың түрі: аралас.

Сабақтың әдісі: сұрақ-жауап, түсіндіру, нұсқаулар, сарамандық жұмыс.

Сабақтың көрнекілігі: слайд, электронды тақта.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі

II. Қызығушылықты ояту

1. Ұннан қандай тағамдар жасауға болады?
2. Қамыр илеу алдында ұнды не істеу керек?
3. Шай дастарқанының басты асы не?
4. Бауырсақ сөзі қандай мағына білдіреді?
5. Ұннан қандай кондитер бұйымдарын пісіруге болады?

6. Кондитер бұйымдарының құрамына не қосамыз?

III. Мағынаны ажырату

Үгілмелі қамырдан торт, пирог, бәліш, печенье т.б. тағамдар пісіреді. Үгілмелі қамырды өзірлеудің көптеген тәсілдері бар. Оны өзірлеуге негізінен май, қант, жұмыртқа, бидай ұны пайдаланылады, бірақ тағамның түріне қарай олардың мөлшері өзгереді. Қамырға арналған сары майды (немесе маргарин) езу оңай болуы үшін оны жылы жерге қояды, бірақ отқа ерітуге мүлде болмайды. Қамырды тақтайға қатты нығыздамай илейді, сонда май біркелкі тарайды. Қамыр тақтайға жабыспаса және тегіс болса, онда даяр болғаны. Үгілмелі қамырға лимон немесе апельсин цедрасын, ваниль қосуға болады.

IV. Сарамандық жұмыс

Жұмыстың мақсаты: үгілмелі қамыр илеуді, жаюды, печенье үлгілерін жасауды және пісіруді үйрету.

Қажетті ыдыс-аяқтар: шұңғыл ыдыс, стакан, асханалық қасық, бұлғауыш, қалыптар, оқтау, пышақ, табақ, пісіретін пеш.

Қажетті азық-түлік: 5 жұмыртқа, 1 стакан қант, 1 шай қасық нан содасы, лимон қышқылы, 1 қорап маргарин, 4-5 стакан ұн.

Жұмыстың орындалу реті:

1. Шәшкеге жұмыртқаларды жарып, қантпен араластыру;
2. Жұмсартылған маргаринге соданы (лимон қышқылымен өлтіреміз) қосып, жақсылап араластыру;
3. Ұн сеуіп, қамыр илеу;
4. Қамырдың қалыңдығын 0,8-1 см етіп жаю;
5. Қамырды металл қалыптар мен фигураларға ойып, қант сеуіп пешке жайғастыру;
6. Қызулы пеште 20-25 минут пісіру;
7. Пешті өшіріп, печенье салқындатып, жайпақ табаққа салу.

Жұмбақтар:

1. Ақ қиыршық еритін,
Ас жоқ одан жеритін. (Тұз)
2. Есігі жоқ, тесігі жоқ,
Ақ доптың ішінде несібі. (Жұмыртқа)
3. Ағаш басында құлыптаулы сандық. (Жаңғақ)
4. Жылай-жылай пісер,
Аузына кеп түсер. (Шелпек)
5. Су болмаса да сұйық,
Өзі бітеу, тұйық. (Жұмыртқа)
6. Дәмді, дәмді тағамдарды жинайды,
Қонақтарды көңіліне сыйлайды. (Дастарқан)
7. Үсті тас, асты тас,
Ортасында піскен ас. (Нан)
8. Бір құндықтың екі түрлі суы бар,
Қайнатса екеуі де мұзға айналады. (Жұмыртқа)
9. Суда туады, суда өледі. (Тұз)

Блиц сұрақтар

1. Қамырға ашытқы қосқанда қандай процесс жүреді? (Ашу процесі)
 2. Бір жұмыртқа 10 минутта піседі, ал 4 жұмыртқа неше минутта піседі? (10 минут)
 3. Қамыр неше топқа бөлінеді? (2)
 4. Кешке жатарда асты неше сағат бұрын ішу керек? (3 сағат)
 5. Адам баласы бір күнде тамақтың 35% қай мезгілде ішуі керек? (Түсте)
 6. Кулинария орталығы? (Азия)
- Мақал-мәтелдердің жалғасын тап.**
- а) Таңғы асты тастама, кешкі асқа қарама.
 - ә) Ет етке, сорпа бетке.
 - б) Шақырған жерден қалма, шақырмаған жерге барма.
 - в) Ас иесімен тәтті.
 - г) Асыңа тойғызбасаң да, ақ ниетіңе тойғыз.
 - д) Тойған үйге тоғыз бар.
 - е) Нан – тамақтың атасы, ынтымақ көптің батасы.
 - ж) Дастарқанда наны жоқтың, тамағының сәні жоқ.

Қысқаша кеңестер:

- Нан ыдыста көгеріп кетпес үшін сіріңке қорабына мақтаны йодқа батырып, нан салғышқа немесе ыдысқа салып қояды;

- Пышақты өткірлеу үшін жарты сағат тұзды суға салу керек;

- Күнбағыс майы ашымауы үшін сақтайтын ыдыстың қақпағы аздап ашық болғаны жақсы;

- Тұрып қалған сүтті пісірер кезде, оған 5-8 тамшы тұз ерітіндісін, осы мөлшерде су тамызсаңыз ашымайды;

- Өлдене қуырып жатқанда, табадағы май шашырамасын десеңіз, аздап майда тұз сеуіп жіберіңіз;

- Картопты қабығымен қайнатқанда езіліп кетпес үшін сірке суын тамызады;

- Ашылған томат пастасы бұзылмауы үшін оған бір ас қасық арақ құйыңыз;

- Кофенің жауы – ауа. Сондықтан, оны құрғақ және жабық ыдыста сақтау керек;

- Заттың асқа, сұйыққа байланысты кіші бөлшегі, қалдығының аталуы.

Асқа байланысты

· Бір асауға жарарлық (ас) – асам;

· Астың дәмін білерлік қалдығы – жалам;

· Бір қайнатуға жетерлік (шай) – қайнатым;

· Еттің қатқаны, қалғаны – қақпыш;

· Астың ыдыс түбінде күйіп, жабысып қалған қалдығы – қаспақ;

· Астың қалған бөлігі – сарқыт;

· Нанның үзген бөлігі – сындырық;

· Дәннің тым ұсақталғаны – талқан;

· Нанның кескен кіші бөлігі – тілім;

· Аз да болса жеу үшін пайдаланылар ас, тағам – тіскебасар;

· Бір рет жеп қаларлық ас – шайнам;

· Бір түйреп алуға жарарлық ас – шаншым.

Сұйыққа байланысты

· Ас құйған ыдыста тазалаудан пайда болған қалдық – жуынды;

· Сұйық астың ішуге келмей ыдыста қалғаны – жұғын;

· Бір рет қана жұтуға боларлық сұйықтық – жұтым;

· Сұйықтықтың таусыла қалғаны – сарқынды;

· Сұйықтың кіші бөлігі – тамшы.

Қаймақты печенье

200 гр қаймақ, 100 гр маргарин, 1 стакан қант, 3 жұмыртқаға қасықтың ұшымен ғана ас содасын қосып, езіп араластырамыз, 3 стакан ұн салып қамыр илейміз, формаға келтіріп пісіреміз.

Жаңғақ қосылған печенье

5 стакан ұн, 1 стакан сары май, 1,5 стакан қант, 1 стакан мейіз, 1 стакан жаңғақ (қуырылған) дәнегі, 4 ас қасық қатық, 4 шай қасық тұз пайдаланылады. Бәрін қосып илейсіз де, пісірерде бетіне жұмыртқа жағып, қуырмай үгілген жаңғақ дәнегін себеміз.

Ой толғаныс

Үгілмелі қамырдан қандай тағамдар пісіруге болады?

Қамырдың құрамы қандай?

Үйге тапсырма: үгілмелі қамырдан жасалатын тағамның тәсілдерін жазып келу.

Еттен қырыққабат орамасын дайындау

Г.С. АКТУРИНА,

Сазды орта мектебінің технология пәнінің мұғалімі

Сабақтың мақсаты:

а) **білімділігі:** оқушыларға еттен қырыққабат орамасын дайындау жолдарын үйрету;

в) **дамытушылығы:** еңбек сабағынан білімдерін, күнделікті алған дағдыларын, қабілеттерін, шеберліктерін, іскерліктерін шыңдап дамыту;

б) **тәрбиелілігі:** тағамдарды пайдаланып қана қоймай, ұқыптылыққа, әдемілікке, тындырымды істеуге тәрбиелеу.

Сабақтың түрі: аралас сабақ.

Сабақтың әдісі: сарамандық жұмыс, сұрақ-жауап.

Керекті құралдар: ет пен көкөністерге арналған тақтайшалар, пышақтар, кастрөлдер, табалар, терелкелер, асханалық құралдар.

Азық-түліктер: 500 гр етке 800 гр ақбас қауданы қырыққабат, 1 стакан күріш, 2 бас пияз, 2 ас қасық ұн, 2 ас қасықтан томат-пюре, қаймақ және май, тұз, аскөк немесе әшкөк.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі:

Оқушыларды түгендеп, сарамандық жұмысқа дайындығын тексеру;

II. Үй тапсырмасын сұрау, тексеру:

Қуырдақ, қазақша ет, мәнті, кеспе, орамжапырақ орамасы.

1. «Ас – адамның арқауы» деген мақал нені білдіреді, кім айтады?

Жауабы. Денсаулықтың жақсы болуы, адамның жақсы ойлап, жұмыс істеуі. Адам тамақтанғанда жұмыс жасауға, өмір сүруге қызығушылығы артады. Аспен адамның ойлау өрісі кеңейіп, тірек күші артады.

2. Ет және ет тағамдарының құндылығын кім айтады?

Жауабы. Сиыр етінің 18-20, қой етінің 15-20 пайызын белок құрайды. Құрамы 4-9 пайыз майдан тұратын ет, адам денсаулығына пайдалы, яғни күш береді.

3. Еттің құрамында қандай витаминдер кездеседі, кім айтады?

Жауабы. Еттің құрамында В тобының витаминдері (В1, В2, В3, В12) басымдау келеді, ал минералды заттардан – фосфор (0,2), калий (0,3), темір (2-3), мырыш (2-3) бар.

4. Етті пісірген уақытта біраз өзгерістер жүреді, ол қандай өзгерістер екен, кім біледі?

Жауабы: пісірген кезде белоктар ыдырап, нәтижесінде ет массасы 40 пайызға дейін азаяды. 1 кг шикі еттен, 600 гр піскен ет алынады.

5. Ет тағамдарын топтау. Қане кім айтады?

Жауабы: өсімдік текті тағамдар сияқты барлық ет тағамдары суға пісірілген, қуырылған, бұқтырылған және қақталған болып бөлінеді.

Қауіпсіздік ережелері мен тазалық, гигиеналық ережелерінің сақталуы:

1. Тамақ пісірер алдында, алжапқыш пен бас орамалыңды тақ;

2. Қолыңды жу;

3. Қызып тұрған кастрөлді немесе басқа да ыдыстарды үстелдің шетіне қоюға болмайды;

4. Егер үйде газ плитасымен тамақ әзірлесең, мына ережені ұмытпа:

- газ жанбай қалып, шығуына жол берме, газдың шығуын оның иісінен білуге болады;

- газ белгілі бір себептермен шыға бастаса, оны тез арада жауып, терезе мен есікті ашып, бөлменің ауасын тазарту керек.

Мен сіздерді екі топқа бөлемін: I топ «Шеберлер» тобы, олар етті қырыққабаттан орама дайындайды; II топ «Аспаз» тобы, олар мәнді орамасын дайындайды.

III. Сарамандық жұмыс.

Жұмыстың орындалу реті:

1. Фаршты дайындау үшін етті еттартқыштан өткізеді. Күрішті қайнатып, суытады және етпен араластырады. Пиязды майдалап турап, аздап қуырады және суытады. Қуырылған пиязды етпен және күрішпен араластырып, тұз және бұрыш қосады.

2. Қырыққабаттың жапырағын дайындау үшін қырыққабаттың бүтін жапырақтарын қайнаған суға 5-7 минут салып алу керек. Содан соң, оны сүзгіге салып суытады және өзегін ұқыпты түрде жапырақтың қалыңдығындай етіп жұқартады;

3. Қырыққабат орамасын қалыпқа келтіру үшін қырыққабат жапырақтарына фарш салынады да, хатқалта (конверт) түрінде оралады;

4. Қырыққабат орамасы табада қуырылады да, кәстрөлге салынады;

5. Тұздықты дайындау: табаға қаймақ, томат-пюре, 1 стакан су құйылады. 1 ас қасық ұн және сондай май қосып, араластырады, тұз салынып қайнатылады;

6. Қырыққабат орамасын бұқтыру: дайындаған тұздық қырыққабат орамасына құйылады да, баяу жанған отта 30-40 минут бұқтыруға қойылады. Қырыққабат орамасын қаңылтыр пешке (духовка) де бұқтыруға болады;

7. Дайын болған қырыққабат орамасы тарелкеге салынып, үстіне тұздық құйылады және ұсақтап туралған көк себіледі де, қонақтарға ұсынылады.

Мәнді

Әдетте, мәндіні пісіру үшін фарш дайындау керек. Ол үшін осы мақсатқа арналған ет өте ұсақтап

туралады. Оған мүмкіндік болмаса, ірі көзді ет тартқышпен тартылады. Ет семіз болмаса ұсақтап туралған құйрық май, сақиналап кесілген пияз (ұсақтап турауға да болады) салынып, тұзды су құйылады, бұрышталады, жақсылап араластырылады.

Сөйтіп мәнді фаршы салынған ыдыстың қақпағы жабылып қойылады да қамыр дайындалады. Ол үшін, ұнға тұзды су құя отырып, қамыр иленеді. Қатты етіп әбден иі қандырылады. Біраздан кейін тағы да аудармалап, иін қандыра түскен жөн. Содан соң, шетінен кішкентайдан үзіп алып, ұнға аунатылады да, шелпек сияқты етіп оқтаумен жайылады. Бұл шелпектердің шеттері ортасына қарағанда жұқалау болуға тиіс. Сонда фарш қаусыруға ыңғайлы болады. Әрі пісуі де жеделдейді. Егер аспаздың бұлай еткісі келмесе, иленген қамырды күлшелеп, етке салатындай етіп жазуға да болады. Ол кезде пышақпен төрт бұрыштап немесе жұқа стаканның кенересімен дөңгелектеп кесуге тура келеді.

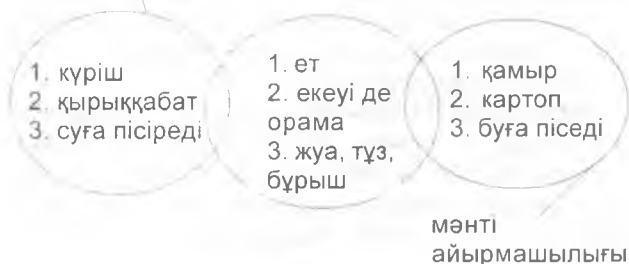
Сонымен фарш та, қамыр да дайын болғаннан кейін, дөңгелек не төртбұрышты қамырдың, не шелпектің үстіне көз мөлшерімен фарш салынып, жиектері қаусырылады да саусақтың ұшымен шымшып жабыстырылады. Керекті мөлшерде осылай дайындалған мәнді пісірілетін кәстрөлдің май жағылған шілтерлі табақшаларына қатпарлап, бір-біріне тигізбей салынып, астыңғы табақшасында қайнап жатқан сорпаның немесе судың буына 40-45 минут пісіріледі.

Құрамы: қамыр илеу үшін 500 грамм ұн, 1 шай қасық тұз, 1 стакан су, фарш үшін қойдың 1 кг жұмсақ еті, 1 шай қасық қара бұрыш, 4 пияз, 100 грамм құйрық май, майлайтын 2 ас қасық өсімдік майы, татымына қарай тұз қажет.

IV. Бекіту.

- Сонымен балалар, бүгін біздер ет тағамдарының құндылығы туралы өттік. Қырыққабат орамасын дайындау және мәнді дайындауды үйрендік, енді сабақты Венн диаграммасы бойынша бекітейік:

Қырыққабат орамасы айырмашылығы

V. Бағалау.

VI. Үйге тапсырма: қамыр әзірлеп келу (қайнатылған қамыр).

5-6 сыныптарға арналған «Қолданбалы өнер курсының» бағдарламасы

Ж.Ә. СМАҒҰЛ,
№7 орта мектебінің технология пәні мұғалімі,
Қарағанды облысы, Сәтбаев қаласы

Түсінік хат.

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік үлгісі қалыптасу үстінде. Бұл процесс білім парадигмасының өзгеруімен қатар жүруде. Білім берудің ескі үлгісінің, мазмұнының орнына жаңасы келуде. Жаңа білім беру – бірінші орынға – баланың тұлғасын, білім алу арқылы жан-жақты дамуын қойып отыр. Қолданбалы өнер курсының бағдарламасының ерекшелігі, оқушыларды қолданбалы өнер түрімен, дизайн мүсін, ағашқа күйдіру өнерлерімен таныстыра отырып, тұлға ретінде танымдық қызығушылықтарын қанағаттандырады. Олардың ой-өрісін кеңейтеді, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Осы арқылы оқушылардың өзіне тән икемділігі анықталады, тұлға ретінде көркем-эстетикалық біліктілігі, талғамы, қабілеттері, қалыптасады. Қолданбалы өнер курсының барысында оқушылар әр түрлі материалдармен жұмыс істеп дағдыланады. Бұйымдарды жасау технологиясымен танысады, құрал-саймандарды пайдаланып еңбек етуге машықтанады, технология пәніне қосымша мәліметтер алады. Қолданбалы өнер саласындағы халықтың ұлттық дәстүрін зерделеуге және оқушының өзіне тән бағдарын таңдауға мүмкіндік береді.

Уақыт талабына байланысты мектеп оқушыларын нарықтық экономика талабына сай жан-жақты, білім-біліктілігі артқан, кездескен тығырықтан шыға білетін, іскер тұлға ретінде тәрбиелеуіміз керек.

5-сыныптан бастап мектеп оқушыларын технология пәні бойынша арнаулы бағдарлама құрастырып, үйірмелерге қатыстыру бейін алды даярлығы кезеңінде олардың білімін кеңейтеді, тереңдетеді. Оқушылардың жеке және тұлғалық ерекшеліктерін қалыптастырып мінез-құлқының дамуын қамтамасыз етеді. Икемділігін анықтап, өнерге деген қызығушылығын арттырып кәсіптік бағдарын таңдауға жағдай туғызады.

Өзектілігі: бағдарламада көрсетілген бағыт – қазақ мектептерінде білім беру саласында алған білімдерін тереңдетіп, сапасын жаңа заман талабына сай жақсартып, оқушылардың технология, бейнелеу пәні бойынша теориялық білімін практикамен ұштастыра игертіп және көркемдік, эстетика танымдық қызығушылығын арттыру.

Мақсаты: оқушылардың әр түрлі бұйымдар жасау арқылы шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытып, көркем-эстетикалық біліктілігін қалыптастыру.

Міндеттері:

- Сәндік-қолданбалы өнер және басқа өнер саласындағы материалдардың өңдеу технологиясын білу;
- Бұйымдарды жасау жолын меңгерту;
- Қазақ халқының өнерінің түрлерін танып білу;
- Жұмысты жүйелеп қорытындылай білу;
- Құрал-саймандарды ажырата білу;
- Техника қауіпсіздік ережесін білу.

Күтілетін нәтиже:

Білуге тиіс:

- Шеберханада техника қауіпсіздік ережесін меңгереді;
- Халықтың сәндік-қолданбалы өнер түрлерін ажырата біледі;

- Бұйымдардың көркемдеп өңдеу технологиясын, дұрыс ұйымдастыруды меңгереді;

- Дизайн, композиция ұғымдарын ажырата біледі.

Игеруге тиіс:

- Шеберханада жұмыс орнын дұрыс ұйымдастырады;
- Құрал-саймандарды дұрыс қолдана біледі;
- Шығармашылық жұмыстарды істей біледі;
- Ақпарат жүйесін пайдалануды біледі.

Негізгі бөлім

5-6 сыныптарда үйірме жұмыстарында оқушылар әр түрлі өнер түрлерінен мағлұмат алып және бұйымдар жасап машықтанады.

Курс барысында төмендегі жұмыс түрлері қамтылған:

1. Қолданбалы өнер бойынша қазақ халқының қолөнерінің даму тарихынан мағлұматтар алады. Киіз үйдің бөлшектерімен, тарихымен танысып және әр түрлі ою-өрнектер қиып машықтанады.

2. Бейнелеу өнері бойынша, сызықты бейнелеу арқылы, түрлі геометриялық денелердің жобасын салып жаттығады, графикалық торлар көмегімен суреттерді үлкейтіп салу тәсілдерін меңгереді, жобалық суреттер салады.

3. Ағаш өңдеу өнері бойынша, табиғи материалдарды өңдеу жолдары арқылы, әр түрлі бейнелер жасауды және аралас техника әдісімен бұйымдар жасауды меңгереді.

4. Шекімелеу өнерінен мағлұмат алып, шекіме жасау технологиясымен танысып, шекімелеу жұмыстарын орындайды.

5. Мүйіз өңдеу тәсілдерімен танысып, мүйізден бұйым жасаудың жолын меңгереді.

6. Тері өңдеу өнерімен танысып, теріден бұйым жасаудың жолын меңгереді.

7. Дизайн өнері бойынша мағлұматтар алып, әр түрлі эмблема салу арқылы қолдарын жаттықтырады, ой-қиялын дамытады. Модельдер жасау, олардың сызбаларын сызып, жасалу жолдарын меңгереді.

8. Қағаздан әр түрлі планер түрлерін жасап машықтанады.

9. Электр күйдіргіш құралдары арқылы, ағаш, ұшқат бетіне күйдіріп сурет салу әдісімен танысады.

10. Пластелиннен мүсін жасап, жапсырмалау арқылы ою-өрнек түрлерін жасап машықтанады.

11. Оригами өнерімен танысып, қағаздан әр түрлі бұйымдар жасап үйренеді.

12. Шығармашылық жоба бойынша мұғалім көмегіне сүйене отырып, жыл бойғы алған білімдерін, біліктілігін өзіндік жұмыстар істеп көрсетеді.

Қолданбалы өнер курсы. 6-сынып

№	Тақырыбы	Сағат	Күні
	Қолданбалы өнер курсы 6-сынып	34 сағ	
1	Кіріспе. Шеберханада жұмыс істеу ережесі.	1 с	
2	Ағаш ұқсату шеберлігі.	1 с	
3	Ағаш ұқсату өнерінің даму тарихы.	1 с	
4	Ағаш өңдеу шеберінің кәсібі.	1 с	
5	Ағаштың алуан түрі.	1 с	
6	Ою-өрнектің даму тарихы.	1 с	
7	Ою-өрнекті қолдану жүйесі.	1 с	
8	Ою-өрнек үлгілерін дайындау.	1 с	
9	Композиция туралы түсінік.	1 с	
10	Дизайн өнері.	1 с	
11	Ақпараттарды пайдалану.	1 с	
12	Ағаш ою құрал-саймандары.	1 с	
13	Ағаш материалдарын дайындау.	1 с	
14	Қашаумен ағаш ою тәсілдерімен таныстыру.	1 с	
15	Ағаш ою тәсілдеріне машықтану.	1 с	
16	Ағаш оюларының үлгілері.	1 с	
17	Ағашты кертіп ою.	1 с	
18	Геометриялық пішіндер бойынша жұмыс.	1 с	
19	Ағашты қиып ою.	1 с	
20	Ою-өрнекті қиып ою тәсілімен орындау.	1 с	
21	Ағашты әрлеу жұмыстарымен танысу.	1 с	
22	Жұмырлап ою.	1 с	
23	Жан-жануарлардың бейнесін ою.	1 с	
24	Пирография аспаптарымен танысу, техника қауіпсіздік ережесі.	1 с	
25	Ағаш бетіне, ұшқат бетіне пирография тәсілімен сурет салу.	1 с	
26	Күйдіріп табиғат көрінісін салу.	1 с	
27	Анималистік жанр бойынша күйдіріп сурет салу.	1 с	
28	Адам бейнесін күйдіріп салу.	1 с	
29	Адам бейнесін күйдіріп салу.	1 с	
30	Жобаның тақырыбын тандау, эскиздерін орындау.	1 с	
31	Материалдар дайындау, экономикалық есебін шығару.	1 с	
32	Жобаны орындау кезеңі.	1 с	
33	Жобаны орындау кезеңі.	1 с	
34	Жобаны қорғау.	1 с	

Л.Р. КАЗЕНОВА,
1-Май орта мектебінің мұғалімі,
Қарасай ауданы, Алматы облысы

Ы.К. СЕЙТБЕКОВА,
Панфилов атындағы орта мектептің технология пәнінің мұғалімі,
Алматы облысы, Кербұлақ ауданы

Н.К. ШАЛҒЫМБАЕВА,
Абай атындағы орта мектеп - лицейінің І санатты технология
пәнінің мұғалімі, ШҚО, Үржар ауданы, Үржар ауылы

Жетпіс Әбдіғалиұлы СМАҒҰЛ,
№7 орта мектебінің сызу, бейнелеу, технолоия пәндерінің
жоғары санатты мұғалімі, Қарағанды облысы, Сәтбаев қаласы

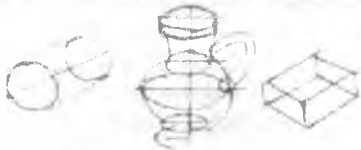

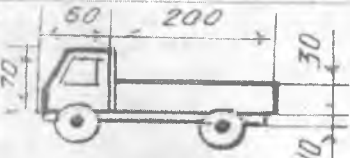
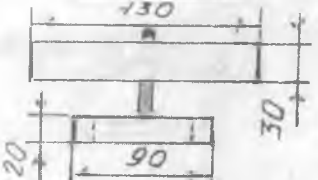
З.Ә. НАРГЕЛОВА,
№43 Ж. Махамбетов атындағы қазақ орта мектебінің
технология пәнінің мұғалімі, Қызылорда қаласы

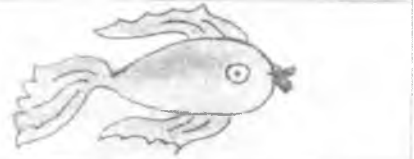

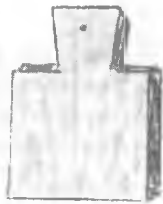
Э.Т. ЖАРДЕКОВА,
№ 41 жалпы білім беретін орта мектептің технология пәнінің
мұғалімі, Орал қаласы

5-сыныпқа арналған “Қолданбалы өнер” курсының сабақ жоспарының үлгісі

Саб-тар	Тақырыбы	Сағ.	Саб. мазмұны	Тапсырмалар
	I тоқсан	18 сағ.		
1-сабақ	Шеберханада жұмыс істеу ережесі.	2	Шеберханада жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік ережесімен танысу.	Техника қауіпсіздік ережесін жаттау.
2-сабақ	Қолданбалы өнердің даму тарихы және түрлері.	2	Қазақ халқының қол-өнерінің даму тарихы және киіз үй түрлерімен танысу. Ою-өрнек қиып машықтану.	
3-сабақ	Сурет. Сызықты бейнелеу.	2	Түрлі геометриялық бөлшектерден тұратын заттардың нобайын салу.	
4-сабақ	Дизайн үлгісі эмблема бойынша салу.	2	Дизайн үлгісіне де эмблема бейнелеу, қағаздан қию.	
5-сабақ	Компьютерлік дизайн.	2	Құстың суретін берілген жобалық сурет бойынша компьютер көмегімен салып үйрену.	
6-сабақ	Өрнек үлгілерін жапсырмалау.	2	ДВП кесіндісінің үстіне ермек қағаздан қошқар мүйіз өрнегін жапсырмалау.	
7-сабақ	Графикалық тор бойынша суретті ұлғайту.	2	Берілген құс суретін графикалық тор бойынша үлкейтіп салу.	
8-сабақ	Ағаш, ұшқат бетіне күйдіріп салу әдістері.	2	Электр күйдіргішті пайдаланып ұшқат бетіне табиғат көрінісін салу.	

9-сабақ	Қағаз пластикасы.	2	Қағаздан әр түрлі ойыншық жасау технологиясымен танысу.	
II тоқсан 14 сағ.				
10-сабақ	Сурет бойынша қағаздан бұйым құрастыру.	2	Оригами әдістері бойынша қағаздан әр түрлі бейнелерді жасауды үйрену.	
11-сабақ	Ойыншық моделін жасау.	2	Ойыншық машинка моделінің сызбасы мен жасалу технологиясымен танысу.	
12-сабақ	Қиып алынған машина үлгісін суреттегідей желімдеп құрастыру.	2	Ағаштан дайындалған машина бөлшектерін құрастыру.	
13-сабақ	Қағаздан планер жасау әдістері.	2	Ватман қағаздан қаламсап стержінін пайдалан отырып планер жасау.	
14-сабақ	Берілген сызба бойынша сіріңкеден ұшақ моделін жасау.	2	Ватман қағаздан сіріңке шиін пайдалана отырып ұшақ жасау.	
15-сабақ	Берілген суретті ұшқат бетіне графикалық тор әдісімен өзің қалаған масштабта үлкейтіп, күйдіру аспабын пайдалана отырып сый-кәде ретінде жасау.	2	Ұшқат бетіне жануарлар бейнесін күйдіріп салып шығу.	
16-сабақ	Берілген табиғат көрінісін түрлі-түсті пластилинмен ұшқат бетіне жапсырмалап жасау.	2	Ұшқат бетіне табиғат көрінісін пластилинмен жапсырмалап жасап шығу.	

17-сабақ	Табиғат материалдарымен жұмыс істеу.	2	Табиғи материалдар, ағаш бұтақшаларын, қағазды пайдалана отырып гүлдер шоғын жасау.	
18-сабақ	Бұтақтар мен тамырлардан әр түрлі скульптуралық бейнелер жасау.	2	Табиғи материалдан, ағаштардан, тамырлардан әр түрлі бейнелерді жасап шығу.	
19-сабақ	Металды көркемдеп өңдеу.	2	Металды көркемдеу әдістерімен танысу, дельфин бейнесін шекімелеу.	
20-сабақ	Шекімелеп қошқар мүйіз өрнегін орындау.	2	Қаңылтыр бетіне үлгі бойынша қошқар мүйіз өрнегін шекімелеу әдісі.	
21-сабақ	Мүйізден бұйымдар жасау.	2	Мүйізді өңдеу технологиясымен танысу.	РЕФЕРАТ
22-сабақ	Мүйізден сыйлық ыдыс жасау.	2	Мүйізден сый-кәде ыдысын жасау технологиясымен танысу.	
23-сабақ	Пластилинмен балық мүсінін жасап үйрену.	2	Пластилиннен картон бетіне баральеф бейнесін жасау.	
24-сабақ	Барыс бейнесінің мүсінін жасау.	2	Пластилинмен мүсін жасау технологиясымен танысу.	
25-сабақ	Теріні ұқсату.	2	Теріні ұқсату технологиясымен танысу. Берілген сурет бойынша салфетка жасау.	
26-сабақ	Теріден сәндік тарақ салғыш жасау.	2	Теріден сәндік тарақ жасау технологиясын меңгеру.	

	IV тоқсан	18 с.	
27-сабақ	Шығармашылық жоба.	Шығармашылық жобаның түрлерімен танысу, жоспарын құру.	Ас үй жабдығын жасау.
28-сабақ	Ас үй жабдығын жасау.	Ас үй жабдығының жобалық суретін салу.	
29-сабақ	Ас үй жабдығының сызбасын орындау.	Ас үй жабдығының жобалық сурет бойынша сызбасын орындау, үлгісін қағаздан қиып алу.	
30-сабақ	Ас үй жабдығының технологиялық картасын орындау.	Ас үй жабдығының нұсқау картасымен танысу.	Ас үй жабдығының нұсқау картасын жасау.
31-сабақ	Бұйымдарды көркемдеп өңдеу.	Бұйым бетіне ою-өрнек үлгісін дайындау және үлгіні бұйым ретінде түсіріп күйдіру жұмыстары.	
32-сабақ	Шығармашылық жұмыстың экономикалық есебін шығару, жарнамасын жасау.	Ас үй жабдығына кеткен шығынды есептеп шығару және жарнамасын жасау.	$Ш = Ш1 + Ш2 + Ш3 + Ш4 + Ш5 = \dots\dots\dots$
33-сабақ	Шығармашылық жобаны қорғау.	Шығармашылық жобаны тексеріп, қорғап шығу.	Жұмысты топ болып қорғау.
34-сабақ	Реферат тақырыбы.	Реферат тақырыптарымен таныстыру.	«Қазақ халқының қолданбалы өнері».

ҚАМШЫ ӨРУ

Айдар Тұрсынбайұлы ШАЙХИН,
Әлихан Бөкейхан атындағы №76 орта мектебінің
технология пәнінің мұғалімі.
Қарағанды қаласы

Сабақтың білімділік мақсаты: қазақ халқының ұлттық өнерін дәріптеу, келешек ұрпаққа қамшы өру өнерін үйрету, өнер туындылары арқылы эстетикалық талғамын бейнелеу. Дағдыларды жаңарту, белгілі әдістердің әсерін бекіту, тапсырманы орындауға немесе білім іскерлігін жаңа жағдайға бейімдеу;

Дамытушылық: ұлттық мақтаныш сезімін ояту, эстетикалық талғамын ұштау, өнерге ынтасын дамыту, әдемілікке, сұлулыққа, талғампаздыққа тәрбиелеу;

Тәрбиелілік: оқушыларды өз елін, қазақтың қолөнерін құрметтеуге тәрбиелеу.

Пәнаралық байланыс: тарих, сызу, геометрия.

Материалдық техникалық жабдықтау:

1. Құрал-жабдықтар, аспаптар (4-таспа жіп), қайшы;

2. Технологиялық карта, плакаттар, альбом-суреттер;

3. Мұғалімге арналған әдебиеттер:

Технология. 6-сынып.

Тері және былғары материалдарын керкемдеп жөндеу. "Мектептегі технология", №11, 2003 ж.

Сабақтың барысы:

1. Ұйымдастыру кезеңі

2. Сабаққа қатысуды бақылау (түгендеу).

3. Жұмыс киімін және сабаққа дайындығын тексеру.

2. Өткен материалды қайталау. Не білесің?

1. Карточкалық тапсырмалар бойынша өткен сабақта меңгерген білімдерін тексеру. Оқушыларға қойылатын сұрақтар:

- Теріні қалай бояйды?

- Теріні керкемдеп өңдеуге қажетті құрал-саймандарды ата?

- Талқы дегеніміз не?

Сөзжұмбақ шешу.

1. Асау жылқыны ұстағанда қолданылатын құрал.

2. Ауыздықсыз жүгеннің түрі.

3. Ерсіз атқа салынатын киізден жасалатын бұйым.

4. Ат арба жеккенде көтерме салатын темір.

5. Қамшының сабына қолданылатын ағаш.

				Қ	Ұ	Р	Ы	Қ
Н	О	Қ	Т	А				
Т	О	Қ	Ы	М				
		Е	Р	Ш	І	К		
Т	О	Б	Ы	Л	Ғ	Ы		

Үй тапсырмасын жалпылама қорытындылау.
Миға шабуыл.

Жаңа тақырыпты түсіндіру.

Жоспар:

1. Қазақ халқының қолөнері, тері өңдеу және одан алынатын бұйымдар, қамшы өру.

2. Қамшының қолданылуы, түрлері.

Аң терісінен бағалы киім түрлері	Саз аспаптарын жасауда
Тері бұйымдарының қолданылуы	
Ат әбзелдерін жасауда қамшы өру	Үй тұрмысын жасауда
Сәндік қолданбалы өнерде	

3. Қамшы өру, таспасы.

Халық қолөнері – дүние жүзінің әр халқына тән, бұл халық қазынасы, ғасырлар мұрасы. Ұлттық өнердің өзіндік ерекшелікпен қалыптасуына үлкен әсерін тигізетін жайт көп ғасырларға созылған көшпелі өмір. Төрт түлік малдың етін, терісін, жүнін, тіршілік қажеттілігіне жұмсай білген халқымыз, бір емес бірнеше ғылым саласын іс жүзінде игерген. Солардың ішінде кеңінен пайдаланған өнер туындысы – тері өңдеу және одан қажетті бұйымдар жасау, соның ішінде ат әбзелдерін жасау, ат әбзелінің құрамына кіретін бұйымдардың бірі – қамшы.

Оқушының білімділік деңгейін толықтыру

Қамшы – ат, көлік, мал айдауға арналған жабдық.

Қамшы – қорғануға, қарсыласын ұрып жығуға арналған суық қару.

Қамшыгерлік – қорғана білетін және жауын жайратып салатын машық /мамандық/.

Қамшы – әрбір малшының қолында жүретін еңбек құралы және елеусіз құрал. Қамшыны ертеде әйелдерді босандырып алуға қолданған. Ондай қамшы – қасиетті адамдардың қамшысы болған.

Қамшының түрлері

Ат қамшы

Қасиетті қамшы

Дырау қамшы

Дойыр қамшы

Киелі қамшы

Шашақты қамшы

Шыбыртқы қамшы

Орама қамшы

Шолақ қамшы

Ұзын қамшы

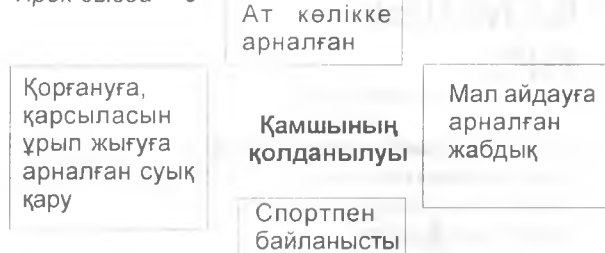
Қамшының спортпен байланысы

Қамшы арқылы жауынан қорғана алатын не жайратып салатын адамдар – қамшыгер деп аталады. Қамшыгерлік тума қасиет емес. Адам табиғатындағы тездік, ептілік, сәндік, сезімталдық, өткірлік, батырлық, сескенбейтін серттілік сияқты ішкі қасиеттермен ұштасып жататын мамандық.

Тірек сызба – 2

Тірек сызба – 3

Металды көркемдеп өңдеу

Ерсін БАЙДРАХМАНОВ,

А. Жанпейісов атындағы №105 орта мектептің технология пәнінің мұғалімі

7 "а" - сыныбы.

Мақсаты:

Білімділігі: металды көркемдеп өңдеу технологиясын меңгеру, қаңылтыр бетіне өрнек түсіруді үйрену;

Тәрбиелілігі: оқушыларды ұқыптылыққа, іскерлікке тәрбиелеу;

Дамытушылығы: оқушылардың ой қабілетін дамыту.

Сабақ типі: аралас сабақ.

Сабақ әдісі: түсіндірмелілік.

Сабаққа қолданылатын стратегиялық әдістер: топтастыру әдісі, СТО әдістері.

Көрнекілігі: слайдтар, плакат, үлестірмелі карточкалар, темір бөлшектері.

Құралдары: ағаш балға, балға.

Пайдаланған әдебиет: Технология оқулығы.
Д. Шоқпарұлы «Қазақ халқының қолөнері».

I. Ұйымдастыру кезеңі

а) Сабаққа дайындық жүргізу.

ә) Оқушыларды түгендеу.

б) Оқушы назарын сабаққа аудару.

II. Үй тапсырмасын тексеру

Сым темірді өңдеу

1. Топтастыру әдісі бойынша сым темірден қандай бұйым жасауға болатындығын сұрау;

Топтастыру әдісі:

2. Сымнан немесе жұқа қаңылтырды тілу арқылы жасаған бұйымдарын тексеру;

3. Оқушыдан бұйымның орындалу әдісін және кездескен қиындықтарын сұрау.

III. Үй тапсырмасын бекіту

Үлестірмелі карточкалар

IV. Жаңа сабақ

Металды көркемдеп өңдеу.

Халық шеберлері темірді, күмісті, алтынды және олардың қоспаларын көркемдеп өңдеу әдісін ерте

кезден-ақ білген. Бертін келе олардың технологиясын жетілдіріп, тамаша бұйымдар жасаған. Мысалы, темірді бедерлеп құю мен өрнектеудің озық үлгісіне: Қожа Ахмет Иасауи кесенесіндегі Тайқазан, алтыннан бедерлеп жасалған Алтын адам, республикамыздың тарихи-өлкетану мұражайларындағы зергерлік бұйымдар жатады. Болат темірден жасалған қару-жарақтар, темірден жасалған үй мүліктерін күміспен батырмалап өрнектеу, жұқа қаңылтырдың бетін бедерлеп көркемдеу жұмыстары – осындай еңбектің жұмысы.

Халқымыз ағаш пен темір өңдейтін қолы епті адамды ұста дейді. Темір өңдейтін ұста арнаулы шеберханада жұмыс істейді. Оны ұстахана немесе дүкен деп атайды. Ал, әсем бұйымдарын: білезік, жүзік, алқа, сырға, т.б. жасайтын шеберді зергер деп атайды. Зергер – темір мен құнды металды және олардың қоспаларын көркемдеп өңдеуші. Темір ұсталарына қарағанда, зергердің құрал-саймандары кішілеу келеді. Халық ұста мен зергерді ісмер деп атайды.

Шеберлердің көптеген әсем бұйымдары қаңылтырдан жасалған.

Қаңылтырды көркемдеп өңдеудің ең ежелгі түрінің бірі – шекімелеу әдісі. Ол үшін қаңылтырдан жасалатын бұйымның пішіні мен мөлшеріне сәйкес пластина кесіп алынады. Бедер салу жұмысы, негізінен, қаңылтырдың бетіне жүргізіледі. Бедерлеу жұмысын жүргізу үшін, бірінші кезекте металдың бетіне қажет суретті салып алу қажет. Қаңылтыр астына резеңке төсеніш салу қажет. Бұйымның бетін нүктемен, сызықпен бедерлеу тәсілдері дәл әрі алуан түрлі болып келеді. Қаңылтырдың бетін арнайы құрал-саймандардың көмегімен шекімелейді. Мұндай құрал-саймандардың қатарына арнайы шекігіштер мен балғалар жатады. Балғалар мен шекігіштің түрлеріне байланысты олардың қызметтері де әр түрлі.

Сергіту сәті. Оқушыларды екі топқа бөліп, плакатқа 1 минут ішінде зергерлер мен ұсталардың темірден жасаған бұйымдарының тізімін жазғызу керек. Қай топ көп жазса, сол топ жеңімпаз болып есептелінеді.

Металды түзету.

Металды қолмен түзететін құралдардың қатарына темір балға немесе ағаш балға жатады. Қалыңдығы 0,5 мм металды ағаш балғамен түзетеді. Металды түзету үшін арнайы төс немесе түзету тақталары қолданылады.

Жолақ металды түзету әдісі:

1. Майысқан жолақ металдың бір жағын қолғап арқылы сол қолыңмен ұстап, төстің үстіне қой. Оның майысқан дөңес жағын жоғары қаратып балғамен соқ.

2. Металдың дөңес жерлерін соғуды шет жақтарынан бастап, ортасына қарай ауыс. Майысқан жерлердің түзеле бастағанына көзің жеткен соң, соғу күшін біртіндеп азайт.

Оқушылардан қандай қауіпсіздік ережесін білетіндігін сұрау және де қаңылтырмен жұмыс істеген кездегі қауіпсіздік ережесімен таныстыру.

Темірді көркемдеп өңдеу барысындағы қауіпсіз жұмыс істеу ережелері:

1. Қаңылтырмен жұмыс істегенде, міндетті түрде қолғап ки.

2. Қаңылтырдың шетін қиғанда, қолыңды жарақаттап алудан сақтан.

3. Қаңылтырдың бетін тазалағанда, үрлемей, арнаулы сыпырғышпен сыпыр.

4. Қаңылтырдың бетін, жиегін саусағыңмен сипама.

5. Белгі салатын және ұшы өткір шапқыларды, үшкір қаңылтырдың бөлігін қалтаңа салма, лақтырма, қасыңдағы оқушыға қарай сілтеме.

6. Жіңішке сымды ұсақтап қырыққанда, оның ұнтағына аса мұқият бол.

7. Темір қайшымен жұмыс істегенде, қайшы белдің деңгейінен төмен болсын.

8. Сыммен жұмыс істегенде, оның екінші ұшына сақ бол.

9. Қаңылтыр дайындаманың бетін тегістегенде, өрнекті бедерлегенде, екінші қолыңды соғып алма.

10. Балға мен бедерлегішті (шекпешті) осылай ұста!

Дәптермен жұмыс

Оқушыларға келесі практикалық сабақта қандай өрнек немесе сурет түрін қаңылтыр бетіне түсіретіндігін салдыру.

V. Жаңа сабақты бекіту.

Венн диаграммасы.

Оқушылардан бүгінгі сабақтан не түсінгендерін сұрау.

VI. Бағалау

VII. **Үйге тапсырма:** қаңылтырдан білезік жасау және оның бетін бедерлеу.

Венн диаграммасы.

Зергер	Ұқсастығы	Ұста
Білезік, жүзік, алқа, сырға жасайды, құралдары кішілеу	Дүкен, ұстахана, темірден бұйым жасайды, ісмер	Қаруларды, ыдыс-аяқ, құрал-саймандарды, шаруашылық құралдарын

Технология сабағында сызба жұмыстарының маңызы

Мамыт ЖАҢАБЕК.

Адам табиғатпен мәңгі қарым-қатынаста болып келеді. Себебі, ұлттық сәндік және қолданбалы өнерімізде қолданылатын ою-өрнектердің бәрі жер, су, аң-құстардан алынған. Бұл оюлардың әрбір жосығында ұлттық таным, ұлттық түсінік бар. Ән ырғағын тыңдай түсінсек, ұлттық ою-өрнекті, қолөнерді тек көріп қана көңілге тоқи аламыз. Әдебиет пен өнерде композиция деген түсінік бар. Ол латынның жүйелеу, үйлестіру деген сөзі. Ол өнердің барлық түріне байланысты. Күйші ойын домбыра арқылы жеткізсе, суретші өз өнерін, ойын сурет арқылы жеткізе алады. Ұстаз оқушыларға тек бағыт-бағдар берсе, қалғанын зерделі оқушы өз қиялымен толықтыруы тиіс.

Бесінші сыныптан бастап сызба жұмыстарына алғашқы түсініктемелер жүйелі түрде берілсе деген ойдамын.

«Ағаш кессең қысқа кес – жалғау оңай, темір кессең ұзын кес – қысқарту оңай» - деп бекер айтылмаған. Бұйымның әсем, әрі сапалы болуына өлшеп, белгі салу аспаптарының тигізер әсері мол.

Бұйым жасау жұмысын алдымен бүкіл бұйымның және оның жеке бөлшектерінің сызбасын оқып, түсініп алудан басталады. Сонан соң, сызба материал бетіне көшіріледі. Бұл жұмыс өлшеп, белгілеп алу деп аталады. Жұмысты жеңілдету үшін алдын ала дайындалған икемше тетіктерді /шаблондар/ қолдануға болады. Сызып белгілеуде материалды үнемдеп жұмсау көзделу керек. Бұл үшін өлшеп сызу жұмыстары дұрыс орындалуы тиіс.

Жасайтын затымыздың құрылысын, сырт пішінін, қандай бөліктерден тұратындығын, жасалатын материалын, қалай құрастырылатынын білуіміз қажет. Егер осы айтылғандарды жазсақ, оны шеберханада қолдану өте қолайсыз, әрі ұзақ әңгіме болуы мүмкін. Сырт пішіні қарапайым болып келетін білеуді не тақтайшаны ұзындығын, енін, қалыңдығын көрсетіп сөзбен жазуға болады. Ал күрделі бұйымдарды суретсіз айтып түсіндіру өте қиын. Салынған сурет немесе эскиз бұйым пішінін айқын көрсетіп береді. Оған өлшемдері түсірілсе қарапайым бұйым жасауға жеткілікті болады. Алайда бұйымның құрылысы жайындағы мәлімет тек сызбада ғана беріледі. Сызба дегеніміз – бұйым пішіні мен өлшемдері, оның қандай материалдан жасалғандығы, жеке бөліктерінің қалай бірігетінін көрсететін шартты түрдегі кескін. Біз көп жағдайда бұйым суретін қолмен сызба аспаптарынсыз саламыз. Мұны эскиз деп атайды. Заттың барлық өлшемдері көрсетілген кескін техникалық суреті деп аталады. Кез келген бұйым жасалу үшін эскиз, технологиялық карта сызылады. Ол үшін оқушыларға сызба жұмысын сауатты орындауды үйрету қажет.

Оқушыларға сызба жұмыстарын үйрету.

1. Сызба жұмысын оқытуда сызықтар құрылымын таныстырудан бастаймыз.

— Жуан тұтас сызықтармен бұйымның көрінетін сыртқы пішіні белгіленеді.

— Үзік сызықтармен бұйымның көрінбейтін пішіндері белгіленеді.

— Жіңішке тұтас сызықтармен бұйым бөлшектерінің өлшемдері, номері, деректері көрсетіледі.

Ағаш - дайындаманың үзік жері белгіленеді

Металл

Остік сызықтар

Майыстыру бүктеу сызығы

- Бөлшектің, заттың дөңгелек екенін көрсетеді

2. Қарапайым сызықтар жүргізіп үйрену. Сызба аспаптарынсыз тіке, қиғаш, дөңгелек.

3. Нүктелер белгілеп, арасын қосу.

Түзу сызықтар сыза білуге жаттығу.

4. Геометриялық фигуралар салуды үйрену. Сызғыш, қарындаш қажет.

5. Қарындашты көтермей сызылған сызықты қайта баспай барлық нүктелерді қосып сызу, оңайынан қиынына қарай.

6. Ұлттық ою-өрнектерді салып үйрену.

7. Оюлардан, геометриялық фигуралардан композиция құрып үйрену.

8. Кеңістікте остердің орналасуы.

9. X, Y, Z остерін пайдаланып бұйымдардың көрнекі кескіндерін дұрыс салуды үйрену.

Заттың сыртқы пішіні сызықтары X, Y, Z осімен сәйкес сызылуы тиіс.

1. Бұйым проекциялары

2. Көрнекі кескінімен танысу.

Бұйым сызбасын оның көрнекі кескінімен танысудан бастаймыз.

1. Алдынан қарағандағы көрініс;

2. Төбесінен қарағандағы көрініс;

3. Сол жақ бүйірінен қарағандағы көрініс.

Сурет пен сызба бөліктерін салыстыру.

10. Әр түрлі бұйымдар сызбасын өз бетінше орындау. Барлық ғылымның басы суреттен басталады. «Өрнекті көңіл сызады» – дейді дана халқымыз. Оқушылар бұйым сызбасын сыза білуі және өзіне берілген сызбаны оқи алатын болуы керек. Сол себепті, сызба бөліміне баса назар аударып, мәліметтер жан-жақты, әрі көптеп берілуі тиіс.

Қаңылтыр бетіне ою сызып, оны шекіме әдісімен оюлау

Нұрқайдар Әлпиұлы ҮМБЕТБЕКОВ,
№17 орта мектептің мұғалімі, Алматы облысы

Жастардың әдебиеттен, математикадан, архитектурадан, музыкадан, бейнелеу, мүсіндеу, кесте тігу мен ою-өрнек қиып үйрену өнерінен едәуір хабардар болуы, келешекте қандай мамандықта жұмыс істесе де рухани өрісі жоғары, кемел азамат болып шығуына жол ашатыны анық. Өнердің басқа да түрлері секілді, ою-өрнектің де жастардың ой өрістері мен білімдерін жан-жақты дамытуға әсері мол.

Ою-өрнек қазақ даласында әр түрлі үлгіде дамыған. Оның негізгі элементі мүйіз тектес болып, қазақ халқының тұрмысында жиі қолданылатын өру, тігу, тоқу, құрау, еріту, балқыту, қию арқылы үй жиһаздарын, құрал-саймандарды, киіз үйлерді, құрылыстарды, зергерлік бұйымдарды, кілем, алаша, сырмақ, терме алаша, қоржын, ыдыс-аяқтарды, киім-кешектерді ою-өрнектермен әшекейлеп безендіріп отырған, оны Ахмет Иассауи, Қарахан, Айша бибі және т.б. мавзолейлерден көруге болады. Қазақтың ұлттық ою-өрнектері мен оның атаулары көп. Қазақ халқының арасында кең тарағаны – мүйіз тектес ою-өрнектер. Мысалы:

Сабақтың мақсаты:

1. Еңбек сабағында қазақ өнеріне баулу;
 2. Қазақтың қолөнеріне құштарлықтарын арттыру
- Ойлау қабілетін дамыту;
3. Ұлттық қолөнер бұйымдарын қадірлей білуге тәрбиелеу.

Сабақтың әдіс-тәсілдері: түсіндіру, көрсету, сұрақ-жауап, сарамандық жұмыс.

Сабақтың түрі: аралас сабақ.

Өтілетін орны: оқу шеберханасы.

Сабақтың көрнекілігі:

1. Шебер қолдар көрмесі;
2. Буклеттер;
3. Үлгілер, шаблондар (ою-өрнек түрлері).

Сабақты жабдықтау:

1. Қаңылтыр 15X15см;
2. Ағаш, балға;
3. Шекіме құрал (шеге);
4. Оқушылардың арнайы киімі;
5. Сызғыш, қарындаш

Пәнаралық байланыс: бейнелеу өнері, сызу, физика, геометрия.

Сабақ барысы:

1. Ұйымдастыру кезеңі.

2. Өткен сабаққа шолу.

- Техника қауіпсіздігі ережесін қайталау.
- Оюдың қандай түрлерін білесіңдер?
- Ою-өрнекті қандай бұйымға пайдаланған?
- Зергерлік туралы түсінік беру.

3. Сарамандық жұмыс.

- Құрал-сайманмен жұмыс істегенде, техника қауіпсіздігі ережесін сақтауға дағдыландыру.

қошқар, арқар мүйіз, бұғы мүйіз, қос мүйіз, түйе табан, қос алқа, құс қанаты және т.б. ою-өрнектердің негізгі арқауы. Осы элементтерден ою-өрнектер композициясы жасалады. Қазақ оюларының мазмұны мал өсіру мен аңшылықты, жер-су, көшіп-қону көріністерін, өмірде кездесетін әр түрлі заттардың сыртқы бейнесін аңғартады және бәрінде де «мүйіз» ою үнемі араласып отырады. Еңбек сабағын оқу шеберханаларында өнімді еңбекпен ұштастыру, жастарды еңбекке баулу, оларды түрлі өндіріс орындарымен таныстыру теорияны практикамен бекіте отырып, жастарды еңбекке тәрбиелеу педагогикалық әдістемелік шеберлікті қажет етеді.

Еңбекке баулу сабақтарында жастар түрлі құрал-саймандар және материалдармен жұмыс істеу әдістерін үйренеді; әр материалдың ерекшеліктерін бір-бірімен салыстыру арқылы біледі. Оған қажетті заттарды өңдеуге арналған құрал-жабдықтар түрін білу керек. Бұрын шеберлер жұмыс істеуге қажет ағаш, тас, сүйек, металл, жүн, былғары секілді заттарды, құрал-саймандарды қолданып, түрлі ұлттық бұйымдарды әдемілеп, сәндеп жасаған. Шеберлер жаңа ою-өрнектерін тұрмыс тіршілігінде өз дәуіріндегі заман ағымына қарай лайықтап отырған. Мысалы, халқымыздың көне бұйымдарындағы ою-өрнектер сәнділігімен қатар, сол дәуірдің бұйымдарының жеңіл, әрі берік болу жағын да қарастырған. Қазақтың ұлттық ою-өрнектерін білу жастардың өз еркімен жұмыс істеулеріне, ой-өрістерін, шығармашылық қабілет-тілігін арттыруға бағыт береді.

- Шекіме технологиясын мұқият ойластырып негізгі бөліктеріне баса көңіл бөлген жөн.

- Құрал-сайманды, қаңылтырды тексеріп алған жөн.

- Дайындалатын темір қаңылтырды тегістеу.

- Материалдың бетін тазалау.

- Өлшемнің артық жерлерін кесу.

- Түсті қағазға «түйе табан» салу және қиып алу.

- Ою-өрнекті қаңылтыр бетіне үлгі (шаблон) бойынша сызу.

- Қаңылтыр бетіне сызылған ою-өрнек композицияны шеку әдісімен жүргізу.

- Қиналған оқушыға көмек беру, түсіндіру, көрсету.

- Шекіме бөлігін өңдеу және өрлеу.

4. Жасалған бұйымды талдау.

Оқушылардың жасаған бұйымдарын жинап, бір-бірімен салыстыру. Кемшіліктерін түзету.

5. Сабақты бекіту: оқушылардың еңбек, өнер туралы мақал-мәтелдерден қаншалықты хабардар екенін тексеру.

6. Сабақты қорыту:

1. Бүгін сабақта қандай бұйым жасалды?

2. Қандай әдіс-тәсілдері үйрендіңдер?

3. Жасалған ою-өрнекті қандай бұйымдарға қолданады?

7. Жасалған бұйымдарды бағалау.

Жақсы жасалған бұйымды атап өту, оқушыны марапаттау және алғыс жариялау.

8. Үйге тапсырма: «Қошқар мүйіз» элементімен ою-өрнек жасап келу.

Обеспечение организационно-педагогических условий для осуществления предпрофильной подготовки и профильного образования школьников в условиях новой модели школы

С. РОКИТЕНЕЦ,
директор МУПК г. Лисаковска, Костанайской обл

С 2006-2007 учебного года ГУ «Межшкольный учебно-производственный комбинат» (МУПК) является областной экспериментальной площадкой по теме «Обеспечение организационно-педагогических условий для осуществления предпрофильной подготовки и профильного образования школьников в условиях новой модели школы».

В соответствии с программой эксперимента деятельность комбината направлена на создание ресурсного центра профильного обучения по технологическому направлению. Переход к профильному обучению требует на завершающем этапе основной школы предпрофильной подготовки обучающихся, главной задачей которой является выбор профиля обучения на старшей ступени школы или направления образовательного развития в системе начального или среднего профессионального образования.

Создание модели сетевой организации профильного обучения учащихся школ города по технологическому направлению на базе МУПК как ресурсного центра позволит обеспечить преемственность между общим и профессиональным образованием путем создания

условий для полноценной реализации всеми обучающимися их индивидуальных склонностей и потребностей с учетом рынка труда, особенно в условиях малого города.

Критерии готовности подростка к проектированию образовательно-профессионального маршрута предполагает возможность их распределения в блочной системе.

Мы включили в предпрофильную подготовку 4 блока

информационная работа (информирование учащихся о мире профессий, предприятиях города и специальностях, востребованных на рынке труда; о возможных формах продолжения образования);

диагностическая работа (диагностика склонностей и интересов, а также возможностей и ограничений в выборе направления деятельности; профконсультирование; участие в профессиональных играх);

профессиональные практико-ориентированные пробы (полное прохождение одного из образовательных маршрутов; участие в конкурсах и олимпиадах);

проектно-исследовательская деятельность (конкурсы проектов на всех этапах:

(Рис. 1).

внутрипрофильном, межпрофильном, городском; защита проектов и исследовательских работ на конференции).

Для осуществления предпрофильной подготовки и профильного обучения по технологическому направлению школьников была разработана **модульная структура центра** (Рис. 1)

По модулю 1 и модулю 2 предполагается прохождение учащимися **образовательного маршрута**. Образовательный маршрут как система полугодовых профессиональных проб имеет в своей основе личностно-ориентированный подход. А с позиции личностно-ориентированной педагогики мы учитываем, что в каждом сегменте субъект самоопределения будет сугубо индивидуально использовать различные подходы к решению конкретных ситуационных задач. При построении системы необходимо исходить из того, что для социально-профессионального самоопределения школьник должен быть включен в различные сферы практической деятельности. **Выбор блока профессиональных практико-ориентированных проб осуществляется нами с учетом интересов обучающихся, учебно-материальной базы, педагогических кадров.**

В рамках отведенных на предпрофильную подготовку 85 часов учебного времени в год, 17 часов (0,5 часа в неделю) планируется для профессиональной информации, консультирования и психолого-педагогической диагностики учащихся; 68 часов (2 часа в неделю) отводится на прохождение 2 полугодовых проб (34 часа на одну пробу).

С целью формирования навыков самостоятельной работы и приближения учащихся к выбранному профилю будущей профессии, полугодовая проба **заканчивается выполнением творческой работы и публичной защитой проекта.**

Компетентностный подход, являющийся основой построения каждого образовательного маршрута, реализуется через образовательную программу, включающую в себя следующую модульную систему (Таблица №1).

Профессиональные пробы имеют практическую направленность, поэтому в учебной программе до 70% времени отводится на практические занятия. При отборе содержания модуля особое значение приобретает наполнение учебного материала практико-ориентированными заданиями, а в процессе обучения использование методов проектной и исследовательской деятельности. Для занятий группа делится на две подгруппы (при наличии 25 и более учащихся). Программы разрабатываются в соответствии с образовательными маршрутами, учитываются знания и умения, приобретенные школьниками в процессе обучения технологии.

С сентября 2009 года с целью расширения экспериментальной деятельности ГУ «МУПК» **предлагает предметно-практическую познавательную деятельность для учащихся 5-7 классов в виде профессиональных проб**, которая должна реализовываться в непосредственно учебном процессе за счёт часов технологии. В процессе прохождения профессиональных проб, а их предусматривается по две в год,

Таблица №1

№ п/п	Содержание модуля	Кол-во часов
1	Вводно-ориентационное занятие. Введение в специальность. История отрасли. Родственные профессии.	2
2	Мероприятия по охране труда. Безопасность и гигиена труда. Организация рабочего места.	2
3	Инструменты, оборудование, инвентарь.	4
4	Техническая документация. Чертежи. Эскизы. Схемы. Технологические и инструкционные карты.	4
5	Технология и организация выполнения работ.	14
6	Проектно-исследовательская деятельность.	8
7	Итого:	34

предполагается выявить и развивать способности учащихся, установить их профессионально важные качества и интерес к определённым видам деятельности. Параллельно решаются вопросы социализации школьников: они приобретают трудовые навыки. Программа профессиональных проб с опорой на возрастные особенности включает знакомство с типами профессий «человек – человек», «человек – техника», «человек – знаковая система».

При разработке учебных программ курса будет предусмотрено, чтобы учащиеся меняли виды деятельности, так как однообразная деятельность может способствовать утомлению. Предполагается, что по окончании профессиональной пробы учащиеся должны подготовить мини-проект. Таким образом, углубленное освоение необходимых практических навыков в конкретной области школьник может получить в процессе выполнения небольших творческих работ, связанных и с практическим выполнением проекта и его презентацией.

Технологический компонент пробы, на который выделяется 2 часа в неделю, позволит выявить уровень овладения учащимися определёнными профессиональными умениями, способами применения орудий труда, используемых в определённой профессии.

Профориентационный компонент (прикладной курс – 1 час в неделю), включает в себя самопознание, профконсультирование и знакомство с основами экономических знаний. Введение профессиональных проб в организацию технологического обучения 8-9 классов предусматривает усиление интеграции образовательных и предметных областей с практикой, направленной на формирование ключевых компетенций профессионального самоопределения (Рис. 2).

Структура предпрофильной подготовки включает в себя психолого-педагогическое сопровождение профессионального информирования и профессиональной ориентации учащихся. Учебная деятельность в 8 классе направлена на ознакомление учащихся с миром профессий, рынком труда, профессионально-образовательной картой региона, психологическими особенностями человека.

Основными задачами курса в 9-ом классе являются выявление профессиональных интересов и способностей, учащихся в процессе решения ими учебных и практических задач, формирование профессионально-образовательной траектории и осознанного выбора будущей профессии. Для реализации этих задач применяются диагностические процедуры, консультации,

Таблица №2

Профпедагогические курсы, ориентированные на продолжение образования	ЛФДО Рудненский Индустриальный Институтспециальность	Погружающий курс с ориентацией на массовые профессии
Кружевоплетение Технология изготовления легкой одежды	Технология и конструирование изделий легкой промышленности	Швейное дело (портной, швея, закройщик)* Трикотажное производство (вязальщица)
Основы технологии управления	Маркетинг	Торговое дело (продавец-консультант; контролер-кассир)
Техническое обслуживание и ремонт автомобильного транспорта	Транспорт, транспортная техника и технологии Организация перевозок, движения и эксплуатация транспорта	Автодело (водитель категории ВС; слесарь по ремонту автотранспортных средств)
Архитектура промышленных и гражданских зданий	Строительство Производство строительных материалов, изделий и конструкций	Строительное дело (штукатур маляр, мастер отделочных работ)
Компьютерная графика и веб-дизайн Компьютерное моделирование	Вычислительная техника и программное обеспечение Информационные системы	Оператор ЭВМ

интеллектуальные и социально-психологические тренинги, деловые игры.

Технологизировать процесс диагностики нам помогает «портфолио оптанта», включающий в себя систему накопления оценок учебных достижений и личностного развития.

После прохождения профессиональных проб в 8-9 классах предоставляется возможность выбора одного профессионального маршрута. Инженерно-педагогическим коллективом МУПК разработан банк пропедевтических и погружающих курсов для учащихся 10-11 классов. Курсы подобраны по принципу преемственности (Таблица №2) и соотнесены с техническими специальностями ВУЗа.

Для этого нами проводится психолого-педагогическая диагностика, целью которой является получение адекватной картины развития личности.

Мониторинговая методика ОЭР базируется на информации о состоянии субъекта обучения. Так, на начальном этапе проводится анкетирование на адаптацию учащихся 5-8 классов к условиям обучения в МУПК. Итоги анкетирования обсуждаются на педсоветах, совместном психолого-педагогическом консилиуме классных руководителей школ и преподавателей МУПК. В

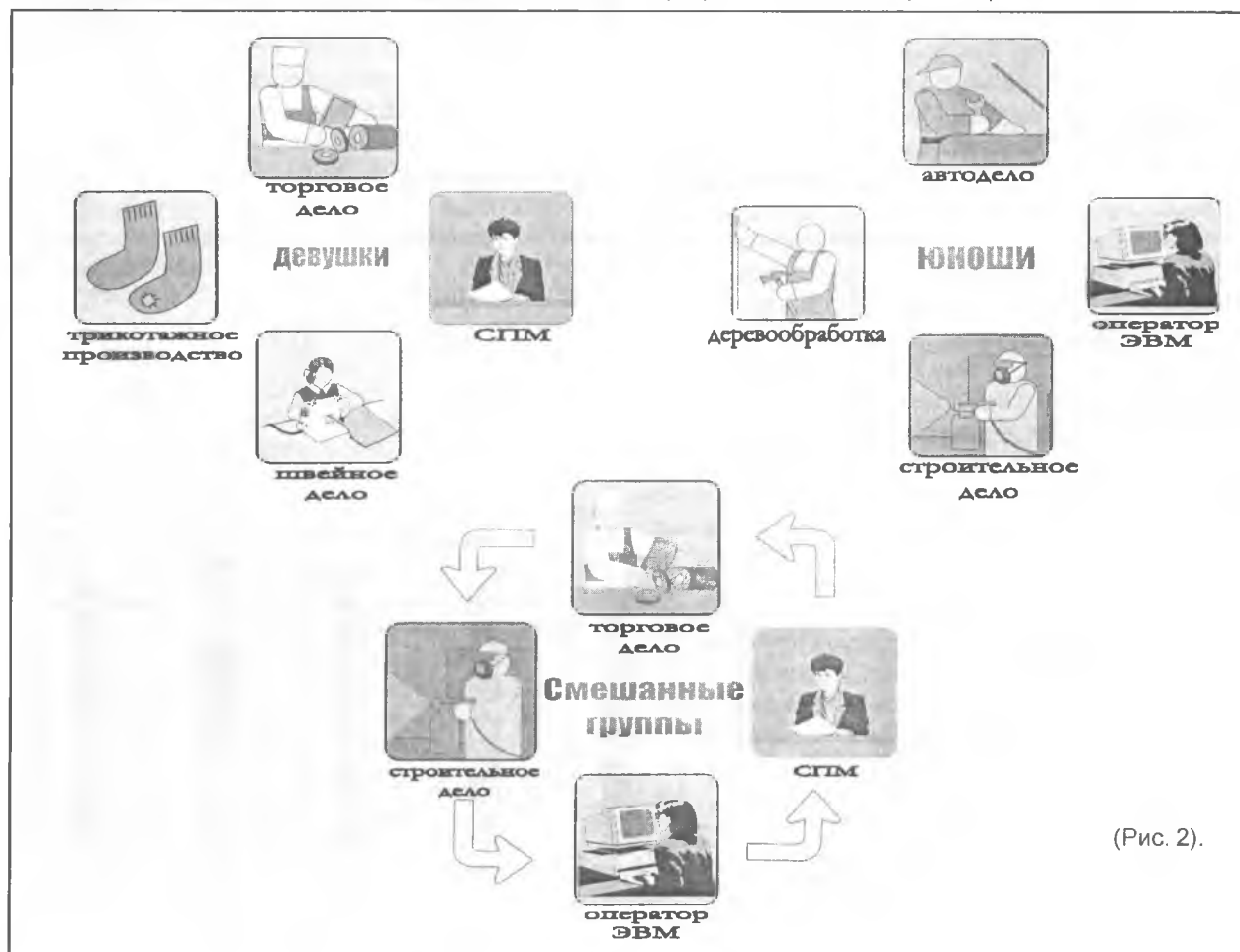
зависимости от полученных данных на семинарских занятиях педагогов были определены методы и приемы работы в группах. Диагностику адаптации к профилю обучения планируется проводить в начале каждой профессиональной пробы. Также в диагностическую работу включены опросы родителей и классных руководителей.

Результаты диагностики позволяют планировать работу с учащимися, педагогами, родителями. Система мониторинга качества образования включает в себя диагностику по результатам полугодовых проб: это позволяет нам получить картину результативности достижений учащихся (Таблицы №3, №4).

Опыт экспериментальной работы показал, что прохождение маршрута по профессиональным пробам вызвало интерес учащихся (об этом заявили 87% учащихся экспериментальных групп).

Таблица №3

Такая система работы нашего комбината дает возможность учащимся объективно оценить свои резервы и способности к продолжению образования по различным профилям, осознанно осуществить выбор курса, соответствующего своим склонностям, что, несомненно, подведет их в дальнейшем к выбору индивидуальной профессиональной траектории.

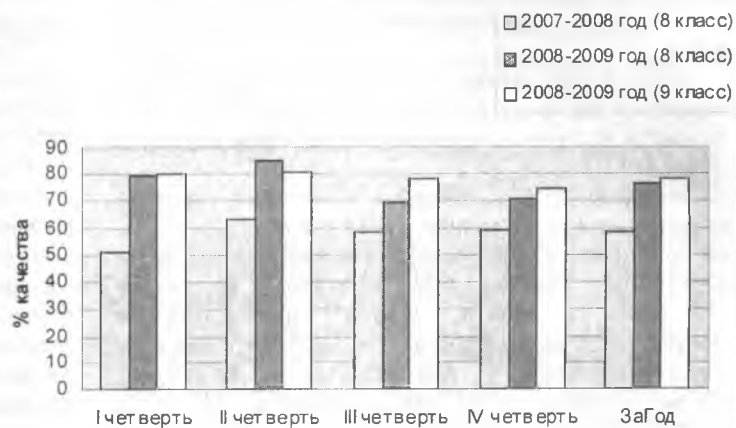

(Рис. 2).

(Таблица №3)

Качество образования

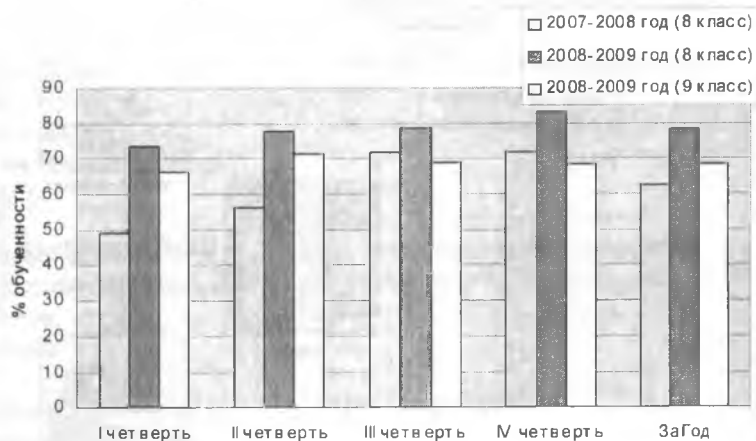
	I четверть	II четверть	III четверть	IV четверть	За год
2007-2008 год (8 кл)	51,5	63,5	58,6	58,8	58,1
2008-2009 год (8 кл)	79,8	84,9	69,4	71,3	76,35
2008-2009 год (9 кл)	80,5	81,1	79,1	74,6	78,825

(Таблица №4).

Степень обученности учащихся

	I четверть	II четверть	III четверть	IV четверть	За год
2007-2008 год (8 кл)	49,2	56,3	71,9	71,9	62,325
2008-2009 год (8 кл)	73,2	77,4	78,7	83,3	78,15
2008-2009 год (9 кл)	66,2	71,3	69	68,5	68,75

Биржан Иманович МАМАНОВ,
учитель технологии и I категории СШ №1
п. Аксу города Степногорска

Сохранить и привить традиции декоративно-прикладного искусства как из ведущих задач на уроках технологии

В настоящее время одним из ведущих направлений работы является школы на первый план деятельности школы выдвигается трудовое воспитание и обучение, в том числе средствами искусства. Оно играет важнейшую роль в гражданском становлении, нравственном формировании личности, в выработке осознанного отношения подростков к учебе, подготовке их к вступлению в самостоятельную жизнь.

Комплексный подход к постановке всего дела воспитания является на современном этапе развития школы методологическим принципом организации её воспитательной работы, важнейшим условием всестороннего развития личности школьников. Это практическая задача нашего времени, определяющая важность и необходимость постоянного совершенствования и таких важнейших составных частей всестороннего развития личности, как эстетическое и трудовое воспитание, необходимость их органической связи, взаимопроникновения, тесного единства в воспитании школьников. Существенное значение в осуществлении единства эстетического и трудового воспитания школьников, в их духовном развитии имеют занятия декоративно-прикладным искусством, основанные на народном творчестве.

Декоративно-прикладное искусство – это обширная область искусств, которая служит художественному формированию материальной среды, создаваемой человеком, способствует внедрению в нее эстетического и идейно-образного начала. Произведения декоративно-прикладного искусства наряду с делением их по практическому назначению (утварь, мебель, ткани, орудия труда, одежда и т.д.) классифицируются по материалу (дерево, металл, керамика, текстиль) и по технике выполнения (резьба, роспись, чеканка, инкрустация, мозаика и т.д.).

В школьных занятиях декоративно-прикладным искусством заложен высокий воспитательный потенциал. Раскрывая огромную

духовную ценность изделий народных мастеров, такие занятия формируют эстетический вкус школьников, позволяют вооружать учащихся техническими знаниями, развивать у них трудовые умения и навыки, ввести психологическую и практическую подготовку к труду, к выбору профессии. Так в процессе занятий различными видами декоративно-прикладного искусства органически сочетаются и связываются задачи эстетического и трудового воспитания школьников.

Существует немало видов художественной обработки материалов. Однако далеко не каждый из них может войти составной частью в содержание занятий общеобразовательных школ в качестве одного из воспитательных средств. Они должны отвечать определенным педагогическим требованиям. Виды декоративно-прикладного искусства, используемые в воспитательной работе общеобразовательной школы, при высоких эстетических качествах с учетом личностно-ориентированного обучения должны быть доступны школьникам по своим художественным и технологическим характеристикам, по затрате физических усилий.

В школе должны находить место такие виды декоративно-прикладного искусства, в процессе освоения которых устанавливались бы прочные межпредметные связи и получали практическое применение и дальнейшее развитие знания, приобретаемые учащимися на уроках по различным дисциплинам. Занятия декоративно-прикладным искусством должны основываться на знаниях, приобретенных учащимися на уроках изобразительного искусства, черчения и трудового обучения.

Вместе с тем немалое значение имеет соответствие выбранных видов декоративно-прикладного искусства требованиям школьной гигиены и безопасности труда, возможности проведения занятий в учебных мастерских и кабинетах. Непременным условием является также доступность материалов и малое

количество инструментов, применяемых для создания изделий.

Нередки случаи, когда детское увлечение становится профессией. В школах, находящихся в районах распространения народных художественных промыслов, учащиеся на уроках трудового обучения изучают традиционные приемы художественной обработки материалов. Благодаря содружеству школ и учебно- производственным комбинатам учащиеся с раннего возраста находятся в тесном общении с народным искусством, изучают его богатейшие традиции, в интересном, увлекательном творческом процессе, который лежит в основе обучения, приобретают рабочую профессию. Но даже если в дальнейшем

учащиеся не свяжут свою профессию с декоративно-прикладным искусством, навыки, полученные ими на занятиях, повысят их культурный уровень, расширят кругозор, окажут существенную помощь в работе по выбранной специальности.

Важным звеном в трудовом и эстетическом воспитании учащихся общеобразовательных школ средствами декоративно-прикладного искусства являются внеурочные занятия – внеклассная и внешкольная работа.

Занятия в кружках позволяют учащимся приобщиться к интересному делу, которое внутренне обогатит их, уведет в мир прекрасного, а в дальнейшем заполнит интересным творческим трудом свободное от работы время.

Здоровый образ жизни на уроках технологии

Т.П. КАЛИНИНА,
учитель технологии, СОШ № 24, г. Уральск

В родном краю и воздух исцеляет.
(казахская пословица)

Учителя технологии обычно начинают урок с правил безопасной работы на пришкольном участке, у станка, при вязании, пошиве, вышивании; санитарно-гигиенических правил при приготовлении пищи.

Провожая детей на зимние каникулы, я рассказывала им о том, что их ждет самый красивый праздник – Новый год!

Гулянье на морозе у елки, катание с горок, угощение за праздничным столом – что может быть лучше для детей и взрослых в эти дни!

Но закончатся гулянья, каникулы, и мы будем встречать своих детей в школе.

Я всегда говорю детям, что хочу их видеть после каникул отдохнувшими, румяными, набравшимися сил для продолжения учебы. Им всегда приятны такие пожелания.

Девочки любят говорить о моде, но они знают, что ей следовать слепо нельзя! На уроках они рассказывают, что мода, как правило, рождается в странах с более теплым климатом, чем наша страна. Пятиклассницы рассказывают, что вещь, связанная из шерсти овцы, предназначена для катания с горки, на лыжах и коньках. А изделия из тонкой шерсти – кашемира надевают в гости, на праздник. Дети также знают, что самой теплой, мягкой и дорогой считается шерсть дикого животного – викуни, живущего в горах Латинской Америки. Широко распространены у нас в

Казахстане изделия из шерсти среднеазиатских верблюдов: одеяла, носки, варежки, свитера.

Например: тонкие колготки и мини – юбки в 25-градусный казахстанский мороз обеспечат девочкам не красоту, а парочку простудных заболеваний. Ученицы знают, что для нашего климата, зимой, необходима одежда из натуральных шерстяных и хлопчатобумажных волокон.

Таким образом, школьники на себе испытывают преимущества одежды из натуральных волокон перед синтетикой.

На весенний праздник Наурыз в нашей школе ежегодно проводится конкурс национальных блюд и угощение ими всех присутствующих гостей!

Ученицы с любовью готовят казахские национальные блюда: Наурыз-коже, мясо по-казахски, иримшик, палау, казы, шужук, жал, жая и, конечно, баурсаки.

А также всеми любимые блюда: манты, пельмени, голубцы.

Провожая детей на летние каникулы, я говорила им, что желаю хорошо отдохнуть, набраться сил и здоровья. О летних каникулах дети мечтают весь год! Летнее время – пора поездок, путешествий, развлечений. Лето – пора приготовления полезных блюд из ягод, фруктов и овощей. Девочки знают, что летом надо заготавливать на зиму листья, веточки, ягоды культурных растений. Смородина, малина, облепиха, вишня, яблоня, ежевика, шиповник – это кладовая витаминов. На уроках девочки рассказывают, что сушить растения надо в тени и укладывать в полотняные мешочки. Девочкам

нравится готовить сообщения о различных растениях, истории их появления в нашей стране, рецептах приготовления. Так, например, предок всех роз – шиповник. Чай из шиповника повышает сопротивляемость организма различным заболеваниям. Фрукты, ягоды, овощи надо есть, по возможности, в сыром виде. Девочки старших классов на уроках труда знают, что в «сырых джемах» витамина «С» сохраняется больше, чем в варенье.

Сахар – самый надежный натуральный консервант.

Наши дети любят всевозможные напитки, после вкушения которых, язык окрашивается в розовый, зеленый, желтые цвета. Я объясняю детям о преимуществах натуральных соков перед колором. О правильном питании и его значении для развития школьников говорится на каждом уроке кулинарии. Девочки пятых классов, начиная с поздней осени, выращивают на подоконниках из луковиц зеленые перья – полезнейшее занятие! Во-первых – вырастить свой урожай, во-вторых, источник так не хватающих зимой витаминов. Дети знают, что лук выделяет особые летучие вещества – фитонциды, которые уничтожают болезнетворные микробы. В домах, где зимой на окнах растет зеленый лук, меньше болеют простудой. В небольших деревянных ящиках с землей также можно вырастить укроп, петрушку, шпинат. Прилив здоровья и бодрости будет обеспечен на зиму всем членам семьи!

На уроках кулинарии изучаем тему «Крупы». Девочки рассказывают, что дома, в основном, готовят плов из риса и гречневую кашу. А между тем, например, в пшенице и перловой крупе больше содержится таких микроэлементов, как магний, фосфор, и их в два раза больше, чем в рисе и гречке.

При изучении тем о кисло-молочных продуктах, дети называют свои любимые йогурт, снежок, катык, творог, кумыс, айран, ряженку и курт.

Летом в каждой семье готовят айран – кислое молоко, разбавленное водой. Его пьют как прохладительный напиток, им заправляют различные крупяные похлебки. Излюбленным напитком является также, известный своими целебными свойствами, кумыс – особым способом заквашенное кобылье молоко. Точно так же, как кумыс, готовят и шубат из верблюжьего молока.

Из айрана делают курт и иримшик. Курт – это творог, скатанный в колобки и высушенный на солнце. Иримшик – жирный рассыпчатый творог.

Таким образом, правильное питание – залог здоровья наших детей.

Мы хотим быть здоровыми и хотим здоровья нашим детям. Дети стараются повторять наши манеры, привычки, выражения, традиции – то есть, наш образ жизни.

Постараемся научиться здоровому образу жизни и научить этому наших детей.

ВЫБОР ПРОФЕССИИ

(урок технологии, 9 класс)

Эльмира Досымжановна БЕКБАЕВА,
учитель технологии II категории
Мичуринская средняя общеобразовательная
школа-сад
Западно-Казахстанская область,
Зеленовский район

Цели:

- сформировать у учащихся представление о мире профессий;
- показ разнообразия специальностей; развитие творческого потенциала у учащихся для выбора профессии; приложение творческих способностей к той или иной деятельности.

Задачи:

- 1) формирование представлений о роли профессии в жизни человека;
- 2) расширение представлений о личностных качествах, необходимых для освоения желаемой профессии;
- 3) представление современных профессий, их видов;
- 4) ознакомление с ситуацией на рынке труда;
- 5) выявление психологической компетентности учащихся;
- 6) формирование умения вести дискуссию, рассуждать и воспитывать толерантное отношение к другим мнениям

Методы: иллюстративный-поисковый (метод информационных технологий).

Форма: комбинированный.

Наглядности и оборудование: презентации, раздаточный материал, компьютер, проектор.

Ход урока

I. Организационный момент.

Приветствие.

Введение в тему урока

II. Актуализация (упражнение-разминка предполагает активизацию участников занятия и представляет собой тренинговое упражнение "Знакомство" (5 минут).

Инструкция учащимся: "Сейчас вы будете называть свое имя и какую-нибудь профессию на первую букву своего имени.

Например, Аня – архитектор и т.д. Каждый следующий называет всех предыдущих (и имя, и

профессию). Если у кого-то возникнут трудности с названием профессии, будем помогать, подсказывать. И в заключение я постараюсь повторить название профессий”.

Обсуждение.

-Молодцы! С заданием справились. Ответьте на вопрос: трудно ли было называть, вспоминать профессию?

Учитель: Наше первое занятие посвящено выбору будущей профессии. Но прежде давайте пройдем тест (12 минут).

Вам предлагается на листе бумаги закончить предложение, написав свое определение “Профориентация – это...”. Обсуждение понятий. Запись на доску определения. Профориентация — это система научно обоснованных мероприятий, направленных на подготовку молодежи к выбору профессии (определение БЭС), или: профориентация – это сознательный выбор человеком профессии, отвечающей его интересам и предполагаемой успешности, в результате ознакомления со спецификой избранной профессии

III. Объяснение новой темы.

Прежде чем мы перейдем к разговору о выборе профессии, давайте посмотрим, что же такое профессия.

Слово “Профессия” означает род трудовой деятельности, требующей определенной подготовки и являющийся источником существования. В мире существует более 50 тысяч профессий. Как найти среди них свою? Сколько из них мы себе более или менее представляем? На что ориентироваться? На вопрос: «Кем ты хочешь стать после школы?» старшеклассники не всегда могут ответить. А между тем проблема профессии очень серьезна. Особенно сегодня, когда наше общество вступило в рыночные отношения. От человека всё в большей степени требуются высокий профессионализм, готовность быстро приспосабливаться к новым явлениям общественной и экономической жизни. Резко возрастает интенсивность труда, требующая повышенной выносливости. Что же нужно для того чтобы сделать свой профессиональный выбор? Чтобы выбрать своё дело не методом «тыка», а разумно, нужно для начала разобраться в своих собственных, говоря психологическим языком, установках. Сейчас я расскажу об основных типах профессиональной деятельности человека. Во многих странах пытались и пытаются создать классификацию профессий. Все профессии можно разделить на 5 основных типов:

1. Человек-природа. Этот тип объединяет профессии, представители которых имеют дело с объектами, явлениями и процессами живой и

неживой природы (ветеринар, агроном, гидролог, овцевод, механизатор, тракторист). Для них характерен общий предмет труда - животные и растения, почва и воздушная среда - природа (показ слайда).

2. Человек-техника. Это могут быть пилоты, водители, матросы, электромонтёры, слесари и т.д. использующие технические устройства (показ слайда)

3. Человек-человек. Тут для специалиста предметом труда является другой человек, а характерной чертой деятельности - необходимость воздействия на других людей. К такому типу профессий относятся учитель, врач, журналист и продавец. (показ слайда)

4. Человек-знаковая система. Люди, выбравшие этот тип профессиональной деятельности, должны уметь оперировать абстрактными понятиями, иметь широкий кругозор. Это бухгалтеры, учёные, операторы ЭВМ, люди, работающие в лабораториях, научных центрах (показ слайда).

5. Человек-художественный образ. Людей этого типа отличает наличие живого образного мышления, художественная фантазия, талант (показ слайда).

Вот вам приблизительные требования к человеку, выбравшему определённый тип деятельности. И это только общие требования. Но кроме способностей необходимо учитывать и свои интересы. Идеальное совпадение способностей и интересов это и есть призвание. А ведь сколько людей всю жизнь занимаются нелюбимым делом: кто-то ради денег, кто-то по привычке, кто-то просто потому, что когда-то не очень серьёзно отнёсся к собственному выбору. Сегодня попытаемся честно оценить свои способности, желания и возможности при выборе будущей профессии. Прежде всего надо считаться с физическими способностями. По данным социологов, буквально единицы соотносят своё здоровье с выбором профессии. Остальные просто не принимают его во внимание и делают первую ошибку.

При выборе профессии часто имеет место фактор престижности. Но оглядка на престижность не самый верный принцип выбора, поскольку престижность сродни поветрию, моде. А это явление, как известно, очень не постоянное. Правильнее было бы, ориентируясь в мире профессий, решить для себя, что для вас самое важное в будущем, что вы считаете совершенно необходимым для себя: размеренную, спокойную работу или постоянные командировки, экспедиции, независимость и самостоятельность, творчество или выполнение четко определённых обязанностей. Но не нужно понимать так, что

творчество – хорошо, а исполнительность – плохо. В каждой профессии есть свои особенности. Важно определиться в главном, т.е. понять, какие из качественных сторон профессий для вас важны, а какими можно и пренебречь.

В конце XX столетия произошли значительные изменения в экономических и социальных условиях жизни нашей страны. В связи с развитием новых технологий, ростом благосостояния людей и потребностей общества возникают новые виды деятельности человека, изменяются старые, получая другие названия. Появились редкие профессии. Поменялись и так называемые, престижные (модные) профессии. Но не всегда редкие профессии являются престижными, а новые – редкими.

- Давайте с вами попробуем разобраться (разделить класс на группы по 4-5 человек).

Инструкция: на каждую группу вам выдается по колоде карточек с профессиями и один ватман с таблицей. Ваша задача разложить карточки с профессиями по колонкам так, как вы это видите.

На задание отводится 5 мин. По завершении, одна из групп представляет свои результаты и все участники подключаются к обсуждению (12 минут).

Карточки с профессиями:

Престижные профессии

1. Юрист/ нотариус/ прокурор/ судья
2. Директор/ менеджер
3. Врач/ фармацевт
4. Банкир / служащий банка
5. Экономист/ финансист
6. Бизнесмен / предприниматель
7. Министр/ депутат/ государственный служащий
8. Работник компьютерной фирмы/ программист
9. Бухгалтер/ аудитор
10. Работник шоу-бизнеса

Редкие профессии

1. Дегустатор	6. Ремюер
2. Кинолог	7. Священник
3. Лесник / егерь	8. Стеклодув
4. Художник-мозаичник	9. Трубочист
5. Специалисты по запахам	10. Частный детектив

Современные (новые) профессии

1. Бренд-менеджер	6. Крупье
2. Букмекер	7. Логистик
3. Диджей	8. Маркетолог
4. Имиджмейкер	9. Мерчендайзер
5. Риелтор	10. Продюсер

Учитель: Молодцы! Вы должны помнить, нельзя профессию сменить также быстро как немодное платье или причёску.

IV. Самостоятельная работа учащихся.

1. Защита своих работ
2. Обсуждение
3. Вывод по теме урока.

Итак, с выбором профессии мы ситуацию прояснили. Теперь давайте проведём тестирование и узнаем, к какому типу профессии вы склонны, а какой вид деятельности вам противопоказан. Ответьте на следующие вопросы:

Тест «Профпригодность»

1. Новогодняя ночь для тебя – лучшее время, чтобы:

- а) выспаться;
- б) посмотреть телевизор вместе с семьёй;
- в) оказаться в кругу друзей.

2. Из трёх подарков ты предпочёл бы:

- а) удочку, набор для вышивания;
- б) коньки или лыжи;
- в) турпутевку или билет на интересное представление.

3. Отправляться в путешествие лучше всего:

- а) в одиночку;
- б) с семьёй или друзьями;
- в) с незнакомой группой, чтобы была возможность обрести новых друзей.

4. Если бы ты оказался в одиночестве на острове или в лесу, то:

- а) почувствовал бы полную свободу;
- б) занялся бы поиском выхода или каким-нибудь делом;
- в) ощутил бы тоску, неприкаянность, страх.

5. В своё свободное время ты любишь:

- а) читать, посещать библиотеку, шахматную секцию, зоопарк, лес, ловить рыбу, мечтать;
- б) рисовать, читать, заниматься спортом, музыкой, шитьём или вязанием, ходить в походы, разговаривать по телефону, смотреть телевизор;
- в) заниматься спортом, танцами, играть в ансамбле, петь в хоре, участвовать в спектаклях и концертах, путешествовать с друзьями, ходить с компанией в кино.

Подсчитайте количество набранных баллов, учитывая, что ответы на вопрос с буквой «а» оцениваются 1 баллом, «б» - 2, «в» - 3 баллами.

Если вы набрали от 5 до 8 баллов - советуем подумать о профессии, где вам не придётся общаться с большим числом людей (продавец, учитель, журналист и психолог в данном случае не очень подходят). Зато исследовательская деятельность или работа в охотхозяйстве, лесничестве, зверопитомнике или на собственной ферме, специальность программиста, слесаря или токаря, профессия бухгалтера, оператора ЭВМ вполне будут приемлемы для вас, поскольку ваши ответы показывают, что вы цените тишину, не любите шумных, незнакомых компаний. Вы чуть-чуть стеснительны и замкнуты, встречи с

незнакомыми людьми вам доставляют беспокойство.

Если вы чаще ставили галочки возле буквы «б» и набрали от 8 до 12 очков, то считайте - вам крупно повезло. Вы относитесь к людям, которым не страшно одиночество и которые прекрасно чувствуют себя в любой компании. Вы не боитесь новых знакомств и спокойно обходитесь без общения длительное время. Выбор профессии здесь практически не ограничен!

Ну а если в вашем активе от 12 до 15 очков, снова задумайтесь над выбором: стоит ли вам, человеку общительному, легко вступающему в контакт, отказываться от возможности иметь интересную профессию менеджера, агента по рекламе, коммерческого директора, продавца, дилера, учителя, брокера или тренера? В вас огромный потенциал энергии и сил, которых хватит для работы с большой аудиторией и коллективом коллег. Вам

будет тесно в маленькой лаборатории или конвейера, охотничьем хозяйстве или мастерской.

V.Рефлексия

1.Что нового вы узнали на уроке?

2.Чтобы было если бы вы не пришли на этот урок?

VI. Заключение. Вам, ребята, молодым, умным, смелым и настойчивым, должна покориться жизнь и принести успех, признание и огромное чувство радости и удовлетворения оттого, что вы будете делать для себя и для людей. Счастлив тот человек, который занимается любимым делом, кто правильно выбрал профессию. О таком человеке говорят, что он на своем месте, или, что у него золотые руки. А вы все сегодня смогли показать и доказать, что готовы к реальной жизни. Я надеюсь и верю в вас.

2. Оценивание учащихся.

Ничто в жизни не достигается без труда

Акбал БАЙДОЛДАКЫЗЫ,

учитель технологии

№16 СШ имени Т. Айбергенова г. Астана

Тема: Защита творческих проектов по технологии

Задачи:

а) Обобщить и закрепить знания, полученные на уроках технологии;

б) Подведение итогов работы учащихся над творческими проектами по технологии.

Цели урока:

Образовательная:

- способствовать повышению общего кругозора учащихся;

- способствовать овладению основными способами мыслительной деятельности;

- развивать устную казахскую речь, внимание, логическое мышление;

Воспитательная:

- воспитывать эстетический вкус, чувство прекрасного;

- совершенствовать навыки коллективной деятельности;

- прививать любовь к национальной культуре, чувства уважения к тем, кто создает материальные и культурные ценности.

Развивающая:

- развивать познавательный интерес к предмету;

- подготовка к самостоятельной жизни в реальной действительности.

Методы проведения занятия:

Объяснительно-иллюстративный рассказ, беседа, наглядная демонстрация, инструктаж.

Межпредметные связи: литература, история, казахский язык, русский язык

Использование народной пословицы, поговорки;

·Закрепление знаний по истории моды, вещей, предметов быта.

Материально-техническое оснащение урока:

·Выставка работы учащихся

·Проект, доклад, реферат

·Плакаты:

Труд есть начало всех начал.

/Стальский Сулейман/

Труд избавляет человека от трех главных зол - скуки, порока и нужды.

/Вольтер/

Ничто в жизни не достигается без труда.

/Гораций/

·Инструкционные карты по технике безопасности.

·Музыкальные оборудование.

Состав: учащиеся 8 класса

Время проведения: 1 час

Ход урока

1) Организационный момент:

1. Приветствие

2. Контроль посещаемости

3. Проверка готовности к уроку

4. Постановка целей и задач урока:

- научить учащихся систематизировать свою работу в процессе самостоятельной подготовки творческих проектов индивидуально или в группах;
- развивать знания о новых технологиях в ДПИ, умение выделять главное, анализировать, делать выводы.

2) Повторение пройденного

Порядок выполнения творческих проектов

- Выбор темы (согласно творческим способностям)

- Составление плана
- Подбор литературы
- Написание доклада
- Изготовление изделия
- Подготовка защиты проекта

- Защита творческих проектов

3) Вступительное слово учителя

Сегодня мы с вами собрались, чтобы подвести итог работы наших детей.

Творческий проект – это самостоятельная работа ученика.

Наш сегодняшний урок поможет вам закрепить знания, которые вы получили на уроках технологии. Мы подводим итоги работы учащихся по технологии. Наши девочки многому научились.

Посмотрите, какие замечательные работы они предоставили на выставку.

Они освоили основы кулинарии, научились моделировать, конструировать, шить, вязать, вышивать одежды.

И они знают, что такое бисероплетение и плетение из ниток из шпона.

Значит, у наших девочек золотые руки.

Теперь наши девочки защищают свои творческие проекты. Желаем удачи!

4) Обсуждение творческих проектов.

Девочки выходят на сцену. В руках у детей работы для защиты творческих проектов и доклады.

Каждая девочка или группа рассказывают о том, почему выбрали данную тему, с какими трудностями столкнулись и каких результатов добились.

Ученицы делятся номинациям.

1. Кулинария;

2. Конструирование и моделирование одежды;

3. Декоративно-прикладное искусство:

- вязание;
- вышивка;
- лоскутная техника шитья;
- аппликация
- «Мастера бисера».

Назовите пословицы и поговорки о труде:

1. Жеті рет өлшеп, бір рет кес.

Семь раз отмерь, один раз отрежь.

2. Жер жемісімен, жігіт еңбегімен көрікті.

Земля красна плодами, джигит – делами.

3. Еңбегіне қарай өнбегі.

По труду и плоды.

4. Бақыттың кілті еңбекте.

Ключи к счастью – в труде.

5. Жақсы жұмыстан жаның жай табады.

От хорошей работы на душе покой.

6. Бақыт – еркіндікте, байлық – еңбекте.

Основа счастья – свобода,

Основа богатства – труд.

7. Төзім мен еңбек, бәрін де жеңбек.

Терпение и труд все перетрут.

8. Шебер қолды алтынға да сатып ала алмайсың.

Искусные руки не купишь и за золото.

9. Баланы үйрет жасынан.

Учи ребенка с детства.

Жюри оценивают работу учащихся по пятибальной системе.

- выбор и актуальность темы;

- качество выполнения работы;

- творческий подход и защита проектов.

5. После выступления всех номинаций жюри анализирует работы детей подводит итоги и награждает победителей по представленным номинациям.

1. "Аспазшылар".

2. "Тігіншілер".

3. "Шеберлер".

Музыкальный номер.

6. Заключительный инструктаж: Подведение итогов. Анализ допущенных ошибок и выставление оценок.

7. Уборка рабочих мест и мастерских.

Выполнение плоской аппликации

Лаура Кенжахановна БАЙМАГАМБЕТОВА,
учитель технологии средней школы №16 г. Астана

Тема: «Выполнение плоской аппликации»

Обучающая цель урока: познакомить девочек с технологией изготовления плоской аппликации.

Развивающая цель урока: развитие творчества, познавательного интереса, фантазии, чувства меры, ритма, глазомера, цветоощущения, эстетического вкуса.

Воспитательная цель урока: воспитание художественного творческого вкуса, активизирования фантазии, наблюдательности, воображения и любовь к труду.

Тип урока: комбинированный

Вид урока: теория и практика

Методы и приемы работы:

- объяснительно-иллюстративный;
- репродуктивный (инструктаж, практическая работа);
- частично-поисковый.

Наглядность: образцы видов плоских аппликаций, рисунки, эскизы

Оборудование: простой карандаш, акварель, гуашь, фломастер, шерстяные нити нужных цветов, ватман (нужного размера), ножницы, клей ПВА, кисточки.

Правила техники безопасности труда при работе с ножницами.

Ход урока

I. Организационный момент

1. Проверка ноличия учащихся, организация рабочего места

2. Проверка у учащихся наличие всех необходимых материалов для работы.

3. Инструктаж по ТБ

Скажи мне, и я забуду,

Покажи мне, и я запомню,

Дай мне действовать

Самом, у и я научусь.

(народная мудрость)

II. Сообщение новой темы:

Аппликация – художественное произведение, выполненное путем наклеивания или пришивания ткани, кошмы, фетра, соломки, сухих листьев и других материалов на основной фон.

По своему содержанию аппликации можно подразделить на предметные, сюжетные и декоративные.

Предметные аппликации (листья, фрукты, овощи, цветы, грибы, насекомые) выполняют из отдельных изображений. Они наиболее просты и доступны для выполнения.

Сюжетные аппликации отображают совокупность действий или событий. Они состоят из нескольких разных фигур, часто в динамике, то есть в движении и служат иллюстрациями литературных произведений.

Декоративные аппликации включает в себя орнаменты, узоры, которыми можно украсить различные предметы быта.

По виду выполнения аппликации можно подразделить на объемные и плоские.

Объемная аппликация. Широкое распространение в наше время получила объемная аппликация, создающая видимость объема.

Плоская аппликация выполняют путем наклеивания или нашивания деталей из шерстяных ниток, ткани, бумаги, кожи, меха и других материалов всей плоскостью на основание из бумаги (ватман, картон), ткани (холст, бортовка, лен) (показываю девочкам виды плоской аппликации).

Процесс создания плоской аппликации из шерстяных ниток близок к живописи: художник вкладывает свой рисунок цветным волокном или шерстяной нитью различных оттенков. Техника изготовления позволяет создавать оригинальные произведения декоративно-прикладного искусства необыкновенной динамичности и красоты.

А теперь я вам расскажу, как в несколько этапов можно выполнить.

1 этап.

Начинают работу с разработки эскиза. Натурные зарисовки – это отправная точка в декоративной композиции, где выявляются характерные выразительные особенности объекта, например, цветка. Далее с помощью стилизации декоративно обобщаются отдельные элементы, а затем и вся форма цветка.

2 этап

Выполняют эскиз в цвете с помощью гуаши, цветных карандашей или акварели.

3 этап. На бумагу (ватман, картон) или на ткань (холст, бортовку, лен), предварительно натягивают подрамник.

4 этап. Подбор шерстяных нитей нужных цветов соответствующих цветовой гамме эскиза. Для выполнения одного изделия можно сочетать нити разной фактуры и толщины.

5 этап. По контурному рисунку цветка наклеивают черную шерстяную нить, а затем заполняют «окошки» цветными нитями в соответствии с эскизом.

II текущий инструктаж.

Перед началом практической работы, девочки составляют план выполнения плоской аппликации:

1. Разработка эскиза

2. Выполнить эскиз в цвете (гуашь, цветные карандаши, акварель)

3. Натянуть на подрамник
4. Подбор шерстяных ниток
5. наклеивания по контуру рисунка, а затем всю композиции с помощью клея ПВА.

Далее начинается работа девочек по составленному плану. Оказываю по необходимости индивидуальную помощь тем ученицам, которые не справляются с заданием.

III. Заключительный инструктаж

Внеклассное мероприятие по технологии

Конкурс «ЮНАЯ ХОЗЯЮШКА» среди 6 классов

I ведущий:

- Добрый день, уважаемые зрители! Глубокоуважаемые жюри! Сегодня вы будете свидетелями шоу «Юная хозяйюшка», которое проходит в столице нашей Республики Казахстан, в городе Астана, в средней школе № 16.

II ведущий:

- В шоу участвуют девочки 6-х классов. Это уже второй год обучения вас обслуживающему труду. За этот период вы научились шить, готовить пищу, убирать в своей квартире.

I ведущий:

Так вот, сегодня мы проверим ваши знания по кулинарии. Добавлю к сказанному, что всякая работа, в том числе и домашняя, нужна и важна.

И как сказал великий итальянский художник и мыслитель Леонардо да Винчи: «Счастье дается тому, кто много трудится». Пожелаем участникам только удачи и только победы.

Представляем вам жюри.

Все конкурсы оцениваются по пятибалльной системе.

II ведущий:

Первый конкурс. Визитная карточка. Участницам дали время предварительно подготовить свою визитную карточку (не большой рассказ, можно в необычной форме, о себе, своей семье, своих увлечениях), готовят песню, танец, стихотворение или сценку.

I ведущий:

Второй конкурс. Участницы по очереди достают кухонные принадлежности из мешка и определяют, для чего они служат на кухне.

А пока жюри оценивают итоги 1 и 2 конкурса, «Музыкальная пауза»

Танец «Хип-хоп».

II ведущий:

Третий конкурс. Каждой участнице раздается конверт с вопросами по кулинарии. Вам надо прочитать вопрос вслух, подумать и быстрее ответить на них.

I ведущий:

Четвёртый конкурс. «Угадай стиль одежды».

Каждой участнице надо быстро угадать свой стиль одежды и повесить на доску.

1 участнице. «Спортивный стиль»

2 участнице. Стиль «Фэнтези»

3 участнице. «Классический стиль»

Просматривая работы девочек, обращаю внимание детей на аккуратность выполнения задания, а также конечный результат всей работы. Грамотное выполнение декоративно-прикладных изделий – одно из условий развития способностей ребенка в изобразительной и прикладной деятельности.

Подводя итог урока, выясняю, чему девочки научились, что нового узнали. Слежу за быстротой и правильностью уборки рабочего места.

4 участнице. «Национальный стиль»

II ведущий:

Пятый конкурс. «Домашнее задание» Показ осеннего салата

Жюри оценивают, как участницы приготовили изысканные салаты.

I ведущий: А пока жюри подводит итоги последнего конкурса и общий итог. Мы проведём разминку для болельщиков.

II ведущий: Да уж, если речь зашла о еде, давайте вспомним об овощах, которые растут на наших огородах.

Викторина.

1. О каком растении говорили, что оно «от семи недугов»? (Лук)

2. Какой овощ называли - «Красной солью»? (Красный перец)

3. У какого овоща самые большие в мире плоды? (У тыквы)

4. У какого овоща не бывает семян? (У хрена)

5. Какая ягода растет в пустыне, где даже травы нет? (Арбуз)

6. У какой капусты тридцать кочанов на одном стебле? (у брюссельской)

7. Какой овощ называли земляным яблоком? (Картофель)

8. У какого овоща человеческое имя? (У петрушки)

9. Какое растение было на родине сорняком, в Европе садовым цветком, а у нас стало масличным растением? (Подсолнечник)

10. У какого овоща два имени.

I ведущий: А вот и время подошло подводить итоги конкурса, пока объявлять победителя. Для награждения просим всех участниц на сцену. Слово предоставляется жюри.

тур	I	II	III	IV	V
Кокетка					
Милашка					
Сластена					
Очаровашка					

Межпредметные связи

Ұлттық киімдер

этникалық театрланған көрініс
/қыздар топтарында/

Ы.К. СЕЙТБЕКОВА,
Панфилов атындағы орта мектептің технология пәнінің мұғалімі
Алматы облысы, Кербұлақ ауданы

1 жүргізуші. Қайырлы күн, қымбатты достар. Бүгін, өздеріңізбен бірге қыздар топ арасында «Ұлттық киімдер» этникалық театрланған көрініс өткізгелі отырмыз.

2 жүргізуші. Добрый день, дорогие друзья. Сегодня мы вместе с вами увидим этнически театрализованное представление «Ұлттық киімдер».

3 жүргізуші. Good day, dear friends. Today we will define the best girls group and watch an ethnic dramatical performance called "National clothes".

1 жүргізуші. Көріністі бастайық. Қыздарымыз жоқ қой. Ұшақтың отырар дыбысы естіледі.

2 жүргізуші. И в правду, где же наши участницы игры? Вы слышите гул самолета.

1 жүргізуші. Расында да біздің Қоғалыға ұшақ қонатын болғаны ғой.

3 жүргізуші. Now, dear guests the plane was fallen to our Kogaly.

1 жүргізуші. Кәне, қарсы алайық Үндістан, Корея, Мексика, Астанада бізге қош келдіңіздер. Келе жатқан Наурыз мейрамдарыңыз құтты болсын. Сіздерге осы кеште жеңіске жетулеріңізге тілектеспін!

2 жүргізуші. Добрый день, дорогие участницы. С праздником вас. И ни пуха ни пера!

3 жүргізуші. Good day dear participants. Welcome to our celebration.

1 жүргізуші. Сонымен ойынға қатысушы топтар өздерін таныстырып өтер алдында біз әділ баға беретін қазыларды көпшілікке таныстырып өтейік. Сонымен қоса біздің қонақтарымыз ардақты әжелер, көп балалы «Алтын алқа» иегерілері.

2 жүргізуші. Пока группы готовятся к выступлениям, позвольте познакомить вас с жюри нашего вечера. И представляем вам гостей нашего вечера

3 жүргізуші. Well, I want to introduce our shore.

1 жүргізуші

Қазір мен қазы алқасын таныстырамын.

Бар мақтауды қазыларға жабыстырамын.

Ақ сөйлеп әділдікті желбіреткен

Қазыны бір-бірімен салыстырамын.

Қазының төрағасы Салтанат апай,

Қадірін білсеңіздер, ол бір жайсаң.

Өз ісінің кәсіби майталманы
Әрі асаба, әрі ұстаз сенсең маған.
Талайды мойындатқан біліммен,
Талайды сусындатқан іліммен.
Ержан ағай «ағылшын біл» дейді,
Дейді тағы, мойындатам тіліммен.

Насихаттап дәстүрін, салт-санасын
Шаршап жүр Әсем апай, тоқтамасын.
Жанашыр боп шырылдап жүргеніңде
Қандай қазақ, істі қостамасын.

На русском и английском языках будут говорить только имя и отчество члена жюри.

1 жүргізуші. Енді көрермен қауымды, қазылар алқасын сайыс жоспарымен таныстырып өтейік. Сайыс төрт бөлімнен тұрады.

1.Таныстыру

2.Ұлттық киім туралы әңгіме

3.Би

4.Сыйлық /сыйлық өз қолдарымен жасалған болуы керек/

2 жүргізуші. Теперь мы хотим познакомить вас с ходом соревнований. Соревнование состоит из 4 частей.

1. Знакомство

2. Краткий рассказ о национальной одежде

3. Танец

4. Подарок

3 жүргізуші. Now, I want to bring in the process of the game. Our game consists of 4 stages.

1. Greeting

2. Short story about national cloth

3. Dance

4. Present

1 жүргізуші. 1 сайыс – таныстыру /әр топ өздерін таныстырады/.

Ыстық өлкелерде қалай киінеді. Адамдар басын ыстықтан сақтау үшін кең етіп баскиім тігеді, сабаннан қалпақ тоқиды, оларды Қытай және Вьетнам мемлекеттерінде жұмысшылар киеді. Кейбіреулері ұзын жеңді жейделерді киеді, арабтар еліндегідей, басқалары кең шалбарларды киеді. Құмды жердің халқы басын орамалмен орап алады. Ежелгі кезден адамдар мал терісінен киім

тігіп киетін, суықтан сақтап қорғанатын. Ал қазіргі заманда да Арктикада эскимостар өз ұлттық киімдерін киеді оны бұғы, теңіз мысығы, т.б. терілерінен тігеді.

2 жүргізуші.

Как одеваются в жарских странах.

Люди защищают голову от солнца разнообразными широкополыми головным уборам – от мексиканского сомбреро до конических соломенных шляп, которые носят крестьяне в Южном Китае и Вьетнаме. Одни носят длинные рубахи, как арабы; другие – свободные брюки из хлопчатобумажной ткани. Племя туарегов в Сахаре закрывает лица шарфами синего цвета, так что видны только глаза. Название племени означает "синие люди".

Как сохранить тепло и защититься от сырости.

С доисторических времен люди одевались в меха и шкуры животных, чтобы защититься от холода. И сейчас в Арктике эскимосы часто носят национальные костюмы из меха, тюленьих шкур и кожи оленей; карибу Саамы на севере Финляндии тоже шьют одежду из оленьих шкур. В холодных местах повсеместно носят одежду из шерстяных тканей и фетра, шерсть – прекрасный теплый материал, содержащиеся в ней жиры способны отталкивать влагу.

1 жүргізуші.

Сонымен, 2 сайыс – «Ұлттық киімдер» туралы әңгіме айту.

2 жүргізуші.

Итак проводим второй тур нашей игры «Ұлттық киімдер» әңгіме

3 жүргізуші.

Now, the second stage short story "National clothes"

1 жүргізуші.

Ал енді қазылар алқасын упайларды көрсетулеріңізге болады.

2 жүргізуші.

Жюри просим выставить оценки

1 жүргізуші.

Ана деген ең жақын және мейрімді жан. Жақын арада халқаралық әйелдер мейрамы келе жатыр, ондықтан біз сіздерді келе жатқан мейрамдарыңызбен құттықтаймыз.

Қыз сұлу көрінеді қылығымен,

Жараса төгілген қос бұрымымен.

Бұл күнде сұлулықтың үлкені осы,

Қыз сұлу көрінеді өнерімен.

Құлпырды мектебімің арулары,

Өткендей сұлулықтың елегінен.

2 жүргізуші.

Ах, сколько красавиц

Собралось сегодня

Есть западный вкус

И манеры Востока

Прекрасные дамы

Шекспира и Блока...

1 жүргізуші.

3 сайыс – «Би» өнері

2 жүргізуші.

Третий тур нашей игры «Танцы»

3 жүргізуші.

The third stage of our game is "Dance"

2 жүргізуші.

Жюри просим выставить оценки за третий тур.

3 жүргізуші.

Now, lets look at the points which were given to our participants.

1 жүргізуші. 4 сайыс – өз мемлекетінен әкелген сыйлықтарын тарату.

2 жүргізуші. Проводим четвертый тур нашей игры /поделки подарки/

3 жүргізуші. Well the fourth stage is "making presents"

О, қазақтың қыздары, ғажап неткен,

Сұлулықты, өнерді қанат еткен.

Паш етті қазағымды күлді әлемге,

Оларға ай қызығар қарап көктен.

Oh, girls are the kindest

Of all the friends we know.

They helps us love and helps us learn

That's how we like them so.

1 жүргізуші.

Қазылар алқасына сөз берейік, қорытындысы арқылы жеңімпаз топты атап шығыңыздар.

2 жүргізуші.

Жюри просим выставить оценки за четвертый конкурс

1 жүргізуші.

Құрметті оқушылар мен мұғалімдер. Біз сіздерге осы этникалық көрініске қатысып және тамашалауға келгендеріңізге көп алғыс білдіреміз. Біздің бұл ойын сіздерге өте көп әсер қалдырған болар деп ойлаймыз. Себебі сайысқа дайындалу үшін көп іздендік, білімімізді көрсетуге тырыстық.

2 жүргізуші

Дорогие друзья. Мы благодарим всех, кто выбрал время, пришел в наш уютный зал и провел этот вечер с нами. Я надеюсь, вы получили огромное удовольствие от увиденного. Желаю всем успехов и исполнения желаний. А наших девушек ждут пятизвездочные отели, отдыхайте. До свидания, до новых встреч.

Выпиливание лобзиком

Бейбут Киекбаевич НАРЕНОВ,
учитель технологии сош №32, г Уральск

Эстетические запросы человека все в большей мере вызывают в нем потребность в уникальных (существующих в единственном экземпляре) художественных изделиях. Это и является толчком к проявлению самостоятельного выполнения задуманных предметов быта. А желание при оформлении интерьера жилища создать целостную композицию воспитывает художественный вкус.

Еще одним побудительным мотивом к самодеятельному творчеству является сама наша быстроменяющаяся жизнь. С каждым годом на современного человека обрушивается все больший поток информации и вынужденных контактов, что приводит к избыточным нервным и эмоциональным напряжениям. Если к тому же добавить недостаточное или полностью отсутствующее общение с природой, длительное пребывание в городском транспорте, то становятся понятными тревоги о настоящем и будущем человека. Доказано, что художественные изделия активно воздействуют на психику человека, помогая ему переключаться, что способствует снижению утомляемости и нервного напряжения. При этом не надо забывать об одном из самых лучших средств снятия напряжения – о радости творчества, о положительных эмоциях, которые обязательно возникают в его процессе.

Замечательные художественные изделия талантливых мастеров народного искусства поражают непревзойденной техникой выполнения и целесообразностью. Они органически соединяют в себе как утилитарность, так декоративность и высокие эстетические достоинства.

Произведения народного искусства помогают совершенно по-новому взглянуть привычные вещи и явления и понять красоту окружающего мира.

Их назначение состоит, прежде всего, в эстетическом и нравственном воздействии на зрителя.

Особенности работы лобзиком

Изучение народных традиций и выполнение изделия должны происходить параллельно. Кроме того, для совершенствования своего мастерства необходимо изучать свойства

материала и пытаться использовать его в новом виде изделий, изучать и совершенствовать практические приемы работы с тем или иным материалом, разрабатывать форму и конструкцию задуманного изделия, композицию орнаментального украшения, соответствующего назначению, форме, материалу и цвету изделия.

Украшать выпиленным орнаментом можно всевозможные изделия. Это и мебель, и декоративное панно, и разнообразные мелкие изделия бытового назначения: шкатулки, сундучки, шкафчики, туалетные и книжные полки, вешалки для полотенец и одежды, ножи для разрезания бумаги, всевозможные рамки для зеркал, картин и фотографий, светильники, письменные приборы, вазы для фруктов и кондитерских изделий, хлебницы и подобные вещи.

Работа лобзиком в отличие от пропильной резьбы не требует ни больших материальных затрат, ни специальной мастерской. Выпиливанием можно заниматься почти в любом помещении. Поэтому можно считать, что среди всех видов художественных ремесел выпиливание лобзиком по простоте и легкости исполнения является одним из наиболее доступных для самых широких масс. Это особенно важно для тех, кто выбрал данное ремесло не как средство для заработка, а как средство удовлетворения творческого начала в себе. Но, только совершенствуя технические приемы, анализируя удачные и неудачные работы, можно довольно быстро овладеть искусством выпиливания и достичь высокого мастерства.

Материалы, инструменты и приспособления

Фанера. Представляет собой слоистый материал из склеенных между собой листов шпона (чаще лущеного) с взаимно перпендикулярным расположением волокон в соседних слоях. По числу слоев фанера бывает трех-, пяти- и многослойной в большинстве с нечетным числом слоев.

Начинающий любитель выпиливания обычно использует березовую фанеру, которая бывает в продаже чаще всего. Выбирать фанеру необходимо по цвету рубашки и по прочности склейки слоев. Лучший цвет березовой рубашки – светло-желтый с розовым оттенком. Фанера из

такой древесины легко обрабатывается, а изделия из нее наиболее красивы.

Виды клеев.

По внешнему виду различают клеи жидкие, порошкообразные и плиточные; по происхождению - животные, растительные и синтетические.

Наибольшее применение в выпилочном деле находят синтетические клеи.

Их преимущества состоят в абсолютной биологической стойкости, прозрачности клеевого соединения, удобствах в применении.

Недостатки - повышенная вредность, пониженная жизнестойкость и повышенная твердость клеевого шва.

Среди всех синтетических клеев пальму первенства следует отдать клею ПВА (поливинилацетатному). Это готовая к употреблению густая сметанообразная жидкость, поступающая в продажу в разной упаковке.

Время схватывания малое (1-2 ч), поэтому работать с клеем ПВА необходимо быстро.

Основные инструменты и приспособления.

Ручной лобзик - очень простой по конструкции инструмент, может быть как металлический, так и деревянный. Встречаются лобзики с плоскими и трубчатыми (круглыми в сечении) рамами. Трубчатая рама предпочтительнее, так как она обеспечивает более равномерное натягивание пилки; зажимы такой рамы не искривляют пилки в местах зажатия, что предотвращает ее преждевременный разрыв. Кроме того, и длина трубчатой рамы обычно больше плоской, а это немаловажно, так как при прочих равных условиях лобзиком с трубчатой рамкой можно выпилить деталь большей величины. Ручка рамы деревянная или пластмассовая.

Пилки для выпиливания различаются по своей толщине и по величине зубчиков. Если выпиливаемая деталь не имеет мелкого орнамента с крутыми поворотами линий рисунка, то вполне можно пользоваться крупнозубчатыми пилками. Кроме того, их удобно использовать при

быстром и потому грубом выпиливании детали по заданному контуру из большого листа, а также при выпиливании шипов и прорезей выпиливать мелкий орнамент из фанеры твердых пород необходимо только мелкозубчатыми пилками.

Устанавливая пилку в лобзик, следят за направлением зубчиков - от верхнего зажима рамы к нижнему. Сначала пилку зажимают в нижнем зажиме (у ручки), а затем, пропустив ее через отверстие в выпиливаемой детали, в верхнем зажиме. При этом пилка не должна иметь перегибов у зажимов, так как в местах перегибов пилка чаще всего рвется. Зажимные винты затягивают туго, но не слишком, чтобы не сорвать резьбу.

Отверстия в фанере для продевания пилки можно протыкать шилом. Лучше всего шило сделать самому из толстой иглы или толстой рояльной проволоки. Для этого от иглы или проволоки отламывают кусок длиной около 5 см и забивают его наполовину в ручку из древесины твердой породы. Тупой свободный конец затачивают на абразивном круге. Острие шила не должно быть конусообразным, а должно иметь 3-4 грани. Такое шило при вращении будет выполнять роль дрели, т.е. подрезать и выворачивать волокна древесины; это предотвратит раскалывание рубашки фанеры.

Из ножей вполне можно использовать сапожный, хорошо отточенный на бруске. Главное применение ножа - подгонка деталей изделия друг к другу перед сборкой, срезание лишних выступающих частей шипов и удаление излишков клея. Для этих же целей, а также для выравнивания и исправления прорезей в фанере понадобятся и надфили или напильники с мелкой насечкой, имеющие профили самой различной формы.

Контур орнамента выпиливают на специальном станочке, который легко сделать самому из фанеры толщиной 10 мм или дощечки из древесины твердой породы.

Вот и все необходимые инструменты и приспособления для выпиливания.

Изображение фигуры человека в скульптуре

Р.М. ГИМАТУДИНОВ,
учитель ИЗО и черчения СОШ №20, г. Уральск

План конспект открытого урока по ИЗО

Тема: «Изображение фигуры человека в скульптуре».

Цель: развитие творческих способностей в учащихся. Изучение пропорций человека, законов анатомии.

План урока:

1. Организационный момент.
2. Объяснение темы.
3. Показ иллюстраций изображений великих мастеров древней Греции.
4. Объяснение практической работы учащимся.
5. Подведение итогов урока объявление домашнего задания.

Ход урока

1. Давайте повторим какие виды изо нам известны показ на экране картины. А теперь давайте посмотрим и ответим на вопрос какие жанры вам известны. Прежде чем начать наш урок давайте запишем что такое изобразительное искусство. Изобразительное искусство является разделом пластических искусств объединяющих живопись, скульптуру, д/п, графику.

Сегодня на уроке мы с вами будем готовиться к работе над скульптурой фигуры человека, так как на уроках ИЗО у всех учащихся в рисовании, а тем более в скульптуре, при изображении фигуры человека, возникают затруднения. Основная ошибка – это неправильная передача пропорций тела человека.

2. Скульптура имеет объемную форму, которая дает возможность рассмотреть ее в пространстве со всех сторон. Поэтому я выбрал скульптуру в качестве наглядного пособия по изучению строения тела человека. Скульптура в переводе означает «вырезаю», «высекаю». В этом виде изобразительного искусства изображают фигуры, бюсты, людей реже животных.

3. Скульптура – это древний вид искусства. Мастера Древней Греции, Рима, Египта оставили нам классические образцы искусства. Своим мастерством они сумели показать сложные движения через статичные фигуры.

4. В качестве примеров изображения фигуры

человека я хотел бы привести творения великих мастеров древней Греции.

5. Посмотрите на великое творение греческого скульптора Мирона: он создал атлетически сложенного, сильного, гордого, верящего в свои силы человека. В статуе «Дискобол» изображен кульминационный момент движения. Скульптор Мирон первый из мастеров, кто отлил скульптуру из бронзы. До этого скульптуры изготавливались из мрамора. Этот материал был хрупким и непригодным для передачи сложных движений в скульптуре.

6. А вот произведение скульптора Поликлета. Он показал образ знаменитого бойца Дорифора. Эта статуя – символ красоты и силы духа. Скульптор изобразил идеальные соотношения пропорций человеческой фигуры.

7. Прежде чем рисовать или лепить фигуру человека, изучаем тему «Пластическая анатомия». Рассматриваем примеры построения фигуры человека, делаем наброски с натуры.

8. Показ работ учащихся а также своих наглядных пособий.

Вот работа ученика 5-го класса Алышева Валерия, в которой он изобразил фигуру человека. Обратите внимание на то, как ученик справился с работой, как передал пропорции фигуры человека.

Наглядное пособие «Пропорции человека» выполненное из пластилина учителем ИЗО Гиматудиновым Р.М.

9. Так как сегодня подготовительный этап работы перед лепкой, сделаем набросок человека в полный рост. И поэтому я показываю свое наглядное пособие выполненное с применением каркаса из пластилина, где показаны пропорции фигуры человека. Обращаю внимание на то что высота головы взрослого человека входит семь с половиной, восемь раз в остальную часть фигуры.

10. Практическая работа учащихся, далее прохожу по рядам оказываю помощь.

11. В конце урока акцентирую внимание учащихся на пройденном материале и объявляю домашнее задание: сделать еще несколько набросков фигуры человека и приготовить пластилин.

К.А. ДАУТБЕКОВА,
Алматы облысы, Ескелді ауданы, Ақын Сара ауылы

Н.Ш. ЗАРУБЕКОВА ,
Өндіріс орта мектебінің мұғалімі, ШҚО

ЖЕЛ

**Н.А.Умбетбеков,
№17 орта мектептің
технология пәнінің
мұғалімі, Іле ауданы,
Алматы облысы**

ЫНТ

**Е. Байдрахманов,
А. Жанпейісов атындағы
№105 орта мектептің
технология
пәнінің мұғалімі**

